

**T.C. KOÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ANONİM ŞİRKETLER HUKUKUNDA HAKİM ŞİRKET
YÖNETİM KURULU ÜYESİNİN
BİLGİ ALMA HAKKI**

Gizem Pala

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Sıtkı Anlam Altay**

İstanbul, 2019

ÖZET

Şirketler topluluğunda hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı, topluluk raporu vasıtasıyla belirli konularda bilgi alma imkanı tanıyan bir haktır. Bu hak, topluluğun finansal ve malvarlıksal göstergelerinin elde edilmesini, bu sayede denetim ve gözetim yapılarak gerektiğinde önlem alınmasını ve kayıp mevcut ise bunun tespitini sağlamaktadır. Bu çalışmada, genel olarak bilgi alma hakkı, şirketler topluluğunun yapısı ve anonim şirketlerde hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı, hakkın işlevi, hukuki niteliği, kapsamı, sınırları incelenmiştir. Devamında ise hakkın kullanımı için hakim şirket yönetim kurulu üyesi tarafından başvurulabilecek yollar usul hukuku çerçevesinde ele alınmıştır. Başvurulabilecek hukuki yol, şirketler hukukunda yer alan bilgi alma hakkının özelliklerinden yararlanarak değerlendirilmiştir. Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı, Türk hukukunda yeni bir düzenlemedir. Bu sebeptendir ki, bu hakka konu topluluk raporunun ne şekilde hazırlanacağı, bilgi alma usulünün nasıl olacağı, bağlı şirketin bilgi vermekten kaçınma hakkının kapsamı ve hakim şirket tarafından bir eda davası açılıp açılmayacağı hususlarında açıklık bulunmamaktadır. Bu tezin amacı, hukuk literatüründe detaylı şekilde incelenmeyen bu konudaki eksikliklerin tespiti ile bu eksikliklerin hükmün amacına uygun şekilde tamamlanmasına yönelik hukuki çareler aramaktır.

Anahtar Kelimeler: Hakim Şirket, Bağlı Şirket, Yönetim Kurulu, Bilgi Alma Hakkı, Bilgi Alma Davası, Sadakat Yükümlülüğü, Özen Yükümlülüğü

ABSTRACT

In group of companies, the right to obtain information of the board members of the controlling company is a right that allows the board member to receive information on certain subjects via the group report. This right enables obtaining the financial and asset related indicators of the group of companies and allows precautions to be taken through audits and monitoring, and it also determines the loss, if any exists. In this study, the right to obtain information, the structure of the group of companies and the right of controlling company board members to obtain information in joint-stock companies, the function of this right, its legal nature, scope and limits were examined. Following this examination, the methods that controlling company board members can employ for the execution of this right were examined within the context of the law of procedure. The legal procedures that can be employed was examined by drawing on the characteristics of the right to obtain information stated by the company law. The right of the board member of the controlling company to receive information is a new regulation in the Turkish law. For this reason, there is no clarity on how the group report related to this right should be prepared, what the observances regarding information obtainment should be, the scope of the right of the affiliated company to avoid providing information, and whether or not an action for performance by the controlling company can be filed. The aim of this thesis was to determine the deficiencies the legal literature that were not examined in detail and to seek legal remedies for the removal of these deficiencies in accordance with the purpose of the provision.

Keywords: Controlling Company, Affiliate Company, Board of Directors, Right to Obtain Information, Information Obtaining Case, Loyalty Obligation, Duty of Care

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM ANONİM ŞİRKETLERDE BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKININ TEMELLERİ

I. BİLGİ ALMA VE İNCELEME KAVRAMI	3
II. GENEL OLARAK BİLGİ ALMA HAKKININ ŞİRKETLER HUKUKUNDAKİ YERİ	5
A. Bilgi Alma Hakkının Hukuki Niteliği.....	5
B. Bilgi Alma Hakkının Kullanılma Usulü ve Bilginin Verilme Şekli	8
1. Hakkın Uzman Aracılığı ile Kullanılması.....	9
2. Sözlü ve Yazılı	10
3. Raporlar Vasıtasıyla	10
C. Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı.....	12
1. Hakkın İşlevi	12
2. Hakkın Görünümü	14
D. Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı	17
1. Hakkın İşlevi	17
2. Hak Sahibi	20
3. Hakkın Görünümü	21
a. Toplantı Öncesinde (Toplantıya Hazırlık Aşamasında) Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı	23
b. Toplantı Sırasında Bilgi Alma Hakkı	25
c. Toplantı Dışında Bilgi Alma Hakkı.....	27
4. Hakkın Sona Ermesi	29
E. Yönetim Kurulu Başkanı Açısından Bilgi Alma Hakkı.....	29
III. BİLGİ ALMA HAKKININ İHLALİNE BAĞLANAN SONUÇLAR	31
A. Pay sahibi Yönünden	32

B. Yönetim Kurulu Üyesi Yönünden	34
C. Yönetim Kurulu Başkanı Yönünden	37

İKİNCİ BÖLÜM

ŞİRKETLER TOPLULUĞU VE

ŞİRKETLER TOPLULUĞU HUKUKUNDA

BİLGİ ALMA HAKKININ GÖRÜNÜMÜ

I. ŞİRKETLER TOPLULUĞUNUN HUKUKİ YAPISI.....	39
II. ŞİRKETLER TOPLULUĞUNUN UNSURLARI	43
A. Birden Fazla Ticaret Şirketi	44
B. Hakimiyet.....	48
III. ŞİRKETLER TOPLULUĞUNDA BİLGİ ALMA HAKKINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER.....	54
A. Genel Olarak	54
B. Bağlı Şirket Pay Sahipleri Yönünden Düzenleme ve Bağlılık Raporu.....	56
C. Hakim Şirket Yönetim Kurulu Üyesi Yönünden Yapılan Düzenlemenin Özü	60
D. Hakim Şirket Pay Sahibi Yönünden Düzenleme	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAKİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYESİNİN

BİLGİ ALMA HAKKININ İŞLEVİ, NİTELİĞİ, USULÜ, KAPSAMI

VE

BİLGİ VERMEKTEN KAÇINMA

I. BİLGİ ALMA HAKKININ ŞİRKETLER TOPLULUĞU HUKUKUNDA TÜZEL KİŞİLİĞİN HUKUKİ ALANINI AŞAN HUKUKİ İŞLEVLERİ	67
A. Bilgi Alma Hakkının Temel Dayanağı: Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Düzeni (TTK md. 202).....	67
1. Yönetim Kurulu Kararı ile Hakimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılması.....	69
2. Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Düzeni ile Bilgi Alma Hakkı Arasındaki İlişki.....	72

II. HAKİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYESİNİN BİLGİ ALMA HAKKININ NİTELİĞİ.....	77
III. HAKİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYESİNİN BİLGİ ALMA USULÜ.....	79
IV. HAKİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYESİNİN BİLGİ ALMA HAKKININ KAPSAMI.....	81
A. Bağlı Şirketlerin Finansal ve Malvarlığı ile İlgili Durumlar ile Üç Aylık Hesap Sonuçları.....	83
B. Topluluktaki Şirketlerin Birbirleriyle Yaptıkları İşlemler	83
C. Topluluktaki Şirketlerin Pay Sahipleri ve Bunların Yakınlarıyla İlişkileri	84
V. BAĞLI ŞİRKETİN BİLGİ VERMEKTEN KAÇINMA HAKKI.....	85
A. İşlevsellik (Görev) Sınırı.....	87
B. Ölçülülük (Orantılılık) Sınırı	88
C. Menfaat (Çıkar) Çatışması Sınırı	89
D. Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı Sınırı	89
E. İşletme veya Ticari Sır Sınırı	90

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HAKİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYESİNİN

BİLGİ ALMA TALEBİNİN KARŞILANMAMASI

I. BİLGİ ALMA HAKKININ İHLALİNE BAĞLANAN CEZAI YAPTIRIM....	94
A. Genel Olarak	94
B. Suçun Maddi Unsurları	96
C. Suçun Manevi Unsuru.....	99
D. Hukuka Uygunluk Nedeni	99
E. Yaptırım	100
II. HUKUKİ YAPTIRIM: İHLAL HALİNDE BAŞVURULABİLECEK DAVA YOLU.....	101
A. Genel Olarak	101
B. Bilgi Alma Davası.....	103
1. Davanın Hukuki Niteliği	105
2. Davanın Şartları.....	106

3. Davanın Tarafları	107
a. Davacı	107
b. Davalı.....	109
4. Dava Açma Süresi	110
5. Görevli ve Yetkili Mahkeme ile Yargılama Usulü	111
6. İspat Yüğü	113
SONUÇ	115
KAYNAKÇA.....	118

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Alm. POK	: Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu
AY	: Anayasa
BATİDER	: Bankacılık ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
dn.	: Dipnot
EEC	: European Economic Community
ETTK	: 6762 Sayılı Ticaret Kanunu
EU	: European Union
FE	: Forum Europeum
Gerekçe	: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Gerekçesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İsv. BK	: İsviçre Borçlar Kanunu
md.	: Madde
MK	: Medeni Kanun
N.	: Paragraf
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı

RKHK : Rekabetin Korunması Hakkında Kanun

s. : Sayfa

S. : Sayı

SPK : Sermaye Piyasası Kurumu

§ : Paragraf

TBB : Türkiye Barolar Birliği

TCK : Türk Ceza Kanunu

TSY : Ticaret Sicil Yönetmeliği

TTK : 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

vd. : Ve devamı

GİRİŞ

Günümüzde gelişen teknoloji ve küreselleşmeye bağlı olarak, ekonomi hızla büyümekte ve gelişmektedir. Yaşanan bu gelişmeler neticesinde bilhassa büyük çaplı ekonomik faaliyet içerisinde olan şirketler açısından şirketler topluluğu kavramı ön plana çıkmıştır. İlk olarak Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu'nda düzenlenen şirketler topluluğu, 2012 yılın yürürlüğe giren 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Türk hukukuna getirilen yeniliklerden biridir. Bu kavram ile şirketlerin her durumda birbirinden bağımsız olduğu varsayımı terk edilmiş ve şirketlerin bir araya gelerek faaliyet göstermeleri ihtimali düşünülerek topluluk içerisinde bulunan şirketler arası ilişkiler de önem kazanmıştır. Buna paralel olarak da topluluk içerisinde yer alan şirketlerin birbirlerine karşı olan hak ve yükümlülüklerinin niteliği ile kapsamı şirketler hukukuna göre değişikliğe uğramıştır. Bilgi alma hakkı da yenilik içeren ve kapsamı değişen haklardan biridir. Yeni bir düzenleme olarak kabul edilebilecek bu konuda, eksiklikler ve belirsizlikler olduğundan bu hususların incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaç nedeni ile çalışmamızda, şirketler topluluğunda hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı ele alınacaktır.

Şirketler topluluğunu oluşturan şirketlerin büyük bir bölümü anonim şirket olduğundan çalışmamız kapsamında yapılan açıklamalarda hakim ve bağlı şirketin anonim şirket olduğu varsayımı ile açıklama ve değerlendirme yapılacaktır. Bu kapsamda, tez çalışmamız dört bölüme ayrılarak tetkik edilecektir.

İlk bölümde, bilgi alma hakkı genel olarak açıklanacak ve bu hakkın niteliği ile usulü incelenecektir. Akabinde bilgi alma hakkının şirketler hukukundaki yeri, pay sahibi, yönetim kurulu üyesi ve yönetim kurulu başkanı yönünden ele alınacak ve bilgi alma ihlalinin hangi sonuçları doğuracağı açıklanacaktır. Nitekim, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının incelenebilmesi ve bu hakkın düzenlendiği maddedeki eksikliklerin analiz edilebilmesi ve giderilebilmesi için hakkın niteliği ve bu hakka ilişkin genel düzenlemeler hakkında bilgi sahibi olunması önem arz etmektedir. Bu sebeple söz konusu bölümde özellikle yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı detaylandırılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, şirketler topluluğunun genel yapısına, bilgi alma hakkının şirketler topluluğundaki görünümüne genel olarak değinilecek ve bilgi

alma hakkının işlevi ile bağlantılı olan tüzel kişiliğin sınırını aşan TTK md. 202 de yer alan sorumluluk hallerinden bahsedilecektir.

Üçüncü bölümde, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı detaylı olarak ele alınacaktır. Bu kapsamda, hakkın niteliği ve bu hakkın topluluğu kapsayan özen ve sadakat borcu ile ilişkisi incelenecektir. Bu hakkın, şirketler hukukundaki bilgi alma hakkından temel farkı, hakkın kullanılma usulü, hakkın kapsamı ve bağlı şirkete tanınan bilgi vermekten kaçınma hakkıdır. Temel farka ilişkin bu başlıklara da yine bu bölümde değinilecektir. Bağlı şirketin, bilgi vermekten kaçınmak için ileri sürebileceği haklı sebepler, İsviçre doktrini de göz önüne alınarak örnekleme suretiyle açıklanacaktır.

Çalışmamızın son bölümünde ise, bilgi verme yükümlülerinin, bu yükümlülüklerine aykırı hareket etmeleri sebebiyle bilgi alma hakkını kullanamayan hakim şirket yönetim kurulu üyesinin başvurabileceği cezai ve hukuki yollar sırasıyla incelenecektir. Bu çerçevede, öncelikle, TTK md. 562’de düzenlenen, bilgi alma talebinin hiç veya gerektiği gibi karşılanmaması eylemi neticesinde meydana gelen suç, unsurları ile ele alınacaktır. Akabinde ise, kanunda hakim şirket yönetim kurulu üyesinin gidebileceği hukuki yollar hususunda bir açıklık bulunmadığından, bu eksiklik genel düzenlemeler ışığında yorumlanarak netleştirilmeye çalışılacaktır. Bu doğrultuda, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin TTK md. 392 çerçevesinde bilgi alma davası açıp açamayacağı tartışılacaktır.

Çalışmamız, araştırmalarımız neticesinde edinmiş olduğumuz kanaatleri paylaştığımız sonuç bölümü ile noktalanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANONİM ŞİRKETLERDE

BİLGİ ALMA HAKKININ TEMELLERİ

I. BİLGİ ALMA VE İNCELEME KAVRAMI

Bilgi alma ve inceleme kavramları 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) tanımlanmamıştır¹. Bilgi alma, şirket ile ilgili ilkelerin, işlemlerin, hesapların, gerçeklerin bütünü hakkında, kişi veya birimler tarafından bilgi verilmesidir². Bilgi alma, doğrudan konunun belirtilmesi, konu hakkında soru sorulması veya konu hakkında rapor düzenlenmesi şeklinde tezahür edebilir. Bununla birlikte, bilgi alma hakkının aktif veya pasif şekilde kullanılması mümkündür³. Aktif bilgi alma hakkı, soru sormayı, şirketin defter ve kayıtlarını incelemeyi, bilgi alma talebinin hukuka aykırı olarak reddedilmesi halinde bilgi alma davası açmak suretiyle bilgi edinmeyi ifade eder⁴. Pasif bilgi alma hakkı ise, mali tabloların veya raporların açıklanması ya da kanunda ön görülen belgelerin belirli dönemlerde incelemeye açık bulundurulmasını talep hakkı şeklinde belirir.

İnceleme ise, *“bir işi veya bir şeyi ele alıp özelliklerini, ayrıntılarını inceden inceye, özenli bir biçimde anlamaya, öğrenmeye çalışmak tetkik etmek”* anlamına gelmektedir⁵. Demek oluyor ki, ticari olsun olmasın şirkete ait kayıt ve defterlerin tetkik edilerek bu belgelerden bilgi alınması ya da elde edilen bilgilerin bu belgelerle

¹ Bilgi kavramını tanımlayan kanunlar bulunmaktadır. Bkz. 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, 2872 Sayılı Çevre Kanunu.

² **Kortunay**, Ayhan, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirketler Yönetim Kurulu ve Üyelerin Bilgi Edinme Hakkı, Mart, 2015, s. 325.

³ OECD kurumsal yönetim ilkelerinde pay sahibinin bilgi alma hakkı “ortaklıkla ilgili bilgilerin zamanında ve düzenli bir şekilde elde edilmesi” şeklinde tanımlanmış olup bilgi alma hakkının hem aktif hem de pasif yönü ifade edilmek istenmiştir. **Paslı**, Ali, Anonim Ortaklıkta Kurumsal Yönetim (Corporate Governance), İstanbul, 2005, s. 99. OECD ilkeleri için bkz. [https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=C/MIN\(99\)6&docLanguage=En](https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=C/MIN(99)6&docLanguage=En); **Tekinalp**, Ünal (**Çamoğlu**, Ersin/**Poroy**, Reha), Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, İstanbul, 2010, s. 522, N. 1008.

⁴ **Kaya**, Aslan, Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Ankara, 2001, s. 54.

⁵ Bkz. www.tdk.gov.tr “incelemek” (02.03.2018).

doğrulanması inceleme hakkına karşılık gelmektedir. İnceleme hakkı, aktif bilgi alma hakkı ile ilintili olmakla birlikte bu hakkı tamamlayıcı ve teyit edici niteliktedir⁶.

Yukarıda belirtilenler ışığında, bilgi alma hakkı, hak sahibi tarafından sorulan soruların yanıtlanmasını veya hak sahibinin soru sorması beklenmeksizin bilgi vermekle yükümlü kişiler tarafından açıklama yapılmasını, inceleme hakkı ise konunun özenli ve detaylı bir şekilde belgelerin okunması ile anlaşılmasını ifade eder⁷.

İnceleme hakkı, bilgi alma hakkının somutlaştırılmış şekli olsa da ve her iki hakkın amacı da bilgi edinmeyi hedeflese de, bu haklar uygulama yöntemi açısından farklılık arz etmektedir⁸. Yönetim kurulu üyesi, yönetim kurulu başkanı ve pay sahibinin şirketler hukukundaki bilgi alma hakkı, esasen, soru sormaya dayalı bilgi alma hakkı ile inceleme yapmaya dayalı bilgi alma hakkını kapsar şekilde geniş anlamda kullanılabilir⁹.

Kanun koyucu bilgi alma ve inceleme hakkını, yönetim kurulu üyeleri, yönetim kurulu başkanı ve pay sahibi için ayrı bir şekilde düzenlemiştir. Nitekim, her durumda bilgi verme yükümlüsü, hakkın kapsamı, içeriği, sınırları, kullanılma zamanı ve usulü değişiklik arz etmektedir. Bununla birlikte, TTK ile 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndan (ETTK) farklı olarak yönetim kurulu üyesinin, yönetim kurulu başkanının ve pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmamasına sonuç bağlanmıştır.

⁶ **Atalay**, Oğuz, Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Haklarının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, C. 16, Özel Sayı 2014, (Basım Yılı 2015), s. 60; **Pulaşlı**, Hasan, Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Ankara, 2017, s. 465, N. 172.

⁷ **Kırca**, İsmail (**Şehirali Çelik**, Feyzan Hayal/**Manavgat**, Çağlar), Anonim Şirketler Hukuku, Temel Kavram ve İlkeler Kuruluş Yönetim Kurulu, C. 1, Ankara, 2013, s. 704; **Akdağ Güney**, Necla, Anonim Şirket Yönetim Kurulu, İstanbul, 2016, s. 171.

⁸ **Can**, Ozan, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Ankara, 2015, s. 13.

⁹ **Kalender**, Emre, Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma Hakkı, Ankara, 2017, s. 62.

II. GENEL OLARAK BİLGİ ALMA HAKKININ ŞİRKETLER HUKUKUNDAKİ YERİ

A. Bilgi Alma Hakkının Hukuki Niteliği

Bilgi alma hakkı, niteliği itibariyle “*kollektif bilgiye ilişkin bireysel bir hak*”tır¹⁰. Bilgi alma hakkı, pay sahibi veya yönetim kurulu üyesi olunması nedeniyle elde edilen ve paydan veya üyelik hakkından ayrı olarak devredilmesi mümkün olmayan bireysel¹¹, müktesep¹² ve bağımsız¹³ bir haktır¹⁴. Gerekçede vazgeçilmez hakların bir bakıma müktesep hakların bir türünü oluşturduğu belirtilmiş olsa da¹⁵, bu haklar tamamen farklı özellikler taşıdığından vazgeçilmez ve müktesep hak kavramlarının ayrı ayrı belirtilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bilgi alma hakkı bir yönüyle vazgeçilmez bir haktır. Vazgeçilmez haktan kasıt hakkı kullanmaya zorlama değil bu haktan feragati içeren taahhüdün hüküm doğurmayacağıdır¹⁶. Bununla

¹⁰ **Weber**, Basler, Kommentar Art. 696 N. 2 ve orada anılan literatür. (Aktaran: **Pulaşlı**, Hasan, Şirketler Hukuku Şerhi, Ankara, 2018, s. 1930 N.56).

¹¹ **Tekinalp**, Ünal (**Çamoğlu**, Ersin/**Poroy**, Reha), Ortaklıklar Hukuku, İstanbul, 1975, s. 480; **Bozbel**, Savaş, Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı (6102 Sayılı TTK m. 392), Uluslararası Antalya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, C. 1, S. 1, s. 82; **Paslı**, Kurumsal Yönetim, s. 101. Hakkın kullanılması için tek bir paya sahip olmak ya da yönetim kurulu üyesi olmak yeterlidir.

¹² Hukuk öznesinin hak sahibi olabileceği müktesep hak, ancak hak sahibinin kendi rızası ile üzerinde tasarruf edebileceği bir haktır. Hakkın müktesep hak niteliğinde olup olmadığı, söz konusu hakkın içeriği ile ilgili değil elde ediliş biçimi ile ilgilidir. **Kaya**, Müktesep Haklar, s. 72 vd.; Pay sahibinin aktif bilgi alma hakkına yönelik talebinin reddedilmesi mümkün olduğundan aktif bilgi alma hakkı nispi nitelik taşımaktadır. Pasif bilgi alma hakkı ise mutlak niteliktedir. Zira, pasif bilgi alma hakkının sınırlandırılması, güçsüzleştirilmesi mümkün olmadığından bu hak müktesep bir haktır. **Paslı**, Kurumsal Yönetim, s. 101, dn. 33. Yönetim kurulu üyesinin yönetim kurulu sırasında aktif bilgi alma hakkı reddedilemediğinden pay sahibinin pasif bilgi alma hakkı ile bu yönden benzer niteliktedir.

¹³ OECD ilkelerinde ve TTK’da bilgi alma hakkının ayrı bir başlık altında düzenlenmiş olması bu hakkın bağımsız niteliğini ortaya koymaktadır. Bilgi alma hakkı bazı durumlarda ön basamak niteliği taşıyor olsa da hak diğer haklardan bağımsız bir şekilde de kullanılabilir. **Paslı**, Kurumsal Yönetim, s. 101, dn. 35.

¹⁴ Detaylı bilgi için bkz. **Kaya**, Aslan, “Müktesep Haklar”, Makalelerim I, İstanbul 2012, s. 74; **Pulaşlı**, Hasan, Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Ankara, 2017, s. 628, N. 62; **Kalender**, s.60.

¹⁵ Bu husus TTK md. 452’nin gerekçesinde “*Hükümde müktesep hakların bir yönden bir türünü oluşturan başka bir yönden de mezkûr haklardan tamamen farklı özellikleri olan vazgeçilmez haklara da kavram olarak yer verilmiştir.*” şeklinde ifade edilmiştir. Moroğlu’na göre, vazgeçilmez haklar kategorisi oluşturulması doğru değildir. Her ne kadar TTK md. 452’nin gerekçesinde vazgeçilmez hakkın müktesep hakkın türü olduğu belirtilmişse de, sahibinin rızası ile haktan vazgeçilememesi müktesep hakkın temel özelliğidir. Bu doğrultuda, hem vazgeçilmez hem müktesep hak tanımlaması çelişkiye sebep olmaktadır. **Moroğlu**, Erdoğan, Değerlendirme ve Öneriler, İstanbul, 2012, s. 249; Aynı doğrultuda bkz. **Kaya**, Aslan, Müktesep Haklar, s. 72-73.

¹⁶ Bkz. **Paslı**, Kurumsal Yönetim, s. 101, dn. 34.

birlikte belirtmek gerekir ki, bireysel nitelikteki bu hak üyenin ve pay sahibinin elinden alınamaz¹⁷.

Öğreti, bilgi alma hakkını yönetsel ve mali haklardan bağımsız olarak aydınlatıcı haklar, koruyucu haklar, adli haklar, yönetime katılma hakları şeklinde pay sahibi ve yönetim kurulu üyesi yönünden farklı kategoriler altında incelemektedir¹⁸.

Pay sahibinin bilgi alma hakkının, hakkın türü bağlamında hangi kategori içerisinde değerlendirilmesi gerektiği öğretide tartışmalıdır. Pay sahipleri, belirli hakların ve borçların sahibi olup pay sahiplerinin yönetim ve denetim hakkı bulunmadığı gerekçesiyle **Kaya**, pay sahibinin bilgi alma hakkının, yönetime katılma hakkı başlığı altında incelenmesinin doğru olmadığı görüşündedir¹⁹. **Kendigelen** ise, pay sahipliği haklarının malvarlığı ve yönetime katılma şeklinde ikili ayrıma tabi tutulması gerektiğini ve bilgi alma hakkının yönetime katılma hakkı olduğunu ifade etmektedir²⁰. Pay sahibinin bilgi alma hakkını, malvarlıksal karakteri olmadığı gerekçesiyle, malvarlıksal haklar dışında kalan koruyucu hak olarak kabul eden yazarlar da vardır²¹. **Tekinalp**, pay sahibinin bilgi alma hakkını aydınlatıcı haklar kategorisinde incelemiştir²².

Yönetim kurulu başkanının ve üyesinin bilgi alma hakkı ise hakkın türü bağlamında pay sahibine göre farklı bir kategori içerisinde değerlendirilmektedir. Nitekim, yönetim kurulu üyesi ile şirket arasında sözleşmesel ilişkinin var olduğu²³ ve bu sözleşmenin de vekalet sözleşmesi olduğu görüşü öğretide ağır basmaktadır²⁴. Bu

¹⁷ **Pulaşlı**, Hasan, Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı Var Mıdır? İsviçre Federal Mahkemesi'nin 04.04.2003 Tarihli (129 III 499) Kararı Üzerine Düşünceler, Batider, C. 22, S. 2, Aralık, 2003, s. 59.

¹⁸ Bilgi alma hakkının işlevi ve kullanım şekli yönünden değişikliğe sebep olmayacağından hakkın hangi kategori altında incelendiği yazara göre değişiklik göstermektedir. *"Bu tür sınıflandırmalar pay sahipliği haklarının içerik veya fonksiyonlarında herhangi bir değişiklik yapmamakta, sadece bu hakların bütünlük içinde daha kolay anlatılmasına ve anlaşılmasına hizmet etmektedir."* **Kendigelen**, Abuzer, Anonim Ortaklıkta Yönetime Katılma Haklarında İmtiyaz, İstanbul, 1999, s. 40 ve 41.

¹⁹ **Kaya**, Bilgi Alma Hakkı, s. 66.

²⁰ **Kendigelen**, İmtiyaz, s. 40 ve 41, dn. 6.

²¹ **Kaya**, Bilgi Alma Hakkı, s. 67; **Tekinalp**, (**Çamoğlu/Poroy**), Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, s. 522, N. 1007.

²² **Tekinalp**, (**Çamoğlu/Poroy**), Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, s. 522, N. 1007

²³ **Çamoğlu**, (**Tekinalp**, **/Poroy**), Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, s. 278, N. 543.

²⁴ **Karaege**, Özge, Yeni Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Yönetim Kurulu Üyeliğine Seçilme Koşulları, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2012, C. 16, S. 3, s. 71 ve dn. 24; **Kalender**, s.

ilişkiden kaynaklı olarak yönetim kurulu üyesinin yönetsel ve mali hakları vardır²⁵. Bilgi alma hakkı yönetim kurulu üyesinin şirket menfaati ile bağdaşır şekilde doğru kararlar alması ve kurulun görevlerini eksiksiz ifa etmesi ile doğrudan ilintili olduğundan yönetsel hak olarak kabul edilmektedir²⁶. **Çamoğlu**, bu ayrımdan bağımsız olarak yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkını kişisel nitelikteki haklar kategorisinde incelemiştir²⁷.

Bilgi alma hakkının işlevine ilerleyen bölümde pay sahibi ve yönetim kurulu üyesi yönünden ayrı ayrı değinilecektir²⁸. Ancak hakkın niteliği ile özdeşleştiğinden kısaca bu husustan söz etmek gerekir. Bilgi alma hakkı, pay sahibi yönünden, pay sahibinin çıkarlarının şirkete karşı korunmasına ve zarar meydana geldiği takdirde bu zararı öğrenerek tazminat talebinde bulunmasına katkı sağlar. Bu hak, yönetim kurulu üyesi yönünden ise üyenin, kanundan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmesine yardımcı olarak, özen borcuna uygun olarak şirket lehine kararlar almasını, böylelikle sorumluluktan kurtulmasını sağlar.

Hakkın işlevi perspektifi doğrultusunda, hak sahibinin, bilgilenmesi neticesinde güçlenerek, kendisini koruyacak şekilde hareket edebilme imkanının söz konusu olmasından ve hakkın işlevinin bu çerçevede çok yönlü olmasından dolayı, bu hakkın, yönetim kurulu üyesi ve pay sahibi yönünden kişisel nitelikte bir aydınlanma hakkı olduğu kanaatindeyiz. Yine de belirtmek gerekir ki, yönetim kurulu üyesi yönünden bu hak yönetim işleri ile doğrudan ilintili olduğundan ağırlıklı olarak yönetsel bir haktır.

60; Tekinalp, şirket ile üye arasındaki ilişki üyenin mali hakları dikkate alındığında bir hizmet sözleşmedi olduğunu ifade etmektedir. **Tekinalp**, Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku ile Tek Kişi Ortaklığının Esasları, s. 155, N. 12-112; **Kırca**, İsmail, Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarında Takdir Yetkisi-Özen Borcu, Batider, 2004, C. 22, S. 3, s. 89; **Hacımahmutoğlu**, The Business Judgment Rule, s. 129; **Çamoğlu**, Ersin, Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu -Kamu Borçlarından Sorumluluk İle-, İstanbul, 2010, s. 117.

²⁵ **Kortunay**, s. 188; Hatemi, bu tür hakları örgüt içi haklar olarak tanımlamaktadır. Örgüt içi haklar, şirket ile yönetim kurulu üyesi arasındaki bir hukuki ilişkiden kaynaklanan ve talep hakkı tanıyan bir hak (birincil hak) olmakla birlikte bu ilişkiden doğan ve talep edilmeksizin kullanılabilen nispi bir haktır (ikincil hak). **Hatemi**, Hüseyin, Medeni Hukuk'a Giriş, İstanbul, 2004, s. 128.

²⁶ **Kortunay**, s. 188.

²⁷ **Çamoğlu**, (**Tekinalp/Poroy**), Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, s. 287, N. 558.

²⁸ Bknz. Çalışmanın 'Genel Olarak Bilgi Alma Hakkı' başlığı altındaki hakkın işlevine yönelik açıklamalar

B. Bilgi Alma Hakkının Kullanılma Usulü ve Bilginin Verilme Şekli

Yönetim kurulu başkanı ve yönetim kurulu üyesi yönünden esas olan yönetim kurulu toplantısı sırasında bilgi almaktadır. Ancak toplantı dışında bilgi talebi söz konusu olduğunda talep önce yönetim kurulu başkanına(TTK md. 392/1 ve 3), talebin reddedilmesi halinde talep, başkan tarafından yönetim kuruluna (TTK md. 392/5), ulaştırılır. Pay sahibi ise aktif bilgi alma talebini genel kurula (TTK md. 437/2) iletir. Pay sahibinin, başkanın ve üyenin doğrudan yöneticileri çağırarak veya onlara başvurarak bilgi istemesi söz konusu değildir²⁹.

Kanun koyucu, bilgi talebinde bulunulmasında bir usul veya şekil şartı ön görmemiştir³⁰.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, üye veya başkan bu hakkını yönetim kurulu sırasında, pay sahibi ise genel kurul sırasında kullandığında, toplantıda gerçekleşen olaylara tutanakta yer verilmesi gerektiğinden talebin yazılı olarak kullanıldığı kabul edilebilir³¹. Ancak, üye veya başkan, bilgi alma talebini toplantı dışında ileri sürüyor ise, bu talebini yazılı veya sözlü iletebilir³².

Bilgi alma hakkının kullanımına yönelik talebin hangi organa veya kişiye iletileceği kanunda açıklanmış olmasına rağmen, hakkın uzman aracılığıyla kullanılıp kullanılmayacağı veya bilginin hangi yollarla verilebileceği hususlarında açıklık bulunmamaktadır. Bu doğrultuda pay sahibi, yönetim kurulu başkanı ve yönetim kurulu üyesi yönünden bu konuları incelemek gerekir.

²⁹ Yönetim kurulu üyesi yönünden madde gerekçesinde bu husus açıkça vurgulanmıştır. Gerekçe md. 392/1.

³⁰ **Eminoğlu**, Cafer, Türk Ticaret Kanunu'nda Kurumsal Yönetim (Corporate Governance), İstanbul, 2014, s. 259

³¹ TTK md. 422/1: "Tutanak, pay sahiplerini veya temsilcilerini, bunların sahip oldukları payları, gruplarını, sayılarını, itibarî değerlerini, genel kurulda sorulan soruları, verilen cevapları, alınan kararları, her karar için kullanılan olumlu ve olumsuz oyların sayılarını içerir. Tutanak, toplantı başkanlığı ve Bakanlık temsilcisi tarafından imzalanır; aksi hâlde geçersizdir."

³² Bilgi alma talebinin karşılanmadığına ilişkin iddianın ispatı açısından yazılı şekilde bilgi talebinde bulunulması lehe olacaktır.

1. Hakkın Uzman Aracılığı ile Kullanılması

Kanun koyucu, uzman aracılığı ile bilgi alma hakkın kullanımına yönelik herhangi bir hüküm getirmemiştir³³.

Yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının uzman aracılığıyla kullanılıp kullanılmayacağı hususunda farklı görüşler bulunmaktadır. Esas olan üyenin bilgi alma hakkını bizzat kullanmasıdır. Bu genel kuralın kabul görmesinin nedeni şirket sırrının korunması amacına dayanmaktadır³⁴. Ancak İsviçre öğretisinde kabul gördüğü gibi **Kırca**, üyenin yanında bir uzman ile birlikte bu hakkını kullanma isteğinin bilgi alma talebi içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır³⁵. Bununla birlikte doktrinde bazı yazarlar, sır saklama yükümlülüğü avukat, mali müşavir gibi kanundan doğan kimselerin yardımıyla bilgi alma hakkının kullanılabilmesi de ifade edilmektedir³⁶. Oysa, sır saklama yükümlülüğü kanundan kaynaklanmayan kimseler yönünden şirket ile uzman arasında imzalanacak gizlilik sözleşmesi ile bu aşılabılır³⁷. Kanaatimizce, üyenin bilgi alma hakkını doyurucu bir şekilde kullanması üyenin sorumlulukları ve şirket menfaati çerçevesinde önemli olduğundan, alanında uzman kişilerden yardım alınmak suretiyle bilgi alma hakkının kullanılabilmesi kabul edilmelidir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, uzmanın bizzat bilgiyi talep eden soru soran kişi olmaması, yalnızca üyeye yardımcı olmasıdır³⁸.

Pay sahibinin yönünden bu konunun değerlendirilmesinde, TTK md. 425 hükmünün esas alınması gerekir. Bu hükme göre, pay sahibi, genel kurula bizzat

³³ Uzman aracılığı ile hakkın kullanımı yalnızca pay sahibinin inceleme hakkı yönünden açıklığa kavuşturulmuştur. Pay sahibi, inceleme hakkını kural olarak bizzat kullanır. Bizzat ifadesi, pay sahibi tarafından herhangi bir aracı olmaksızın hakkın kullanılması anlamına gelmektedir. Pay sahibinin tüzel kişi olduğu durumlarda, tüzel kişiyi temsile yetkili gerçek kişi tarafından bu hak kullanılmaktadır. TTK md. 437/4 hükmü ile bu kurala istisna getirilmiş ve genel kurulun izni veya yönetim kurulu kararı ile uzman aracılığı ile bilgi alınabileceği düzenlenmiştir. **Karasu**, Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Batider, C. 23, S. 2, Aralık, 2005, s. 81.

³⁴ **Kortunay**, s. 308.

³⁵ Yazar bu görüşünü İsviçre Hukuku'na dayandırmaktadır. **Kırca**, (**Şehirli Çelik/Manavgat**), s. 714 ve 720, Bkz. aynı eserde özellikle dn. 880'de yer alan yazarlar. Üyelerin gerektiğinde uzman bilgi ve görüşüne başvurabileceği TTK md. 366/2 hükmünden anlaşılmaktadır. **Hacımahmutoğlu**, Sibel, Anonim Ortaklığın Yönetim Kurulu Üyelerinin Özen Yükümlülüğü: Fonksiyonel Yaklaşım, Batider, 2015, C. 31, S. 3, s. 35.

³⁶ **Can**, s. 59, dn. 192'de belirtilen yazarlar.

³⁷ **Kalender**, s. 127.

³⁸ **Kalender**, s. 127.

katılmayarak yerine, pay sahibi olan veya olmayan birini temsilci olarak görevlendirebilir. Bu bağlamda, genel kurulda bilgi alma hakkının kullanılabilceğini düzenleyen kanun koyucu pay sahibinin temsilci atayabileceğini herhangi bir istisnaya yer vermeksizin ifade ettiğinden bilgi alma hakkının temsilci sıfatı altında bir uzman aracılığı ile kullanılabilceği kanaatindeyiz. Bu halde pay sahibi ile temsilci arasındaki ilişki gereği temsilcinin BK 506/1 uyarınca sadakat borcu bulunacağından temsilcinin öğrendiği bilgileri saklama yükümlülüğü de söz konusu olacaktır³⁹.

2. Sözlü ve Yazılı

Bilgi verme yükümlüleri tarafından bilgi talebinde bulunana toplantı sırasında olsun olmasın sözlü olarak bilgi verilmesi mümkündür. Bilgi alma hakkını düzenleyen kanun maddelerinin (TTK md. 392 ve 437) amacı dikkate alındığında bu hükümlerde merkezin bilgi talebinde bulunan olduğu anlaşıldığından, bilgi talebinde bulunan kişinin, bilginin yazılı olarak verilmesini isteme hakkının olduğu kabul edilmelidir⁴⁰. Kanaatimizce, bilgi talebinde bulunan kişi bilginin kendisine yazılı şekilde iletilmesini talep ediyorsa, bilgi verme yükümlüsünün bu isteğe uygun hareket etmesi gerekir. Kaldı ki, pay sahibini bilgi alma talebini genel kurulda ileri sürdüğü durumlarda bilgi yönetim kurulu ya da denetçiden edinilecektir (TTK md. 437/2). Bu halde, sorulan sorulara genel kurulda anlık olarak cevap verilme ihtimali az olduğundan cevabın yazılı olarak verilmesini istemek isabetli olacaktır. Yönetim kurulu üyesinin ve başkanın toplantı dışında bilgi talebinde bulunma durumunda da bilgi, farklı kişilerden elde edilerek bilgi verme yükümlüsü tarafından talepte bulunana aktarılacağından aynı husus geçerlidir.

3. Raporlar Vasıtasıyla

Hakkın kullanımının pasif yolu, raporlar vasıtasıyla bilgi alınmasıdır. Raporlama TTK md. 375/1-f uyarınca yönetim kurulunun devredilemez görevleri

³⁹ **Selçuk Mahmatlı**, Perihan, Paysahiplerinin Genel Kurulda Temsili, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Yüksek Lisans Programı, İstanbul, 2015, s. 88.

⁴⁰ Bilginin eksik veya yanlış verildiğine yönelik ileride meydana gelmesi muhtemel problemlerin aşılabilmesi için verilecek bilginin yazılı şekilde iletilmesinin talep edilmesi yerinde olur. **Kalender**, s. 168; **Kortunay**, s. 326.

arasındadır⁴¹. TTK'da bazı konulardaki raporların düzenlenmesi zorunlu kılınmıştır⁴². Hak sahibi, ayrıca bilgi almak istediği konu hakkında hazırlanmış olan bir rapor mevcut ise bu raporun kendisine gösterilmesini talep ederek bilgi alma hakkını kullanabilir⁴³.

Kanun koyucu, pay sahibinin raporlar vasıtasıyla bilgi almasının zamanını ve kapsamını TTK md. 437/1 ile düzenlenmiştir. Buna göre, Finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi genel kurul toplantısından on beş gün önce pay sahibinin bilgilenmesi için hazır bulundurulur. Ayrıca, pay sahibi, finansal tablolar ve konsolide tablolara bir yıl süresince şirket merkezinde veya şubesinde ulaşabilir.

Yönetim kurulu üyesi ve yönetim kurulu başkanı yönünden bu hususta ayrı bir hüküm öngörülmemiştir. Ancak TTK md. 392'de düzenlenen bilgi alma hakkının genişletilebileceği düşünüldüğünde hazırlanacak raporlara yenisinin eklenmesi veya bir takım raporların belirli periyotlarda üye veya başkana sunulması yönünde değişiklikler yapılması mümkündür. Bu, esas sözleşme, yönetim kurulu kararı veya iç yönerge⁴⁴ aracılığıyla yapılabilecek bir işlemdir⁴⁵ (TTK md. 367/1). Yönetim kurulu

⁴¹ **Tekinalp**, Ünal, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, İstanbul, 2015, s. 222, N. 12-01; **Hacımahmutoğlu**, Özen Yükümlülüğü, s. 28; Yönetim kurulu, devredilemeyeceği belirtilen yetkilerden feragat da edemez. Gerekçe, md. 375.

⁴² TTK'da dağınık şekilde birçok rapordan söz edilmiştir. Bu rapor türlerinde bazıları; faaliyet raporu, denetim raporu, komite ve komisyon raporlarıdır. **Kalender**, s. 170; Şirketler topluluğu ile bu raporlar genişletilmiş ve bağlılık raporu ile topluluk içerisinde bulunan şirketler hakkında düzenlenen rapor ile de bilgi sahibi olunması hedeflenmiştir.

⁴³ Alm. POK 90. Paragrafta, yönetim kurulunun denetim kuruluna vereceği bilgileri içeren bir rapor kataloğuna yer verilmiştir. Bu kataloğun oluşturulma sebebi bilgi sistemi oluşturma isteğinden kaynaklanmaktadır. **Leyens**, Patrick, Information des Aufsichtsrats, Tübingen, 2006, s. 143 (Aktaran: **Kortunay**, s. 169-170).

⁴⁴ İç yönergenin şirketin yönetimini düzenleyeceği, yönetim için gerekli olan görevleri, tanımlayacağı, yerlerini göstereceği, özellikle kimin kime bağlı ve bilgi sunmakla yükümlü olacağı TTK md. 367/1'de ifade edilmiştir. Bu göre, iç yönergede yapılan düzenlemeyle belirli periyotlarda raporların düzenlenmesi ve sunulmasının sağlanması ile bilgi alma hakkının kullanımının kolaylaştırılması mümkündür.

⁴⁵ TTK md. 392/6 ve TTK md. 437/6. **Tekinalp**, Ünal, Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku ile Tek Kişi Ortaklığının Esasları, İstanbul, 2012, s. 150, N. 12-100; **Kalender**, s. 59; **Üçışık**, Güzin/**Çelik**, Aydın, Anonim Ortaklıklar Hukuku, Ankara, 2013, s. 479; **Kırca**, (**Şehirali Çelik/Manavgat**), s. 725; **Şener**, Oruç Hami, Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı, Ankara, 2017, s. 404; Bu husus, kanun koyucunun ön görmediği eksikliklerin giderilmesi açısından önem arz etmektedir. **Eminoğlu**, s. 256; **Homburger**, Zürher Kommentar, Art. 715a, N. 445 (Aktaran: **Pulaşlı**, Şerh, s.1389, N. 10); Bu yolun tercih edilmesi durumunda, iç yönergenin ayrıntılı bir şekilde

başkanının ve üyesinin bilgi almasına katkı sağlayan ve bilgi kaynağı kabul edilen raporlar, şirketin bütünü hakkında bilgi sahibi olunması imkanı sağladığından raporların bilgi almada kullanılması görevin ifasında önem arz etmektedir⁴⁶. Zira, bütün hakkında bilgi veren raporlar gözetim görevi bakımından da önemli bir argümandır⁴⁷.

Raporlar vasıtasıyla bilgi alma hakkına ilişkin en önemli düzenleme şirketler topluluğu hukuka özgü olan TTK md. 199 dur. Bu maddeye ilişkin açıklamalara ilerleyen bölümlerde yer verilecektir⁴⁸.

C. Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı

Bilgi alma hakkının doğru bir şekilde analiz edilebilmesi için bu başlık altında pay sahibinin bilgi alma hakkı kısaca anlatılacaktır. Bu çerçevede, hakkın işlevine, ETTK'da ve TTK'da bilgi alma hakkına ilişkin öngörülen sistemler arasındaki farklara, TTK'da yer alan düzenlemede yer alan ilkelere, hakkın kapsamına ve sınırlarına iki ayrı başlık altında ana hatlarıyla değinilecektir.

1. Hakkın İşlevi

Pay sahipleri ve yöneticilerin aynı kişi olmadığı durumlarda özellikle azınlıkta kalan pay sahiplerinin şirkete yabancılaşması söz konusu olmaktadır. Her pay sahibi şirket yönetimine katılmamakta veya pay sahibinin azınlık konumunda olması halinde

düzenlenmesi, ihtiyari rapor türleri, bilgi vermekle yükümlü kişilerin açıkça tespit edilmesi, düzenli bilgi akışının nasıl ve hangi zaman dilimleri içerisinde gerçekleşeceğinin belirlenmesi, rapor sunma zorunluluğunun getirilmesi uygun olacaktır. **Kalender**, s. 177 vd; **Pulaşlı**, Genel Esaslar, s. 464, N. 168.

⁴⁶ **Bozbel**, s. 86.

⁴⁷ Şirketin büyüklüğüne ve yapısına göre işlerin gidişatı, finansal durum, stratejik önlemler vb. hususlarında yönetim kuruluna sistematik bir şekilde rapor sunulmasının iç yönerge ile düzenlenmesi durumunda yönetim kurulu üyesinin talebine bağlı kalınmaksızın bilgi alma hakkının kullanılması söz konusu olabilir. Bu durum bilhassa üyelerin toplantı dışında bilgi alma ve inceleme hakkına duyduğu ihtiyacı azaltacaktır. **Bozbel**, s. 86; **Kırca**, (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 721; **Böckli**, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, n. 174 (Aktaran: **Pulaşlı**, Hasan, Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Sayı, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununu Beklerken 10-11-12 Mayıs Sempozyum, 2012, C. 18, S. 2, s. 592); Yönetim kurulu kendisine sunulan raporları üst gözetim görevi uyarınca inceleyerek şirket için tehlike arz edecek durumları önceden tespit edebilir ve önlemlere başvurabilir. **Kalender**, s. 171.

⁴⁸ Bknz. Çalışmanın 'Şirketler Topluluğunda Bilgi Alma Hakkına İlişkin Düzenlemeler' başlığı altındaki açıklamalar ve çalışmanın üçüncü bölümü.

yöneticiyi seçme imkanı fiilen bulunmamaktadır. Bu doğrultuda, bilgi alma hakkı, pay sahiplerinin şirketi tanınmasına, şirket faaliyetleri çerçevesinde yapılan işlemlerin pay sahipleri tarafından öğrenilmesine ve yönetimin tasarrufları karşısında pay sahiplerinin korunmasına hizmet etmektedir⁴⁹. Ayrıca, pay sahiplerinin şirketin işleri, şirketin yönetilme şekli ve şirketin içinde bulunduğu durum hakkında bilgi sahibi olması; genel kurulda sağlıklı bir şekilde oy kullanması ve yönetimi denetlemesi⁵⁰ için önem arz etmektedir⁵¹. Pay sahibinin, hem karar sürecinden önce risklere karşı korunması hem de karar alındıktan sonra zarar⁵² meydana gelirse bu zararın tazmin edilmesi yönünde korunmasına ihtiyaç vardır⁵³. Genel ispat kuralı gereği zararın ispatına yönelik ispat yükünün davacı üzerinde olduğu göz önüne alındığında, bilgi alma hakkının pay sahibinin bu haktan bağımsız olarak ileri sürebileceği diğer hakları koruyucu ve destekler nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Bu korumaya ilişkin düzenlemeler, pay sahibinin bireysel olarak şirkete karşı korunmasına, şirketler topluluğunda ise bağlı şirket pay sahibinin hakim şirkete ve bu şirketin etkisinde bulunan yönetime (bağlı şirket) karşı korunmasına yöneliktir⁵⁴.

Özetlemek gerekirse, pay sahibinin bilgi alma hakkı, risklerin gerçekleşmesinin önüne geçmek amacı ile aydınlanma ve önleyici koruma sağladığı

⁴⁹ **Atalay**, s. 53; Pay sahibinin aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olduğu durumlarda pay sahibinin bilgi alma hakkı yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı ile birleşir. İsviçre Federal Mahkemesi bu gibi durumlarda yönetim kurulu olan pay sahibinin, bilgi alma ve inceleme hakkını kullandıktan sonra özel denetim talebinde bulunma gibi haklarını kullanabilmesi için ayrıca üye olmasından kaynaklanan bilgi alma ve inceleme hakkını da tüketmesi gerekmediğini belirtmiştir. **Kırca, (Şehirali Çelik/Manavgat)**, s. 704-705; **Tekinalp**, Ünal (**Poroy**, Reha/ **Çamoğlu**, Ersin) Ortaklıklar Hukuku I, İstanbul, 2014, s. 367; **Pulaşlı**, Hasan, Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı ve Mahkemenin Özel Denetim İstemesine İlişkin Koşullar İsviçre Federal Mahkemesinin (BGE 133 III 133) 20 Aralık 2006 Tarih ve 4C278/2006 Sayılı Kararı, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, C.II, Ankara, 2010, s. 1882 – 1883.

⁵⁰ Bilhassa azınlık pay sahipleri bu hakkın kullanımı ile şirket işleri hakkında bilgi sahibi olur ve bu sayede şirketin yalnızca çoğunluk pay sahiplerinin yönetimine bırakılmasını önlenir. **Atalay**, s. 53.

⁵¹ **Bahtiyar**, Mehmet, “Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı (Somut Bir Sorunun Değerlendirilmesi)”, Makaleler II, İstanbul, 2008, s. 170; **Kaya**, Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, s. 23; **Atalay**, s. 53.

⁵² Zarar kavramı genel olarak, bir kimsenin iradesi dışında malvarlığında meydana gelen azalma şeklinde tanımlanabilir. **Oğuzman**, M. Kemal/Öz, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2014, C. 1, s. 395.

⁵³ **Atalay**, s. 54.

⁵⁴ **Eminoğlu**, s. 66.

gibi⁵⁵, hak ve menfaatlerin ihlal edilmesi neticesinde meydana gelen zararın giderilmesini sağlamak amacı ile tazmin edici koruma sağlamaktadır⁵⁶.

2. Hakkın Görünümü

Pay sahiplerinin bilgi alma hakkının düzenlendiği TTK md. 437, İsv. BK'nın 696 ve 697. maddelerine paralel şekilde ETTK'nın ilgili maddelerine göre (ETTK md. 362 ve 363) daha geniş kapsamda düzenlenmiştir. Kanun koyucunun hakkı, tüm yönleriyle ele almak istemesinin nedeni ETTK'da yer alan düzenlemeye yapılan eleştirilerden ve hakkın işlevsel olmamasından kaynaklanmaktadır. Nitekim, ETTK'da pay sahibinin soru sorarak bilgi talebinde bulunma hakkı gereksinimlere cevap verecek şekilde düzenlenmemiş⁵⁷, pay sahibinin bilgi talebinin reddedilmesi halinde başvurulabilecek hukuki yollara değinilmemiş, dava yolu ile talebin ileri sürülmesi olanağından söz edilmemiştir⁵⁸.

Çeşitli ülkelerin yukarıda belirtilen eksik hususları giderecek nitelikteki düzenlemeleri ile ticaret hukukunun genel ilkeleri gözetilerek hazırlanmış TTK md. 437 ile, pay sahibine kamuyu aydınlatma⁵⁹, kurumsal denetim ve dürüst hesap verme

⁵⁵ Burada, risklere karşı koruma tedbiri, şirketi yöneten kişileri şirket kaynaklarını ve imkanlarını hukuka ve dürüstlük kuralına uygun bir biçimde kullanmaya zorlama şeklinde açıklanabilir. **Atalay**, s. 54.

⁵⁶ **Kaya**, Bilgi Alma Hakkı, s. 67; **Öztek**, Selçuk, Şirketler Gruplarında, Yavru Şirketlerdeki Azınlık Pay Sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu md. 363/İsviçre Borçlar Kanunu md. 697 Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı, Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Hatırasına Armağan, Ankara, 1986, s. 301.

⁵⁷ ETTK'da yer alan düzenleme yetersiz olmakla birlikte, ihtiyacı karşılayacak nitelikte değildir. **Kaya**, Bilgi Alma Hakkı, s. 116; **Paslı**, Kurumsal Yönetim, s. 73; **Karasu**, Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, s. 73 vd; TTK'nın Gerekeçe'sinde, ETTK'da pay sahibinin bilgi alma hakkının gerçek anlamı ile düzenlenmediği, pay sahibine genel kurul dışında bilgi alma hakkının teknik anlamda tanınmadığı ifade edilmiştir. Gerekeçe, TTK md. 437.

⁵⁸ ETTK'da dava açılabilceğine ilişkin açık bir hüküm olmamasına rağmen, hakkın bireysel, vazgeçilmez ve müktesep hak olması nedeniyle öğretide pay sahibinin bu hakkının reddedilmesi halinde, eda davası açılarak mahkeme kanalıyla bilgi elde edilebileceği görüşü savunulmaktaydı. **Öztek**, s. 314-315; **Kaya**, Bilgi Alma Hakkı, s. 313 vd.; **Kılıç**, Semra, Halka Açık Anonim Şirketlerde Bilgi Alma Hakkı, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s. 54.

⁵⁹ **Yanlı**, kamuyu aydınlatma faaliyetlerinin şirketlerin iktisadi faaliyetleri ve mali durumları hakkında verilen bilgilerin ve yapılan açıklamaların tümü olduğunu ifade etmektedir. **Yanlı**, Veliye, Sermaye Piyasası Hukuku Çerçevesinde Halka Açık Anonim Şirketler ve Kamunun Aydınlatılması, İstanbul, 2005, s. 106; 6335 Sayılı Türk Ticaret Kanunu İle Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü Ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile değişikliğe uğramış ve kapsamı daraltılmış olan TTK md. 1524 ile şirketlere bir internet sitesi açma ve bu sitenin belirli bir bölümünü şirketçe kanunen yapılması gereken ilanların yayımlanmasına özgüleme zorunluluğu

ilkeleri çerçevesinde kapsamlı bilgi alma hakkı tanınmıştır⁶⁰. Bu maddede genel kurul öncesinde ve genel kurul sırasında pay sahibinin bilgi talep edebileceğine yer verilmiştir⁶¹.

Maddenin ilk fıkrasında pay sahibinin pasif bilgi alma hakkı yer almaktadır⁶². Genel kurul dışında kullanılan bu hak, pay sahibine geçmişe yönelik işlemlere ilişkin bilgi sahibi olma fırsatı tanımaktadır⁶³. Buna göre, pay sahibi, finansal tablolara, konsolide finansal tablolara, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporuna, denetleme raporlarına ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi ile ilgili belgelere genel kurul toplantısından en az on beş gün öncesine kadar şirket merkezinde ulaşma imkanına sahiptir⁶⁴. Ayrıca finansal tablolar ve konsolide tabloların pay sahibinin inceleyebilmesi için bir yıl süresince şirket merkezinde veya şubesinde açık tutulması da gerekmektedir. Söz konusu belgeler, herhangi bir talep olmaksızın pay sahipleri için hazır bulundurulur.

Pay sahibinin genel kurulda bilgi alma talebini ileri sürmesi de mümkündür. Bu düzenleme pay sahibinin aktif bilgi alma hakkını işaret etmektedir. Pay sahibi, genel kurulda, yönetim kurulundan şirketin işleri hakkında, denetçilerden ise denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi talebinde bulunabilir (TTK md. 437/2 1. cümle). Genel kurulda, şirketin mali durumu ve faaliyetleri hakkında bilgi içeren ve pay sahibinde kanaat oluşmasını sağlayan her husus, bilgi alma hakkı çerçevesinde talep edilebilir⁶⁵. Bu durumda maddenin lafzından bilgi verme yükümlülüklerinin yönetim kurulu ve denetçi olduğu anlaşılıyor olsa da asıl bilgi

getirilmiştir. İnternet sitesinde yayınlanması gereken içeriklere ise Sermaye Şirketlerinin Açacakları İnternet Sitelerine Dair Yönetmelik'in 6. maddesinde yer verilmiştir. Kanun koyucunun tüm bu düzenlemeleri kamuyu aydınlatma kapsamındadır.

⁶⁰ Gerekçe, md. 437; Pay sahibine verilen bilgiler hesap verme ve dürüstlük ilkelerine uygun, özenli ve gerçekle bağdaşır olmalıdır. **Üçışık/Çelik**, s. 411.

⁶¹ **Kortunay**, s.307, dn. 1026.

⁶² **Atalay**, s. 54.

⁶³ Gerekçe md. 437/1

⁶⁴ Belgelerin sürekli gelişigüzel incelemeye açık tutulmaması ortaklık için gizli kabul edilebilecek bilgiler ile ticari sırların öğrenilmesi için tehlike teşkil edecektir. Bkz. **İmregün**, Oğuz, Anonim Ortaklıklar, İstanbul, 1989, s. 306 vd.

⁶⁵ **Atalay**, s. 64.

verme yükümlüsü şirket tüzel kişiliğidir⁶⁶. Dolayısıyla bilgi verilmemesi halinde şirketin bilgi alma davası ile karşı karşıya kalması gündeme geleceğinden, pay sahibinin genel kurulda ileri sürdüğü bilgi alma talebinin, yönetim kuruluna ya da denetçiye iletilmesi bir gerekliliktir.

Kanun koyucu, genel kurul sırasında talep edilen bilginin, gündemde yer alan konularla ilgisi bulunmasa dahi pay sahibine verilmesi gerektiğini belirtmiş ve bu hak, gündeme bağlılık ilkesinin istisnası olarak kabul edilmiştir⁶⁷. Yine bu istisna ile ilgili olarak, pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmişse, aynı bilginin, gündemle ilgili olmasa dahi istemde bulunan diğer pay sahibine aynı kapsam ve ayrıntıda verilmesi gerekeceği ifade edilmiştir (TTK md. 437/2). Bu doğrultuda bilgi alma hakkı yönünden pay sahipleri arasında hiçbir ayırım yapılmayarak eşitlik ilkesinin⁶⁸ gözetilmesi gerektiği tartışmasıdır⁶⁹.

Pay sahibinin bilgi alma hakkı mutlak bir hak değildir. Bilgi alma talebinin reddedilmesi söz konusu olabilir. Pay sahibinin bilgi alma talebi, yalnızca istenilen bilginin verilmesi halinde şirket sırlarının⁷⁰ açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye gireceği gerekçesi ile reddedilebilir (TTK md. 437/3). Başka bir ifade ile, talep gizli bilgiye ilişkin ise, yönetim kurulunun bilgi verme yetkisi olmasına rağmen, kurula iletilen bu talebin olumlu değerlendirilmesi yasal bir zorunluluk değildir⁷¹. Dolayısıyla, pay sahipleri yönünden, bilgi sağlama yükümlülüğünün sınırı, ticari sırların ve şirketin çıkarlarının korunmasıdır⁷². Pay

⁶⁶ **Karasu**, Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, s. 81; **Baştuğ**, İrfan/ **Göksoy**, Yaşar Can, “Limited Şirkette Ortakların Denetleme Hakları”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan, İstanbul, 1998, s. 51.

⁶⁷ **Pulaşlı**, Genel Esaslar, s. 631, N. 72.

⁶⁸ ETTK’da yazılı olmaması rağmen temel hukuk ilkesi kabul edilen bu ilke TTK md. 357 ile hüküm altına alınmıştır. Bu ilke ile çoğunluk pay sahibinin ya da yönetimin keyfi uygulamalarda bulunmasının engellenmesi amaçlanmıştır. Eşit işlem ilkesi, şirketin bütün işlemlerinde tüm organlar tarafından dikkat edilmesi gereken bir ilkedir. **Karasu**, Rauf, Anonim Şirketlerde Emredici Hükümler İlkesi, Ankara, 2015, s. 38-39; Eşitlik ilkesi, bilgi alma hakkının sebebini oluşturan özen ve bağlılık yükümlülüğünün yönetim kurulu üyeleri için aynı seviyede yükümlülük getirmesini sağlar. **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 183.

⁶⁹ **Okutan Nilsson**, Gül, Corporate Governance in Turkey, European Business Organization Law Review 8, s. 212, <https://www.cambridge.org/core> , (çevrimiçi - 17.08.2018)

⁷⁰ Mutlak ve nispi şirket sırrı hakkında detaylı bilgi için Bkz. **Pulaşlı**, Genel Esaslar, s. 629 - 630

⁷¹ **Bahtiyar**, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı (Somut Bir Sorunun Değerlendirilmesi, s. 173.

⁷² **Okutan Nilsson**, Corporate Governance in Turkey, European Business Organization Law Review 8, s. 211.

sahibinin bu yolla, gizli bilgiyi öğrendiği durumlarda sır saklama yükümlülüğü gündeme gelir.

Pay sahipliğinin herhangi bir nedenle sona ermesi halinde bilgi alma hakkından yararlanılması kural olarak mümkün değildir. İsviçre Federal Mahkemesi eski pay sahibinin, pay sahibi olduğu döneme ilişkin korumaya değer hukuki yararının bulunması mümkün olmadığından bilgi alma hakkını kullanmasının da mümkün olmadığını belirtmiştir⁷³.

D. Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı

1. Hakkın İşlevi

Yönetim kurulu üyesinin görevini ifa edebilmesi için şirket hakkındaki olumsuz gerçekler de dahil olmak üzere, şirket ile ilgili bilgiye ulaşması önemlidir⁷⁴. Bu sebeple, yönetim kurulu üyelerinin sorumlulukları, kanundan ve esas sözleşmeden doğan yönetsel görevleri, raporlama ve hesap verme yükümlülükleri ile bilgi alma hakkı arasında güçlü bir bağlantı bulunmaktadır⁷⁵. Bilgi alma hakkı bu yönü ile kurumsal yönetim anlayışına hizmet etmekte ve şirketlerin kurumsal yönetim ilkelerine göre idare edilmesine katkı sağlamaktadır⁷⁶. Bu hak, yönetim kurulu üyesinin güvenilir ve özenli şekilde yerine getirmesi gereken yönetim görevi ile şirket ve üye arasındaki bağın gereğidir⁷⁷. Bu kapsamda, yönetim kurulu üyelerine bilgi alma hakkı tanınması, temelde iki amaca hizmet etmektedir. Bu amaçlardan ilki yönetim görevinin, gerektiği gibi, doğru ve düzgün bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak, ikincisi ise TTK md. 553 vd. hükümlerinde düzenlenen sorumluluk hükümleri karşısında yönetim kurulu üyelerine kusursuz olduklarını ispatlama imkanı sağlayarak üyeyi güçlendirmektir⁷⁸. Zira, ancak her yolu tüketmiş olmasına rağmen bilgiye

⁷³ **Pulaşlı**, Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı Var Mıdır?, s. 55.

⁷⁴ **Kalender**, s.23.

⁷⁵ **Akdağ Güney**, Necla, Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, Şubat, 2010, s.121; **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 170; **Kortunay**, s. 311; **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 270, N. 12-100.

⁷⁶ **Kalender**, s. 67; **Kortunay**, s.310.

⁷⁷ Gerekçe, md. 392/1.

⁷⁸ **Kırca**, (**Şehirali Çelik/Manavgat**) Anonim Şirketler Hukuku, s. 702 -703; Gerekçe, md. 392/1 “*Ağır ve kapsamlı sorumluluğunun bir gereği olarak her yönetim kurulu üyesinin şirketin bütün iş ve işlemleri hakkında bilgi almak hakkı vardır.*”

ulaşması engellenen ve bilgiye ulaşamayan yönetim kurulu üyesinin sorumluluğundan söz edilemeyecektir⁷⁹.

TTK'nın 369. maddesinin 1. fıkrasında “Tedbirli bir yöneticinin özeniyle hareket etmek ve şirket menfaatlerini dürüstlük kuralına uyarak gözetmek” ifadesine yer verilerek yönetim kurulu üyesine yükümlülük getirilmiştir. Cümleinin ilk kısmı özen yükümlülüğünü ikinci kısmı ise sadakat yükümlülüğünü ifade eder⁸⁰. Özen ve sadakat yükümlülüğü, gerçekleştirilen işlem ile ilgili konularda yeterli bilgiye sahip olunarak doğru analizlerin yapılmasını, hangi hareketin şirket menfaatine uygun olduğunun doğru bir şekilde belirlenmesini ve menfaat çatışması söz konusu olduğunda şirket menfaatinin tercih edilmesini icap ettirir⁸¹. Yönetim kurulu üyesi bu yükümlülükleri gözeterek olağan-olağan üstü iş ayrımı yapmaksızın geniş takdir yetkisini kullanarak belirli bir konuda karar alıp almamak arasında tercih yapmak zorundadır⁸². Zira, gerçek anlamda ve yeterli şekilde bilgilendirilmiş bir yönetim kurulu üyesi sorumluluğun çerçevesinde bilinçli bir şekilde oy kullanabilir⁸³.

Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, doğru zamanda doğru bilginin elde edilmesinin yönetim kurulu üyesi için bir yetkiden öte bir yükümlülük olduğu anlaşılmaktadır⁸⁴. Yönetim kurulu üyesi bilgiye ulaşmak için tüm gayreti göstermelidir⁸⁵. Yönetim kurulu üyesinin bilgi sahibi olduğu konular dışında, bilgi edinmesi gereken konular ile ilgili de sorumluluğu bulunmaktadır⁸⁶. Yönetim kurulu üyelerinin bu sorumluluğu hem doğrudan hem de dolaylı olarak meydana gelen

⁷⁹ **Kortunay**, s. 38; **Bahtiyar**, Ortaklıklar Hukuku, s. 237; **Kalender**, s. 67.

⁸⁰ **Kortunay**, s. 197; Yönetim kurulu üyesinin takdir yetkisini içeren sadakat yükümlülüğü Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütünün İlkelerinde (OECD Principles of Corporate Governance) de düzenlenmiştir (www.oecd.org).

⁸¹ **Kırca**, Özen Borcu, s. 93; **Helvacı**, Mehmet, Hamdi Yasaman’a Armağan, İstanbul, 2017, s. 25; **Çamoğlu**, Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, s. 76; **Teoman**, Yönetim Kurulu Üyelerinin Özen ve Sadakat Borcu, s. 127.

⁸² **Kırca**, Özen Borcu, s. 86; **Hacımahmutoğlu**, Sibel, The Business Judgment Rule: İşadamı Kararı Mı Yoksa Ticari Muhakeme Kuralı Mı?, 2014, C. 30, S. 4, s. 130.

⁸³ **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 170.

⁸⁴ **Kortunay**, s. 307-313; **Kırca**, (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 703.

⁸⁵ Yönetim kurulu üyesi, bilgilendirilmeyi beklemekle yetinmemeli, özen yükümlülüğü çerçevesinde bilgiyi elde etmeye çalışmalıdır. “İsviçre Federal Mahkemesi ‘yeterli zaman ve bilgiye sahip olamadığı için üyelik görevini özenle yürütemeyecek durumdaki bir kimsenin görevden imtina etmesi’ gerektiğini belirtmiştir.” İsviçre Federal Mahkemesi’nin 09.11.1971 tarihli kararı. BGE 97 II 403, 411 (Naklen: **Kortunay**, s. 198).

⁸⁶ **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 17.

zararlar için geçerlilik arz etmektedir⁸⁷. Burada üyenin kasten hareket etmiş olması şart değildir. Yükümlülüğünü ihlal eden yönetim kurulu üyesinin hafif kusurundan dolayı bizzat sorumluluğu söz konusu olur.

Üyenin sorumlu olup olmadığına ilişkin yapılacak incelemede, öncelikle, üyenin zarara sebebiyet veren kararı almadan önce konu hakkında yeterince bilgi sahibi olup olmadığı, konu hakkında bilgilenmek için gerekli davranışlarda bulunarak bilgi toplayıp toplamadığı incelenir⁸⁸. Bu husus her yönetim kurulu üyesi için ayrı değerlendirilir. Zira, yönetim kurulu üyesinin sorumluluğunda, farklılaştırılmış teselsül hükümleri geçerlilik arz etmektedir⁸⁹.

Sonuç olarak, yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma hakkı yönetim kurulu üyelerinin şirket yönetimine ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmede ve kendilerini sorumluluktan kurtarmada işlevsel niteliktedir. Bu sebeptendir ki, yönetim kurulu üyesinin ağır, kapsamlı ve kusura dayalı sorumluluğu göz önünde bulundurularak

⁸⁷ Gerekçe, md.553.

⁸⁸ **Kırca**, Özen Borcu, s. 93; Sorumluluğun tespitinde hukuka aykırı bir davranış, kusur, zarar ve illiyet bağının varlığı aranır. **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 185; **Şener**, s. 414; **Teoman**, Yönetim Kurulu Üyelerinin Özen ve Sadakat Borcu, s. 129.

⁸⁹ TTK md. 553'ün lafzı dikkate alındığında yönetim kurulu üyesinin kusurlu olduğunun ispat yükünün davacıya yüklendiği anlaşılmaktadır. Böylelikle, Yargıtay'ın ETTK döneminde verdiği kararlarda yer alan görüşle bağdaşmayan yönde bir düzenleme getirilmiştir. **Pulaşlı**, 6335 ve 6353 Sayılı Kanunlarla Türk Ticaret Kanununda Yapılan Değişikliklerin Şirketler Hukukuna İlişkin Kısımın Değerlendirilmesi, s. 21; **Hacımahmutoğlu**, The Business Judgment Rule, s. 140 vd; ETTK'dan farklı olarak TTK'da kusur karinesi kabul edilmemiştir. Kusura ilişkin bir hüküm mevcut olmadığından Borçlar Kanunu ile kabul edilmiş genel sistem uygulama alanı bulur. Buna göre, sözleşme ilişkisinin söz konusu olduğu hallerde davalının kusurlu kabul edilmesi ve kusursuzluğunu ispatlaması, haksız fiilin söz konusu olduğu hallerde ise davacı tarafından davalının kusurlu olduğunu ispatlaması beklenmektedir. Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunda farklılaştırılmış teselsül kabul edilmiştir. Böylelikle üye, iç ilişkide ileri sürebileceği sebepleri ve bireysel indirim sebeplerini iler sürebilecektir. Üye, ancak kusuru ölçüsünde kendisine yükletilebilecek miktar ile sınırlı olmak üzere sorumlu olacaktır. **Helvacı**, Mehmet, Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğunda Farklılaştırılmış Teselsül, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, S. 2, s. 81, 84; **Eminoğlu**, hakimin teşebbüs olduğu durumlarda başlı şirketin ikiye aşması gerektiğine ilişkin Yönetmelik'te yer alan maddenin gerekçesiz olduğunu, şirketler topluluğuna ilişkin TTK'da yer alan düzenlemelerden bu sonucun çıkmadığını ifade etmektedir. **Eminoğlu**, s. 228 vd; **Çeker**, s. 400; Davacının yönetim kurulu üyesinin kanun ve esas sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerine aykırı hareket ettiğini ve üyelerin bu davranışları sebebiyle ortaya çıkan zararı ispat etmesi yeterlidir. **Yüksel**, Sinan, Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğunun Şartları ve Yargının Bunlara Yaklaşımı, İsviçre Borçlar Kanunu'nun İktisabının 80. Yılında İsviçre Borçlar Hukuku'nun Türk Ticaret Hukuku'na Etkileri, İstanbul, 2009, s. 358.

yönetim kurulu üyesinin şirketle ilgili iş ve işlemler hakkında bilgi alma hakkı kanun maddesi ile (TTK md. 392) teminat altına alınmıştır⁹⁰.

2. Hak Sahibi

Aktif nitelikteki bu hakkın yönetim kurulunun her bir üyesine tanınmış olduğu maddede ifade edildiğinden hakkın organa (yönetim kuruluna) değil üyelere tanındığı ve bireysel bir hak olduğu anlaşılmaktadır⁹¹. Belirtmek gerekir ki, talep edilen bilgi, yönetim kurulu üyesinin görev alanı ile ilgili ise bilgi verme, üye açısından bir yükümlülük haline gelebilir⁹².

Üye ifadesinden anlaşılması gereken seçim ya da atama yoluyla bu sıfatı kazanmış kişilerdir⁹³. Tüzel kişinin yönetim kurulu üyesi olduğu durumlarda ise tüzel kişi yönetim kurulu üyesi adına hareket eden gerçek kişi bilgi alma hakkını kullanır⁹⁴. Ayrıca pay sahibi kamu tüzel kişilerinin de yönetim kurulu üyesi olma hakkı vardır (TTK md. 359/5)⁹⁵. Bu çerçevede kamu tüzel kişisi yönetim kurulu üyesinin temsilcisi gerçek kişinin de bilgi alma hakkı olur⁹⁶.

Üyelik görevini ifa ediş şekli, diğer yönetim kurulu üyelerinden farklı olan, objektif davranma yükümlülüğü bulunan, karar verirken bağımsız olan ve şirketle

⁹⁰ **Üçışık/Çelik**, s. 280; **Tekinalp**, Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku ile Tek Kişi Ortaklığın Esasları, s. 150, N. 12-100.

⁹¹ **Kalender**, s. 59; **Kortunay**, s. 327; Gerekçe, md. 392/1.

⁹² **Böckli**, Peter, Schweizer Aktienrecht, 3. Aufl, §13, N.168 (Aktaran: **Pulaşlı**, Şerh, s. 1389, N. 10).

⁹³ **Kortunay**, s. 335.

⁹⁴ “Kanun’da her ne kadar –belki en tipik yönetim kurulu üyeliği faaliyeti olduğu için- sadece toplantılara katılıp oy kullanmaktan söz edilmişse de tüzel kişi adına hareket eden gerçek kişi, şirketi temsil etmek, belli bir konuda karar şeklinde yazılmış öneride bulunmak, bilgi alma ve inceleme hakkı gibi üyeliğin icrasıyla ilgili yetkileri kullanabilir.” **Kırca**, İsmail, Tüzel Kişilerin Yönetim Kurulu Üyeliği, Batider, 2012, C. 28, S. 2, s. 56; yetkili gerçek kişi, hem anonim şirkete hem de üye olan tüzel kişiye karşı sorumludur. **Çoştan**, Hülya, Özel Hukuk Tüzel Kişilerinin ve Kamu Tüzel Kişilerinin Yönetim Kurulu Üyeliği, Batider, 2013, C. 29, S. 1, s. 127-128.

⁹⁵ TTK md. 359 uyarınca, kamu tüzel kişisinin, çoğunluk pay sahibi olduğu anonim ortaklıkta, yönetim kurulunda görev yapacak yöneticileri belirlemesi mümkündür. Ayrıca kamu tüzel kişisi, bizzat yönetim kurulu üyesi olarak da seçilebilir. Kanun koyucu kamu tüzel kişisinin birden çok temsilci ile yönetim kurulunda temsil edilebileceğini dahi kurala bağlanmıştır. Bununla birlikte, TTK md. 334 hükmünde pay sahibi olmayan kamu tüzel kişisinin, esas sözleşmede ön görülecek bir hüküm ile, yönetim kurulunda temsilci bulundurma hakkı olduğu ifade edilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. **Altay**, Sıtkı Anlam, Pay Sahibi Olmayan Kamu Tüzel Kişisini Temsil Eden Yönetim Kurulu Üyesinin Azlinde Yetki Sorunu, Prof. Dr. Hamdi Yaman’a Armağan, İstanbul, 2017, s. 4 vd.

⁹⁶ **Kırca**, (Şehirli Çelik/Manavgat), s. 704; **Kortunay**, s. 336.

menfaat çatışması içinde olmayan genel ifade ile icracı olmayan bağımsız yönetim kurulu üyesinin de bilgi alma hakkı olduğu kabul edilir⁹⁷. Bununla birlikte, TTK'da düzenlenmeyen ancak doktrin ve Yargı kararlarıyla esas sözleşmeye eklenecek bir hüküm ile seçilebileceği ön görülen yedek üyelerin de görev aldıkları toplantılar veya asil üyenin katılamayacağı belirli olan toplantılar öncesinde bilgi alma hakkına sahip olduğu savunulmaktadır⁹⁸. Yedek üye, TTK'da düzenlenmemiş olduğundan bu görüşe katılmamaktayız.

Fiili yönetim kurulu üyesinin durumu ise bu iki halden farklıdır. Fiili yönetim kurulu üyesi şeklen herhangi bir seçim veya atama olmaksızın kendisine yönetim veya temsil yetkisi devredilen, şirketi yöneten üçüncü kişidir⁹⁹. Bu kişiler seçim ve atama yolu ile üye olmadıklarından her ne kadar bilgi vermekle yükümlü olsalar da TTK md. 392 kapsamındaki haktan yararlanamazlar¹⁰⁰.

3. Hakkın Görünümü

ETTK'da yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı "Azaların Hakları" başlıklı 331. maddede genel olarak düzenlenmişti¹⁰¹. Bu maddede üyenin yalnızca toplantı sırasında bilgi alma hakkı düzenlenmiş, üyenin ancak yönetim kurulunun izni ile defter ve dosyaları inceleyebileceği belirtilmiş, ancak üyenin talebinin reddedilmesi halinde başvurulabileceği hukuki yollar gösterilmemişti. Yönetim kurulu üyelerini kendi iş ve işlemlerinden sorumlu tutan kanuni düzenlemeler karşısında, üyenin bilgi almasının bu şekilde kısıtlanması yasanın kurduğu sistem içerisinde çelişkiye sebep olmaktaydı¹⁰². Kanun koyucu, bu çelişkiyi gidermek amacı ile yeni hükmü,

⁹⁷ **Kalender**, s. 113 vd.

⁹⁸ **Kortunay**, s. 336; aksi görüş için bkz. **Kalender**, s. 123.

⁹⁹ **Korkut**, Ömer: Anonim Şirketlerde Fiili Yönetim Kurulu Üyeliği, Prof. Dr. Fırat Öztan' a Armağan, C.I, Ankara 2010, s. 1367-1386.

¹⁰⁰ **Kalender**, s. 109; **Krnet**, Verwaltungsrat, Nr. 923, **Wernli/Rizzi**, Basler Kommentar, OR II, Art. 715a, Nr. 4 (Aktaran: **Kırca**, (**Şehirali Çelik/Manavgat**), s. 704); **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 240, dn. 674; Fiili yönetim kurulu üyesi, herhangi bir seçim veya atama ile kendisine görev verilmemiş ancak şirket yönetiminde rol oynayan hatta yönetim kurulu toplantılarına iştirak eden kişileri tanımlayan ifadedir. Bkz. **Korkut**, Ömer, Anonim Şirketlerde Fiili Yönetim Kurulu Üyeliğinin Temsili, Prof. Dr. Fahman Tekil'e Armağan, İstanbul, 2003, s. 165-177.

¹⁰¹ ETTK md. 331'e göre; "İdare meclisi toplantılarında azalar, şirketi temsile ve şirket işlerini görmeye memur olan kimselerden işlerin gidişi veya muayyen bazı işler hakkında izahat istemek hakkını haizdirler. İdare meclisi, defter ve dosyaların kendisine ibrazına dahi karar verebilir. Her aza, idare meclisinin toplantıya davet edilmesini reisten yazılı olarak isteyebilir."

¹⁰² **Pulaşlı**, Şerh, s. 1386, N. 3; **Bozbel**, s. 81.

uygulamadaki bazı sorunları dikkate alarak düzenlemiştir¹⁰³. Başka bir ifade ile kanunda yer alan sorumluluk sistemi ile çelişen bilgi alma hakkı, TTK ile düzeltilmeye çalışılmış ve sorumluluk ile yetki arasındaki denge sağlanmak istenmiştir¹⁰⁴. Bu kapsamda, yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma hakkı, TTK md. 392 ile değiştirilmiş, genişletilmiş ve dava hakkı tanınarak bireysel nitelikteki bu hakkın etkin olarak kullanılması sağlanmak istenmiştir¹⁰⁵. Yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı, yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğüne denktir¹⁰⁶.

TTK md. 392 ile, bu hak yönetim kurulu başkanı dahil tüm üyeler için mutlak ve emredici nitelikte düzenlenmiştir¹⁰⁷. Toplantı haricinde üyenin talep ederek ulaştığı bilginin yönetim kurulu toplantısı sırasında diğer üyelere de verilmesi üyelerin eşit şekilde bilgilенmeleri açısından gereklidir¹⁰⁸. Eşitlik emredici nitelikte olduğundan bazı grupları temsil eden yönetim kurulu üyelerinin diğer üyelere göre daha fazla bilgi

¹⁰³ Gerekçe, md. 392.

¹⁰⁴ **Bozbel**, s. 81.

¹⁰⁵ TTK md. 392'nin Gerekçe'sinde hükmün yalnızca 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 331. maddesinden esinlenerek düzenlendiği ifade edilmiştir. Bkz. 392. maddenin Gerekçe'si; Ancak TTK md. 392 ile İsv. BK'nın 715a hükmü arasında önemli derecede benzerlik söz konusudur. İsviçre Hukukunda yer alan madde ile Türk Hukukunda düzenlenen madde arasında sadece 2 temel fark vardır: 1- İsviçre Hukukunda yönetim kurulu üyesi toplantı dışında yönetim kurulu başkanının izni olmaksızın işlerin gidişatı hakkında bilgi alabilmektedir. Ancak Türk Hukukunda toplantı dışında talep edilen işlerin gidişatına yönelik bilgiler başkanın iznine tabidir. 2- İsviçre Hukukunda üyenin bilgi alma hakkını kullanmadığı durumlarda dava açma hakkı olduğuna ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Oysa, Türk Hukukunda bilgi alma davası kanun maddesinde ayrıca düzenlenmiştir. Bkz. **Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat)**, s. 702; İsviçre Borçlar Kanunu İngilizce metni, <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19110009/201704010000/220.pdf> (26.05.2018); Üyenin incelediği belgelerin bir nüshasını alıp almayacağı TTK md. 392 ile tamamlanmayan eksikliklerden biridir. Kişisel olarak saklanması amacı hariç olmak üzere belgelerin kopyalanmasına izin verilebilir. İsviçre öğretisinde yönetim kurulu üyelerinin esasen belgeleri kopyalama yetkisinin olmadığını ancak başkanın izni ile sınırlar çerçevesinde belgelerin kopyalanmasına izin verilebileceği ifade edilmektedir. Bu konuda bkz. **Korkut**, Ömer, Anonim Şirketler Yönetim Kurulu Üyesinin Şirkete Ait Belgelerin Kopyasını Alma Yetkisi, *Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2006, C. 10, S. 3-4, s. 522 vd.; **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 270, N. 12-100.

¹⁰⁶ TTK md. 392, bilgi alma hakkına sahip olan kişiler ile birlikte üyeye bilgi vermekle yükümlü kişileri de belirlemektedir. Esasen bilgi verme yükümlüsü şirkettir. Üye, bilgi verirken şirket adına hareket etmektedir. Bu sebeptendir ki, bilgi alma, yönetim kurulu üyesi yönünden hem hak hem de yükümlülük olarak ortaya çıkmaktadır. **Baştuğ/Göksoy**, s. 51; **Bahtiyar**, kitabında, bilgi alma hakkını, yönetim kurulu üyesinin görev ve yükümlülükleri başlığı altında incelemiştir. **Bahtiyar**, Mehmet, *Ortaklıklar Hukuku*, İstanbul, 2015, s. 237; **Pulaşlı**, Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı Var Mıdır?, s. 59; **Bozbel**, s. 84.

¹⁰⁷ **Kendigelen**, Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, s. 280; **Tekinalp**, Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku ile Tek Kişi Ortaklığının Esasları, s. 151, N. 12-100.

¹⁰⁸ **Bozbel**, s. 82.

alabileceğini düzenleyen esas sözleşme ve genel kurul kararları geçersizdir¹⁰⁹. Esas sözleşme veya iç yönerge ile hakkın genişletilmesinin¹¹⁰ söz konusu olduğu durumlarda da eşitliğin gözetilmesi ve dürüstlük kuralına uygun hareket edilmesi gerekmektedir¹¹¹.

Madde metni, bilgi alma talebinin toplantı sırasında ve toplantı dışında ileri sürülmesi şeklinde iki ayrı durum çerçevesinde düzenlenmiştir. Yönetim kurulu üyelerinin katılacakları toplantı öncesinde konu hakkında bilgi sahibi olmaları toplantı sırasında verecekleri kararlara etki edebileceğinden bilgi alma hakkını, toplantı öncesinde, toplantı sırasında ve toplantı dışında olmak üzere üç farklı şekilde incelemek doğru olacaktır¹¹².

a. Toplantı Öncesinde (Toplantıya Hazırlık Aşamasında) Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı

Yönetim kurulu üyesinin toplantı öncesi bilgi alma hakkı, TTK'nın 392. maddesinde açıkça düzenlenmemiştir. Bilgi edinme hakkının düzenlendiği maddenin amacı dikkate alındığında ve önemli işlerin karmaşıklığı ile yönetim kurulunun müzakere ederek sağlıklı bir şekilde karar alması hususları düşünüldüğünde yönetim kurulu üyesinin toplantı öncesinde gündemde yer alan konular hakkında bilgi edinmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır¹¹³. Nitekim, üyenin konulara vakıf olarak toplantıya aktif katılımını sağlama ve kararların kalitesini artırma açısından bilgi sahibi olması önemlidir¹¹⁴. Yönetim kurulu üyesinin özen ve bağlılık yükümlülüğünü düzenleyen TTK md. 369 dikkate alındığında toplantı öncesinde yönetim kurulu üyesinin bilgi

¹⁰⁹ **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 271, N. 12-100; Böckli, yönetim kurulu üyelerinin görevleri ve durumları çerçevesinde nispi eşit işlem ilkesini savunmaktadır. **Böckli**, Aktienrecht, § 13, N. 176 (Aktaran: **Söding**, Judith Verena, Private Equity Minority Investments - Sharing Control in Closely Held Private Family Firms, 2012, s. 342 [https://www1.unisg.ch/www/edis.nsf/SysLkpByIdentifier/3986/\\$FILE/dis3986.pdf](https://www1.unisg.ch/www/edis.nsf/SysLkpByIdentifier/3986/$FILE/dis3986.pdf) (10.06.2018)).

¹¹⁰ Hakkın genişletilmesi, talebin yönetim kurulu başkanının iznine tabi olmaması, talebin başkan tarafından reddi halinde yönetim kurulu tarafından daha az oy ile kabul edilebileceği ya da bilgi vermekle yükümlü kişilerin çoğaltılması şeklinde gerçekleştirilebilir. **Wernli/Rizzi**, BSK-OR II, Art. 715a, N.14, Kunz, Aunsunft, s. 579 (Aktaran: **Kortunay**, s. 373); **Şener**, s. 404.

¹¹¹ **Kortunay**, s. 374; **Kırca**, (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 726; **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 170.

¹¹² **Kalender**, s.25; **Böckli**, Aktienrecht 2009, (Aktaran: **Kortunay**, s.339; **Bozbel**, s. 83).

¹¹³ **Pulaşlı**, Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, s. 588.

¹¹⁴ **Bozbel**, s. 83; **Pulaşlı**, Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, s. 588.

edinmesini sağlamak yönetim kurulunun işlevli olması için bir zorunluluktur¹¹⁵. Nitekim, maddede tedbirli bir yönetici gibi şirketin menfaati gözetilerek hareket edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Tedbirli yönetici ölçüsü, işadamı kararı ilkesi (business judgement rule) ile bağdaştırılmıştır¹¹⁶. Bu ilke uyarınca, duruma uygun araştırmalar yapıp, ilgililerden bilgiler alınıp yönetim kurulunda karar verilmişse, gelişmeler tamamen aksi yönde olup şirket zarar etmiş olsa bile üyenin özensizliğinden söz edilmesi mümkün değildir¹¹⁷. Bu bağlamda, işadamı kararı ilkesi çerçevesinde, kararların yeterli bilgi elde edilerek ve iyi etüt edilerek alınmış olması koşul olarak kabul edildiğinden yönetim kurulu üyesinin toplantı öncesi de bilgi alma hakkına sahip olması bu ilke yönünden önem arz etmektedir¹¹⁸.

Toplantı öncesi şeklinde belirtilen zaman aralığı yönetim kurulu toplantısının hemen öncesine denk gelmektedir¹¹⁹. Bu açıdan yorumlandığında toplantı öncesi bilgi edinme gerekliliğinin toplantı sırasında bilgi alma hakkının hazırlık evresi niteliğinde olduğu da kabul edilebilecektir. Bu hak, bu hali ile toplantı dışında bilgi alma hakkından farklıdır. **Böckli**'ye göre de toplantı dışında bilgi alma talebi her ne kadar talepte bulunma zamanı açısından nitelik itibarıyla toplantı dışında bilgi alma talebine benziyor olsa da içerik ve konu itibarıyla toplantı sırasında bilgi alma talebi gibi değerlendirilmelidir¹²⁰.

Talepte bulunulan zaman aralığı toplantının hemen öncesi olduğundan talep edilebilecek bilgi de toplantıda konuşulacak konularla sınırlıdır¹²¹. Yönetim kurulu toplantısında görüşülecek gündem ile ilgili bilgi ve belgeler toplantı öncesinde çeşitli iletişim yolları ile yönetim kurulu üyelerine sunulmalı, sunulmadığı takdirde yönetim

¹¹⁵ **Kalender**, s. 153; **Pulaşlı**, Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı s. 588.

¹¹⁶ Gerekçe md. 369/1.

¹¹⁷ Gerekçe md. 369/1.

¹¹⁸ **Kırca**, Özen Borcu, s. 92.

¹¹⁹ **Bozbel**, s. 83, dn 8.

¹²⁰ **Böckli**, Aktienrecht paragraf 13 N. 207 N.208 (Aktaran: **Kortunay**, s. 340).

¹²¹ **Bozbel**, s. 83.

kurulu üyeleri tarafından bu bilgilerin temini amacı ile bilgi edinme hakkı kullanılmalıdır¹²².

b. Toplantı Sırasında Bilgi Alma Hakkı

Yönetim kurulu toplantısı sırasında yönetim kurulu üyesini bilgi alma hakkından yararlanması tüm üyelerinin toplantıda görüşülen konular hakkında eşit bilgiye sahip olmaları gerektiği ve verilen kararlar nedeniyle yönetim kurulu üyesinin sorumlu olduğu dikkate alındığında kendiliğinden ortaya çıkan bir durumdur¹²³. Bu sebeptendir ki kanun koyucu, üyelerin toplantı sırasında bilgi alma talebini bu hakkın temeli olarak en geniş şekilde düzenlemiştir¹²⁴. Toplantı sırasında bilgi almanın sınırını hakkın kötüye kullanılması yasağı teşkil etmektedir¹²⁵.

TTK'nın 392. maddesinin 1. fıkrasında her yönetim kurulu üyesinin şirketin tüm iş ve işlemleri hakkında bilgi isteyebileceği, soru sorabileceği genel kural olarak düzenlenmiştir¹²⁶. Bilgi alma hakkı tüm münferit şirket işleri dahil olmak şirket iş ve işlemleri ile sınırlı olup, özel işleri kapsamaz; meğerki, özel işler şirket iş ve işlemleriyle ilgili veya bağlantılı olsun¹²⁷. Bu doğrultuda, bilgi vermekle yükümlü kişiler, şirketin genel işlerinin yanı sıra yönetim kurulu üyesinin karar vermesine etki edebilecek ve yararlı olan tüm münferit işler hakkında yönetim kurulu üyesinin talebini geri çeviremez¹²⁸. Maddenin devamında yönetim kurulu üyesinin talep ettiği defter, kayıt, sözleşme vb. gibi bilgi ve belgelerin yönetim kuruluna getirtilmesi, bu bilgi ve belgelerin incelenmesi ve tartışılması ya da herhangi bir konu ile ilgili yöneticiden veya çalışandan bilgi alma isteğinin reddedilemeyeceği özellikle ifade edilmiştir¹²⁹. Dolayısıyla yönetim kurulu üyesinin bu talebinin, yönetim kurulu

¹²² **Pulaşlı**, Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, s. 588 – 589.

¹²³ **Kalender**, s. 142; **Kortunay**, s. 342.

¹²⁴ **Kortunay**, s. 342.

¹²⁵ **Kırca**, (Şehirali/Manavgat), s. 708.

¹²⁶ **Kendigelen**, Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, s. 280; Üye, yazılı olarak da soru sorabilir. Bilgi verme yükümlülerinin bu talebe olumsuz cevap vermesi mümkün değildir. **Tekinalp**, Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku ile Tek Kişi Ortaklığının Esasları, s. 151, N. 12-101.

¹²⁷ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1389, N. 9.

¹²⁸ **Pulaşlı**, Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, s. 590.

¹²⁹ İsv. BK'da, TTK md. 392'den farklı olarak, defter ve dosyaların incelenmesi toplantı sırasında kullanılsa dahi görevin yerine getirilebilmesi için gerekli olma ve yönetim kurulu başkanının izninin

başkanı veya yönetim kurulu tarafından reddedilmesi mümkün değildir¹³⁰. Esasen, yönetim kurulundan görüşülecek konular yönetim kurulu başkanı veya başkan vekili tarafından toplantıya davet esnasında üyelere bildirilir¹³¹. Ancak yönetim kurulunda gündeme bağlılık ilkesi olmadığından ve gündeme madde eklenebileceğinden yönetim kurulu üyeleri bilgi alacakları konuları gündeme bağlı şekilde seçmek zorunda değildir¹³².

Maddenin ilk fıkrasında yönetici ve çalışan¹³³, ikinci fıkrasında ise yönetim kurulu üyeleri, şirket yönetimiyle görevlendirilen kişiler ve komiteler bilgi verme yükümlüsü olarak belirlenmiştir. Genel olarak yönetim kurulu üyelerine bilgi vermekle yükümlü kişiler; bilgi alma hakkı bulunmayan fiili yönetim kurulu üyeleri dahil olmak üzere tüm yönetim kurulu üyeleri ve şirket yönetimiyle görevlendirilmiş kişilerdir¹³⁴. Yönetim kurulunun bütün üyeleri ifadesi yalnızca yönetim kurulu üyelerini değil yönetim kurulu başkanını, başkan vekilini ve yedek üyeleri de içermektedir¹³⁵. Kanun koyucu üyelere yönetimde görevli olmayan alt kademelerdeki çalışana doğrudan soru sorma hakkı tanımayarak bu çalışanları bilgi vermekle sorumlu kılmamıştır¹³⁶. Belirtmek gerekir ki, kural olarak şirkete bağlı olmayan komisyoncular, simsarlar, aracı kurumlar, rapor yazmakla görevlendirilen kişiler, acenteler bilgi vermekle yükümlü değildir¹³⁷. Ancak taraflar arasında bu hususu

olması şartlarına bağlanmıştır. **Kırca, (Şehirali Çelik/Manavgat)**, s. 712; **Pulaşlı**, Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı Var Mıdır?, s. 58.

¹³⁰ Gerekçe md. 392/1.

¹³¹ **Gürpınar**, Bünyamin, ‘Anonim Şirket Yönetim Kurulu Toplantılarının Şekli ve Elektronik Toplantı Sistemi’, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, İstanbul, 2013, s. 1106.

¹³² **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 272, N. 12-101; **Eminoğlu**, s. 258.

¹³³ İsviçre Borçlar Kanunu 715a hükmünde çalışma ortamının bozulması endişesi ile çalışan bilgi verme yükümlüsü olarak belirlenmemiştir. **Kırca, (Şehirali Çelik/Manavgat)**, s. 710.

¹³⁴ **Bozbel**, s. 82; **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 457, N. 170; Gerekçe’de md. 392/2; “*Başkan, üyeler, tüm yöneticiler, ticarî mümessiller, vekiller, seyyar tacir yardımcıları Tasarının 378 inci maddesinde öngörülen de dahil olmak üzere, komite, komisyon ve alt kurullara bilgi vermekle yükümlüdür. Aksine hareket, iş sözleşmesinin feshini gerektirir. Şirkete bağlı olmayan komisyoncuların, tellalların, aracı kurumların, rapor yazmakla görevlendirilen kişilerin kural olarak böyle bir yükümleri yoktur. Aynı sonuç, acentalar için de söz konusudur. Onların durumlarını ve bilgi vermemelerinin sonuçlarını sözleşmeleri belirler. Ancak hükmün doğrudan görevi dışında kalan bu sorunda, mahkemelere ve doktrine yorum yolunun açık olduğundan şüphe edilemez.*” şeklindedir.

¹³⁵ **Kortunay**, s. 349 – 350.

¹³⁶ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1388, N. 8.

¹³⁷ Gerekçe, md. 392/2.

kapsayan bir sözleşme akdedilmiş ise bu kişilerin de bilgi verme yükümlüsü olması muhtemeldir.

Bilgi vermekle yükümlü kişiler belirlenmiş olsa da üye bilgiyi doğrudan bilgi verme yükümlüsünden değil yönetim kurulundan alır¹³⁸.

c. Toplantı Dışında Bilgi Alma Hakkı

Yönetim kurulu toplantıları belirli aralıklarla yapıldığından ve üye olmaktan kaynaklanan yükümlülükler toplantı dışında da aynen devam ettiğinden, üyenin toplantı dışında da bilgi alması gerekmektedir. Aksi durumda yönetim kurulu üyesi eksik bilgi ile hareket etmiş ve yükümlülüğünü tam olarak yerine getirememiş olur¹³⁹. Ayrıca, toplantı dışında bilgi alma, yönetim kurulu üyesinin güncel bilgilere hakim olmasını sağlamakla birlikte yönetim kurulu üyesinin gelecek yönetim kurulu toplantısına hazırlıklı olması, günlük konularda şirket menfaatine yönelik kararlar alması ve olumsuz sayılabilecek herhangi bir durumu erkenden tespit ederek önlem alması açısından da gerekliliktir¹⁴⁰.

Yönetim kurulu üyesi yönetim kurulu başkanının izniyle, şirket yönetimiyle görevlendirilen kişilerden, işlerin gidişatı¹⁴¹ ve belirli işler¹⁴² hakkında bilgi alabilir¹⁴³.

¹³⁸ Gerekçe md. 392/1.

¹³⁹ **Kortunay**, s. 354; **Kırca**, (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 716.

¹⁴⁰ **Kalender**, s. 162.

¹⁴¹ İşlerin gidişi kavramından şirketin kurulduğu günden günümüze kadar şirkette hangi işlemlerin yapıldığı hakkında ve şirketin durumu ve gelişimi ile ilgili bilgiler anlaşılmaktadır. **Böckli**, Aktienrecht, 2. Aufl. S. 786, N. 1504a (Aktaran: **Pulaşlı**, Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, s.594); Bu tabirin kapsamına, şirketin cirosu, sipariş ve stok durumu, satışlardaki gelişme, kar marjı, mali durumu, piyasadaki yeri, pazar gelişimi, pazar payı, finans durumu, reklam faaliyetleri, çalışanların sayısı dahil olmakla birlikte, son yönetim kurulu toplantısından itibaren meydana gelen gelişmeler de dahil edilebilir. **Bozbel**, s.89; **Kırca**, (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 717; **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 172-173.

¹⁴² Bu kavram, işlerin gidişatı ifadesine göre daha sınırlı, ayrıntılı ve istisnai durumları ilgilendiren özel bilgileri içermektedir. **Kalender**, s. 193; Özel araştırma gereken teknik, somut bir iş, işlem veya sözleşme ile detaylı ve spesifik konular münferit iş kavramına dahildir. **Kortunay**, s. 355; **Kırca** (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 717.

¹⁴³ Mehaz İsv. BK md. 715a hükmüne göre, yönetim kurulu üyesinin yalnızca münferit işler hakkında bilgi talebi yönetim kurulu başkanının iznine tabi olup, işlerin gidişatı hususunda başkanın izni olmaksızın bilgi talep edilebilmektedir. **Bozbel**, s. 88; Mehaz kanunda toplantı dışındaki bilgi talebinin konusuna göre başkandan izin alma şartı değişiklik göstermektedir. Mehaz kanun izin şartını münferit işler ile sınırlı tutmuştur. Bu farklılık, tercümede özensiz davranılmış olmasına bağlanmaktadır. **Bozbel**, s. 88-89; **Kırca**, (Şehirali Çelik/Manavgat) s. 715-716; **Üçışık/Çelik**, s. 481; Güney ve Pulaşlı ise yazımda hata olmadığını kanun metninin Gerekçe'ye de uygun olduğunu belirterek bu fıkreye iştirak etmemektedir. Detaylı bilgi için bknz. **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 172, dn 453; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1390,

Türk hukukunda talep edilen bilginin yönetim kurulu başkanının iznine tabi kılınmasının nedeni başkanın talep edilen bilgi hakkında hazırlık yapmasının ve önlem almasının sağlanmasına yöneliktir¹⁴⁴. Diğer bir deyişle, toplantı dışında bilgi alma hakkının yönetim kurulu başkanından izin alınarak kullanılması başkanın bilgi talebi sürecinden haberdar olmasını ve bilgiye ulaşma sürecinin sağlıklı ve belirli bir düzen içerisinde yürütülmesini sağlamaktadır¹⁴⁵. Yönetim kurulu üyesi tarafından söz konusu talebin iletilmesi akabinde, yönetim kurulu başkanı, doğru bilgileri doğru kaynaklardan ve kişilerden elde etmek, bu bilgileri zamanında talepte bulunan yönetim kurulu üyesi ile paylaşmak görevini üstlenmiş durumdadır. Yönetim kurulu başkanı, bilgi talep edilen konuya göre bilgi vermekle yükümlü kişiyi tespit eder¹⁴⁶. Yönetim kurulu başkanının talepleri değerlendirmesinde her ne kadar takdir hakkı varsa da talebin değerlendirilmesinde keyfi işlem yasağı ve nispi eşitlik ilkesi geçerlidir¹⁴⁷.

Nispi eşitlik ilkesi gereği, yönetim kurulu üyesinin farklı görevi ya da fonksiyonu sebebiyle diğer üyelere göre değişik ya da ek bilgilere ihtiyaç duyması bir istisna kabul edilebilir¹⁴⁸. Başkan ayrıca, hakkın geniş yorumlanması ilkesini dikkate alarak şirket menfaatleri çerçevesinde yönetim kurulu üyesinin hakkının kanundan kaynaklandığını ve bu hakkın kısıtlanamayacağını göz önüne alarak bilgi alma talebini değerlendirmelidir¹⁴⁹. Başkana kanun hükmü ile yüklenen izin verme yetkisinin sınırlandırılması, başkasına devredilmesi, kaldırılması ya da kişi ya da şirket organının onayına bağlanması mümkün değildir¹⁵⁰.

Toplantı dışında bilgi alma hakkının kullanılmasında ilk unsur yönetim kurulu başkanının izni iken ikinci unsur ise yalnızca yönetimle görevli kişilerden bilgi

N. 24; Madde ile uyumlu Gerekçe, kanun koyucunun iradesini net bir şekilde gösterdiğinden tercüme hatasından kaynaklanan bir hata olmadığı kanaatindeyiz.

¹⁴⁴ **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 173.

¹⁴⁵ **Kalender**, s. 144.

¹⁴⁶ **Kırca**, (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 718.

¹⁴⁷ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1385, N. 27; **Eminoğlu**, s. 256; **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 272-273, N. 12-102; **Kortunay**, s. 337.

¹⁴⁸ **Kortunay**, s. 337.

¹⁴⁹ **Kortunay**, s.362; **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 273, N. 12-102; **Tekinalp**, Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku ile Tek Kişi Ortaklığının Esasları, s. 152, N. 12-102.

¹⁵⁰ **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 273, N. 12-102.

talebinde bulunulmasıdır¹⁵¹. Bu doğrultuda, yönetim kurulu üyesi, toplantı dışında, yönetimle görevli olduklarından diğer üyelerden de bilgi talebinde bulunabilir¹⁵².

4. Hakkın Sona Ermesi

Kanundan kaynaklanan bu hak yönetim kurulu üyesinin kişisel hakkı olup, üyelik sıfatının sona ermesi ile sona eren bir haktır¹⁵³. Bu doğrultuda, yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı, üyenin görevden istifa etmesi veya azledilmesi gibi üyeliğin herhangi bir nedenle sona ermesi durumunda ortadan kalkar¹⁵⁴. Üyelik sıfatını kaybeden eski yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkından yararlanma hakkı olup olmadığı hususunda kanunda açıklık bulunmamaktadır. Bilgi alma hakkı yönetim kurulu üyesinin üyelik sıfatını kaybetmesi ile son bulacağından kural olarak eski yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının bulunmadığı doktrinde benimsenmektedir¹⁵⁵. İsviçre Federal Mahkemesi, benimsenen görüşün aksine, korunmaya değer bir hukuki yararın varlığı halinde, üyelik görevi sona ermiş yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkını kullanabileceğine ilişkin karar vermiştir¹⁵⁶.

E. Yönetim Kurulu Başkanı Açısından Bilgi Alma Hakkı

Yönetim kurulu başkanı aynı zamanda üye sıfatını haiz olduğundan bilgi alma hakkının işlevi yönünden üye için yapılan açıklamalar burada da geçerlidir. Yönetim kurulu başkanının toplantı öncesinde ve toplantı sırasında bilgi alma hakkı da yönetim kurulu üyesinin bu hakkı ile aynı şartlara sahiptir. Ancak yönetim kurulu başkanının toplantı dışında bilgi alma hakkı kanun koyucu tarafından üyenin bilgi alma v hakkının tanımlandığı 392. maddenin 5. fıkrasında ayrıca düzenlemiştir¹⁵⁷. Düzenlemeye göre,

¹⁵¹ Kırca, (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 718.

¹⁵² Kortunay, s. 361.

¹⁵³ Kortunay, s. 313.

¹⁵⁴ Bozbel, s. 87; Güney, Yönetim Kurulu, s. 171.

¹⁵⁵ Pulaşlı, Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı Var Mıdır?, s. 63 – 64.

¹⁵⁶ İsviçre Federal Mahkemesi, üyenin yönetim kurulu üyesi olduğu döneme ilişkin, kazanç payı talebi ya da üyenin sorumluluğu ile ilgili çekişmeli bir durum veya dava mevcutsa eski üyenin bilgi alma hakkının kullanılabileceğini ifade etmiştir. Pulaşlı, Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı Var Mıdır?, s. 55.

¹⁵⁷ Yönetim kurulu başkanın toplantı dışında izin almak suretiyle bilgi almasına yönelik bu yasal düzenleme yalnızca Türk hukukunda bulunmaktadır. Maddenin esin kaynağı kabul edilebilecek İsviçre Borçlar Kanunu'nun 715a hükmünde bu fıkranın dengi bir hüküm bulunmamaktadır. 715a hükmüne göre, yönetim kurulu başkanı kurulun izni olmaksızın bilgi alma hakkını kullanabilmektedir. Pulaşlı, Şerh, s. 1400, N. 43; Kortunay, s. 366; Kırca, (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 724.

başkan, yönetim kurulu toplantıları dışında bilgi alma hakkını kullanabilmek için yönetim kurulunun iznini almak zorundadır (TTK md. 392/5-ilk cümle). **Şener**'e göre, kanun koyucu bu hüküm ile şirket sırlarının korunmasını amaçlamaktadır¹⁵⁸.

Belirtilen hükme göre üyeler, toplantı dışında bilgi alma hakkını başkandan izin alarak, başkan ise bu hakkını kuruldan izin alarak kullanılabilmektedir¹⁵⁹. Bu kural, başkan dahil tüm yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma standardında eşit olduğunu¹⁶⁰ ancak başkanın üyelerden farklı bir konumda olduğunu göstermektedir. Bu fıkra ile yönetim kurulu başkanının, yönetim kurulunda, eşitler arasında birinci (primus enter pares)¹⁶¹ konumunda olduğunu ortaya koymaktadır¹⁶².

Başkan ile üyelerin eşit statüde olduklarına vurgu yapan bu düzenleme öğretide tartışmalıdır. Keza, **Moroğlu**, yönetim kurulu başkanının bilgi alma istemine ilişkin bu düzenlemenin gereksiz ve dolanılmaya müsait olduğu görüşündedir¹⁶³. **Kendigelen**, yönetim kurulu üyesine izin veren konumunda olan başkanın yönetim kurulu kararı olmaksızın defter ve belgeleri inceleme hakkından yoksun bırakılmasının maddede mantıksal çelişkiye sebebiyet verdiği belirtmiştir¹⁶⁴. **Pulaşlı** ise, bu düzenlemenin uygulama alanı bulamayacağını, anlamsız olduğu ve başkanın bu yola

¹⁵⁸ **Şener**, s. 405.

¹⁵⁹ Gerekçe, md. 392/5.

¹⁶⁰ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1400, N. 42; **Üçışık/Çelik**, s. 478.

¹⁶¹ Eşitler arasında birinci kavramı, yönetim kurulu başkanının yönetim kurulunun çalışmasının koordine edilmesi amacı ile seçildiğini göstermekte olup başkanın diğer üyelere talimat vermesinin söz konusu olmadığını ifade etmektedir. **Elgar**, Edward, Handbook On International Corporate Governance- Country Analyses, (Ed.: MALLIN, C.A.), UK, 2006, s. 31. (Axel v. Werder and Till Talaulicar, "Corporate Governance Developments in Germany") www.scholar.google.com.tr (15.05.2018).

¹⁶² Gerekçe, md. 392/5.

¹⁶³ "Bir kere, bir yönetim kurulu üyesinin, kurul toplantısı dışında şirket yöneticilerinden bilgi alması ve şirket defterleri ile dosyalarını inceleyebilmek için yönetim kurulu başkanından izin alması yeterli bulunurken, başkanın aynı yetkileri kullanabilmek için yönetim kurulundan karar almak zorunda olması gereksiz ve üstelik "dolanılmaya" çok elverişli bir düzenlemedir. Gerçekten, yönetim kurulundan izin alamayan veya bunu göze alamayan başkan, bir üyeye izin vererek sınırlamayı dolanabilecektir." **Moroğlu**, Değerlendirme ve Öneriler, s. 188.

¹⁶⁴ "Ancak bu maddede mantıksal bir çelişki göze batmaktadır. Gerçekten bir yönetim kurulu üyesi kurul toplantıları dışında başkanın vereceği izinle şirket defter ve belgelerini inceleme imkanına kavuşabilirken, bizzatihi bu izni verebilecek konumdaki başkan, yönetim kurulu kararı olmaksızın defter ve belgeleri inceleme hakkından yoksun bırakılmıştır." **Kendigelen**, Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, s. 280.

başvurmamasının da herhangi bir yaptırıma bağlanmadığını ifade etmiştir¹⁶⁵. **Kırca** ise, şirket içi çalışma barışı açısından önemli olan bu madde çerçevesinde bilgi alma talebi reddedilen başkanın şirket işlerine hakimiyeti hususunda sıkıntı yaşanabileceğini ve maddenin tereddütlerle dolu olduğunu ifade etmiştir¹⁶⁶.

Kanımızca, başkanın eşitler arasında birinci konumu göz önüne alındığında diğer üyelerle eşitmiş gibi düzenlenen ve başkanın görevini ifasını zorlayıcı bu hükme yönelik eleştirilere katılmamak mümkün değildir. Yönetim kurulu üyesinin toplantı sırasında bilgi alma hakkının tamamlayıcısı niteliğindeki toplantı dışı bilgi alma hakkının dahi izne tabi tutulması öğretide eleştirilere sebebiyet vermişken yönetim kurulu başkanı yönünden de kısıtlama içerecek şekilde düzenleme yapılması isabetli değildir¹⁶⁷. Dolayısıyla düzenlemenin uygulamada sorunlara sebep olacağı açıktır¹⁶⁸. Bu doğrultuda, kurulun görevini yerine getirmesini sağlayan ve gözetim görevi olan yönetim kurulu başkanının şirketin tüm işleri hakkında detaylı bilgi sahibi olması gerektiği tartışmasız olduğundan başkanın toplantı dışında bilgi alma hakkının herhangi bir izne tabi olmaması gerektiği kanaatindeyiz.

III. BİLGİ ALMA HAKKININ İHLALİNE BAĞLANAN SONUÇLAR

Bilgi alma hakkının ihlaline bağlanan sonuç bilgi alma davası açma hakkıdır. Bu hak, üyenin ve pay sahibinin hakkını koruyan bireysel bir haktır¹⁶⁹. Dava

¹⁶⁵ “Ancak hemen belirtelim ki, YK başkanının konumu ve ağırlığı dikkate alındığında, uygulamada bu kuralın uygulanmasının oldukça güçlüğü bir yana, anlamsız olduğu da tartışılabilir. Çünkü, yönetim kurulunu toplantıya kural olarak başkan çağırmakta ve şirketin mevcut gidişatı ve durumu da bunda etkili olmaktadır. Dolayısıyla, YK başkanı şirketin gidişatından her an bilgi sahibi olması ve acil durum halinde yönetim kurulunu toplantıya çağırması önem arz etmektedir. Bu nedenle, başkanın, yönetim kurulu toplantıları dışında bilgi alması, şirketin defter ve dosyalarını incelemesinin ancak yönetim kurulunun izniyle olabilesinin yasaya konulmasının bir anlamı yoktur. Konulmuş olsa da teorik olmaktan öteye bir anlam ifade etmez. Kaldı ki, başkanın böyle bir davranışta bulunması halinde, karşılığında ne gibi bir yaptırımın uygulanacağına ilişkin bir hüküm de yasada öngörülmediğinden, bu konuda nasıl hareket edilebileceği ve ne elde edilebileceğini de reel olarak bilinmemektedir.” **Pulaşlı**, Şerh, s. 1125, N. 604.

¹⁶⁶ **Kırca**, (Şehirli Çelik/Manavgat), s. 724-725.

¹⁶⁷ **Kortunay**, s. 369.

¹⁶⁸ **Eriş**, Gönen, Gerekçeli Açıklamalı İçtihatlı 6335 sayılı kanunla güncellenmiş yeni TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler, Ankara, 2013, s. 266.

¹⁶⁹ **Kalender**, s. 220.

açılabilmesi için bilgi alma talebinin ileri sürülmüş ancak yerine getirilmemiş ya da eksik bir şekilde yerine getirilmiş olması gerekmektedir¹⁷⁰.

Başkan, üye veya pay sahibi, davada, dava açmasına sebep olan talebinde belirttiği konu ve amacı açık, somut ve sınırları belirli şekilde açıklamalı, daha önceki bilgi alma talebinin konusunu oluşturmayan bir hususu davada ileri sürmemelidir¹⁷¹. Bu husus somutlaştırma yükümünün bir gereğidir¹⁷².

Bununla birlikte, davanın açıldığı anda bilgi talebinin güncelliğini koruması gerekmektedir. Nitekim, hukuki yararın varlığı HMK md. 114 uyarınca bir dava şartıdır¹⁷³.

A. Pay sahibi Yönünden

ETTK’da pay sahibinin bilgi alma hakkı iki ayrı maddede düzenlenmiş (ETTK md. 362 ve 363) olmasına rağmen, pay sahibinin bilgi alamadığı durumlarda başvurabileceği bir hukuki yola ilişkin düzenlemeye yer verilmemişti. Bu dönemde pay sahibinin bilgi alma talebi, bilgi alma talebinin reddine ilişkin genel kurul kararının iptaline yönelik bir dava şeklinde ileri sürülebileceği düşünülmekteydi¹⁷⁴. Nitekim, Yargıtay, yukarıdaki düşünceye uygun olarak davacı pay sahiplerinin, defter ve belgeleri inceleme talebinin genel kurulda gerekçe gösterilmeksizin reddedilmesi nedeniyle açılmış olan bir genel kurul kararının iptali davasında; genel kurulun istemi reddetmesinin bilgi alma ve inceleme hakkının düzenlendiği kanun maddesine aykırı olduğunu belirterek, pay sahiplerinin dava açmakta hukuki yararı olduğuna karar

¹⁷⁰ **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 380, N. 14-83.

¹⁷¹ **Kaya**, Bilgi Alma Hakkı, s. 329.

¹⁷² Bknz. Çalışmanın ‘İspat Yükü’ başlığı altındaki açıklamalar.

¹⁷³ Bknz. Çalışmanın ‘Dava Şartları’ başlığı altındaki açıklamalar.

¹⁷⁴ **Atalay**, s. 66.

vermiştir¹⁷⁵. ETTK döneminde savunulan bu görüş eleştirilmiş ve pay sahibi tarafından eda davası açma imkanı olduğu savunulmuştur¹⁷⁶.

Pay sahibinin aktif bilgi alma hakkına önem veren ve bu çerçevede özel denetim hakkı dahi sağlayan¹⁷⁷ kanun koyucu, TTK md. 437/5 ile pay sahibine dava açma hakkı tanımıştır¹⁷⁸. Bilgi alma talebinin haksız olarak reddedilmesi, cevapsız bırakılması, ertelenmesi durumlarında pay sahibi, reddi izleyen on gün içerisinde diğer hallerde ise makul süre¹⁷⁹ sonra şirketin merkezinde bulunan asliye ticaret mahkemesine başvurabilir¹⁸⁰.

Bilgi alma talebi reddedilen veya doyurucu bir şekilde karşılanmayan pay sahibi, açacağı davada, genel kurulda sorduğu sorulara şirket tarafından cevap verilmesini ve bu yolla bilgilendirilmesini talep eder¹⁸¹.

¹⁷⁵ Yasa Dergisi, C. 17, S. 204 Aralık, 1998, s. 1460-1461, 11. Hukuk Dairesi'nin 16.12.1997 tarihli, 1997/7819 Esas ve 1997/9306 Karar sayılı kararında "...davacılar, TTK.nun 363. maddesi uyarınca, davalı anonim ortaklığın defter ve belgeleri ile hesaplarını incelemeye izin verilmesini istediği halde, genel kurulca bu istemin, verilen bir kararla red edildiğini ileri sürerek, genel kurulun u kararının iptaline karar tesisini istemiş bulunmaktadır. TTK.nun 363/2. maddesinin birinci cümlesine göre 'şirketin ticari defterleriyle muhaberatının tetkiki yalnız umumi heyetin açık bir müsaadesi veya idare meclisinin kararıyla mümkündür.' Davalı Anonim Ortaklık, 15.06.1996 günlü genel kurulunda, 4üncü sırada aldığı bir kararla, hiçbir neden göstermeksizin defter incelemesi istemini red etmiştir. Esasında, anonim ortaklığın, her bir ortağının, ortaklığın defter ve hesaplarını incelemekte hukuki yararları vardır. TTK.nun 363. maddesi., öngördüğü ilke ile bu yararı kabul etmiş ve özel bir düzenleme getirmiştir. Davacıların, inceleme isteminde hukuki yararları olduğu gibi, bu istemin genel kurulca reddi, TTK.nun 363. maddesi içeriğinde de aykırıdır. Genel Kurulun aynı istemi ikinci kez red etme olasılığının bulunduğu gerekçesiyle, davanın reddi doğru değildir. Bu nedenlerle, yerel mahkeme kararının bozulmasına karar vermek gerekmiştir." ifadesine yer verilmiştir.

¹⁷⁶ **Kaya**, Bilgi Alma Hakkı, s. 316-317, s. 337-338.

¹⁷⁷ Bilgi alma hakkının özel denetim talebinde bulunulabilmesi için ön şart kabul edilmesi göz önünde bulundurulduğunda bilgi alma hakkının dolaylı sonuçları olduğu tespit edilmektedir. Bkz. **Kaya**, Arslan, Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi, Batider, 2015, C. 31, S.1, s. 61-83.

¹⁷⁸ İsv. BK'da da talebi reddedilen pay sahibine dava açma hakkı, dava açma süresi belirtilmeksizin tanınmıştır. **Pulaşlı**, Genel Esaslar, s. 632, N. 76.

¹⁷⁹ Pay sahibinin talebi kesin sonuçlanmış ise genel kurul ya da yönetim kurulu kararının talebi reddettiği tarihten, eğer talep cevapsız bırakılmış veya eksik bilgi aktarımı sağlanmamış ise bu olumsuz durumun anlaşılmışından itibaren dava açılabilir. **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 380, N. 14-84.

¹⁸⁰ Bilgi alma davası, genel kurul kararının iptali davasından bağımsızdır. Pay sahibi her iki davayı da açabilir. **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 380, N. 14-84.

¹⁸¹ **Atalay**, s. 64.

Hakim, şirketin savunmalarını ve şirket menfaatini göz önünde bulundurarak ve iş sırlarını koruyarak, pay sahibine verilecek bilgi ve belgeleri açıkça belirtmeli ve bu bilgi ve belgelerin hangi suretle pay sahibine verileceğini hüküm altına almalıdır¹⁸². Asliye ticaret mahkemesi tarafından verilecek karar kesindir (TTK md. 437/5). Yargılama neticesinde verilecek lehe karar nihai bir hukuki koruma sağlamaya yönelik olup geçici nitelikte değildir¹⁸³. Kanaatimizce, bir işin yapılmasına ilişkin ilamların icrasına ilişkin hükümler bulunduğundan yargılama neticesinde verilecek karar pay sahibi koruyacak özelliktedir.

B. Yönetim Kurulu Üyesi Yönünden

Üyeye eksik/yanlış bilgi verilmesi, makul süre içerisinde bilgi verilmemesi ya da üyenin belge yığınlarıyla mücadele etmek zorunda bırakılması gibi durumlar da bilgi talebinin reddedilmesi olarak değerlendirilir¹⁸⁴. Üyeye verilecek bilgi ayrıntılı, amaca uygun ve istenileni karşılar nitelikte olmalıdır¹⁸⁵. Üyeyi talep edilen ile ilgisi olmayan bilgiler ile boğarak, istenilen bilgiye ulaşılmasının güçleştirilmesi veya engellenmesi, bilgi alma hakkının reddinden farksızdır¹⁸⁶.

Kanun koyucu, bu tür durumlarda yönetim kurulu üyesinin hakkını hızlı ve etkin bir şekilde kullanabilmesi için başvurulacak yolları TTK 392/4 maddesinde düzenlemiştir¹⁸⁷. **Akdağ Güney**, üyenin dava açma hakkına sahip olduğuna ilişkin bu

¹⁸² **Öztek**, s. 327.

¹⁸³ **Atalay**, s. 64.

¹⁸⁴ **Kalender**, s. 215.

¹⁸⁵ Gereke, md. 392/1; **Üçışık/Çelik**, s. 480.

¹⁸⁶ **Böckli**, Aktienrecht, § 13 N. 168a, (Aktaran: **Kırca**, (**Şehirali Çelik/Manavgat**), s. 712).

¹⁸⁷ **Kortunay**, s.375; **Işık**, Olcay, Anonim Ortaklıkların Genel Yapısı ve 6762 Sayılı Ticaret Kanunu ile 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununda Yer Alan Düzenlemeler Çerçevesinde Yönetim Kurulu Üyelerinin Kişisel Hakları, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, S. 2, 2011, s. 193; Türk Ticaret Kanunu'nun söz konusu bölümünün mehzazı olan İsviçre Kanununda yönetim kurulu üyesinin bilgi alma talebinin reddedilmesi halinde üyenin mahkemeye müracaat edebileceği açıkça düzenlenmediğinden bu husus İsviçre doktrininde tartışmalıdır. İsviçre öğretisinde, bazı yazarlar yönetim kurulu kararının iptali için dava açılabilirliğini ayrıca eda davası ile de talebin ileri sürülebileceğini savunmaktadır. İsviçre öğretisinde hakim görüşe göre yönetim kurulu kararının iptal edilmesi için dava açılması mümkün değildir. Bu görüşü savunan **Böckli**, İsviçre Borçlar Kanunu'nda yönetim kurulu kararının iptal edilmeyeceğinin açıkça düzenlendiğini ve kararın yenilik doğuran bir karar olması nedeniyle karara karşı eda davasının açılmasının mümkün olmadığını ancak kararın İsv. BK md. 706b hükmüne göre geçerli olup olmadığının incelenmesi maksadı ile İsv. BK. Md. 714 hükmü çerçevesinde geçersizliğinin tespitine ilişkin dava ikame edilebileceğini ifade etmektedir. **Pulaşlı**, Şerh, s. 1401, N. 44; **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 175.

düzenlemenin gerekli olmadığını, hakimin şirket yönetimi hususunda tecrübesi olmadığından davaların uzun süreceğini bu sebeple üyeyi dava açmaya ya da istifa etmeye zorlamak yerine talebi reddedilen üyenin bilgiye ulaşmak için gerekli çabayı gösterdiğinin ve sorumluluğuna gidilemeyeceğinin kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir¹⁸⁸. **Kortunay** ise bu görüşe katılmadığını belirterek, üyenin bilgi talebinin reddedilmesinin, pay sahiplerinin menfaatlerinin kurulda layıkıyla temsil edilmesine engel teşkil edeceğini ve bu durumda üyeyi sorumluluktan kurtarmak yerine bilgi edinmesini sağlamanın daha doğru olacağını, aynı zamanda sorumluluktan kurtulmak için her yolun tüketildiğinin de bu davayla ispat edilebileceğini savunmaktadır¹⁸⁹. Bununla birlikte **Moroğlu**, davanın hızlı sonuçlanması ve üyenin talebinin sürüncemede kalmaması için hızlı muhakeme ve hüküm prosedürüne yer verilmemiş olmasını eleştirmektedir¹⁹⁰. Kanaatimizce, yönetim kurulu üyesinin bilgili olması şirket yönetimi açısından büyük önem taşıdığından bu hakkın dava yolu ile kullanılabilmesine yönelik düzenleme yerindedir. Bununla birlikte, asliye ticaret mahkemesi tarafından verilecek kararın kesin olduğunun ifade edilmesi ihtilafın hızlı bir şekilde sonuçlanmasına katkı sağlayacaktır. Ancak öte yandan belirtmek gerekir ki, bilgi alma davası yeni ve özel bir dava türü olmakla birlikte, üyenin bilgi alma hakkı özellikli bilgi birikimi içerdiğinden ihtisas mahkemesi kurulması suretiyle yargılama yapılması ihtilafın hızlı bir şekilde çözümlenmesine yarar sağlayacaktır.

Yönetim kurulu üyesi hem toplantı sırasında hem de toplantı dışında bilgi alma hakkını kullanabildiğinden bu iki halin bilgi alma davasına yansımalarının ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir.

Bu durumlardan ilkinde göre, yönetim kurulu üyesinin toplantı sırasında bilgi alma talebi reddedilemez, soruları cevapsız bırakılamaz (TTK md. 392/2). Bu hüküm ana kural olarak kabul edilen üyenin bilgi alma hakkının şirketin tüm meselelerine ilişkin olduğunu ifade eden TTK md. 392/1 hükmü ile uyumludur. Bu bağlamda, toplantısı sırasında talebi karşılanmayan ya da gereği gibi yerine getirilmeyen üye bilgi

¹⁸⁸ **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 176.

¹⁸⁹ **Kortunay**, s. 386-387.

¹⁹⁰ **Moroğlu**, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, Değerlendirme ve Öneriler, s. 188; Aksi yönde görüş için bkz. **Kendigelen**, Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, s. 280.

alamaması halinde TTK md. 392/1/son hükmü uyarınca, yine TTK md. 392/4 hükmünden yararlanarak bilgi alma davası açabilir¹⁹¹.

İkinci duruma göre ise, yönetim kurulu üyesinin yönetim kurulu toplantısı dışında bilgi alma talebinin reddedilmesi, makul süre içerisinde talebin karşılanmaması ya da eksik karşılanması durumlarında TTK'nın 392. maddesinin 4. fıkrası uygulama alanı bulur¹⁹². Buna göre, yönetim kurulu başkanı tarafından istemin reddedildiğine ilişkin ön şart mevcut ise konu iki gün içerisinde yönetim kuruluna getirilir¹⁹³. Kurul toplanan yönetim kurulu tarafından bilgi alma talebinin reddine¹⁹⁴ ya da kabulüne karar verilir¹⁹⁵. Böylelikle yönetim kurulu üyesi şirket içi bilgi alma prosedürünü yerine getirmiş ve tüketmiş olur¹⁹⁶. Bu prosedürü tüketmesine rağmen talep ettiği bilgiye ulaşamayan üye, mahkemeye başvuruda bulunabilir. Başkanın kurulu toplantıya çağırması ya da çağırmasına rağmen toplantı yeter sayısına ulaşamaması hali de dava açma sebebidir¹⁹⁷. Kanun koyucunun bu kadar kısa bir süre öngörmesinin nedeni, bilgi alma talebinin amacına uygun şekilde hızlı bir şekilde sonuca

¹⁹¹ Belirtmek gerekir ki, üyenin toplantı sırasında bilgi alma talebinin reddedilmesi ve bu sebeple üyenin mahkemeye başvurması, yönetim kurulunun, çoğunluk tarafından seçilen kişilerden oluştuğunda gündeme gelmeyebilir. TTK md. 360 uyarınca azlığın yönetim kuruluna temsilci gönderdiği veya kurulda bağımsız üyenin var olduğu durumlarda menfaat çatışması olması kuvvetle muhtemel olduğundan üyenin bilgi almak için tüm yollara başvurması ihtimali daha yüksektir. Zira, bu halde, mevcut menfaat ve kurulda anlaşmazlık hasıl olabilir.

¹⁹² **Kırca, (Şehirali Çelik/Manavgat)**, s. 722.

¹⁹³ TTK md. 390'a göre, yönetim kurulu toplantı yeter sayısı yönetim kurulu üye tam sayısının çoğunluğudur.

¹⁹⁴ Bu konudaki yönetim kurulu kararının eşit işlem ilkesine aykırı olduğu durumlarda TTK md. 391/1 uyarınca yönetim kurulu kararı batıldır. Ancak ilkenin düzenlendiği TTK md. 357'nin Gerekeçe'sinde eşit işlem ilkesine aykırı yönetim kurulu kararlarının iptali için dava açılabilirliği belirtilmiştir. **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 184; **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 274, N. 12-106.

¹⁹⁵ Karar yeter sayısı, toplantıda bulunan üyelerin çoğunluğu ile alınır. **Teoman**, Ömer, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Anonim Ortaklık Yönetim Kuruluna İlişkin Bazı Hükümlerinin Değerlendirilmesi", Tüm makalelerim, Cilt. 3, 2002 – 2010, İstanbul, 2010, s. 258; Yönetim kurulu elektronik ortamda yapılabileceği gibi elden dolaştırma suretiyle de karar alınması mümkündür (TTK md. 390/1 cümle 2 ve md. 390/4). **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 273, N. 12-102.

¹⁹⁶ **Kortunay**, s. 375.

¹⁹⁷ **Kırca, (Şehirali Çelik/Manavgat)**, s. 722; **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 273, N. 12-102; Yönetim kurulu başkanının girişimde bulunmaması sebebiyle yönetim kurulunun toplanamaması halinde üye, bilgi alma davası ikame etmek yerine mahkemeden yönetim kurulunu toplantıya çağrı yetkisinin kendisine verilmesi için talepte bulunabilir. **İmregün**, Oğuz, Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Toplantı ve Karar Yetersayıları ve Yönetim Kurulu Kararlarına Karşı Başvuru Yolları, Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı, İstanbul, 2001, C.1, s. 281.

ulaşmasının ve sürüncemede bırakılmamasının sağlanmasına yöneliktir¹⁹⁸. Ayrıca, aynı maddenin 7. fıkrasında da her yönetim kurulu üyesinin yönetim kurulu başkanından yönetim kurulunu toplantıya çağırmasını talep edebileceği düzenlenmiştir¹⁹⁹. Talebi yönetim kurulu başkanı tarafından reddedilen yönetim kurulu üyesi, yönetim kurulu toplantısında müzakereye iştirak edebileceği gibi oylamaya da katılabilir²⁰⁰. Çünkü burada çözümlenmesi gereken problem “*şirket dışı kişisel bir menfaatle*” alakalı değildir²⁰¹. Talebi reddeden yönetim kurulu başkanı da yönetim kurulu toplantısına katılabilir²⁰².

Son olarak belirtmek gerekir ki, bilgi alma davasında davacı taraf yönetim kurulu üyesi iken, davalı üye olunan şirkettir. Dava açılması için kanun koyucu bir süre ön görmemiştir. Ancak talep ile dava açılması arasında geçen sürenin, somut olaya göre ve dürüstlük kuralı çerçevesinde (TMK md.2) değerlendirilmesi gerekir²⁰³. Üye, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinde dava açabilir. Şirket merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesi tarafından verilecek mahkeme kararı kesindir (TTK md. 392/4).

C. Yönetim Kurulu Başkanı Yönünden

TTK md. 392/5 ile yönetim kurulu başkanının mahkemeye başvurma hakkı düzenlenmiştir. Kanun koyucu, başkan için ayrı bir prosedür ön görmemiş, yönetim kurulu üyesinin mahkemeye başvurma hakkının düzenlendiği TTK md. 392/4’e atıf yaparak başkanın bu hakkını düzenlemiştir. Buna göre, yönetim kurulu üyesinin, yönetim kurulu toplantısı sırasında bilgi alma hakkını eksik kullanması veya hiç kullanamaması durumunda geçerli olan hususlar yönetim kurulu başkanı yönünden de geçerlilik arz etmektedir. Hal böyleyken, yönetim kurulu başkanının bilgi alma talebinin kurul tarafından reddedilmesi ya da yeterli seviyede karşılanmaması durumlarında mahkemeye başvuru hakkı doğacaktır. Bu halde, başkan zaten kuruldan

¹⁹⁸ **Tekinalp**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 273, N. 12-102; **Şener**, s. 404.

¹⁹⁹ Moroğlu, fıkradaki ifadeden toplantı isteminin başkanın takdirine bırakıldığının anlaşıldığını ve fıkra başkanın kurulu toplantıya çağıracağına ilişkin kesin ifade içeren eklemeye yapılması gerektiğini belirtmiştir. **Moroğlu**, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, Değerlendirme ve Öneriler, s. 188.

²⁰⁰ **Pulaşlı**, Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, s. 597-598; **Kırca**, (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 722.

²⁰¹ Gerekçe, md.392/4.

²⁰² **Kortunay**, s. 378.

²⁰³ **Kırca**, (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 723.

izin alarak bu hakkını kullanabildiğinden TTK md. 392/4’te yer alan prosedürün ikinci defa işletilmesinin gerekmediği kanaatindeyiz. Zira aksinin kabulü, yönetim kurulu başkanının bilgiye ulaşmasında zaman kaybına sebep olacağından bilgi alma hakkının amacına ters düşecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞİRKETLER TOPLULUĞU VE

ŞİRKETLER TOPLULUĞU HUKUKUNDA

BİLGİ ALMA HAKKININ GÖRÜNÜMÜ

I. ŞİRKETLER TOPLULUĞUNUN HUKUKİ YAPISI

Şirketler topluluğunun ortaya çıkışı 1800’lü yıllara dayanmakla birlikte şirketlerin birlikte faaliyette bulunmasının öne, 1888 yılında Amerika Birleşik Devletlerinin New Jersey eyaletinde bir şirketin diğer şirkette pay edinmesi halinin kanunla serbest hale getirilmesi ile açılmıştır²⁰⁴. Ancak bu oluşumun yayılması zaman almış ve bu hal ile ilgili kanuni düzenlemeler olmadığından şirketler hukukunun yargısal içtihatlarla yorumlanması ve kıyasen uygulanması söz konusu olmuştur²⁰⁵. Zaman içerisinde şirketler hukukuna ilişkin düzenlemelerin topluluğa ilişkin hususların çözümünde yetersiz kaldığı ve şirket pay sahibi ile alacaklarının menfaatlerinin korunması gerektiği tespit edilerek şirket topluluğuna ilişkin özel düzenlemeler ortaya çıkmıştır. Şirketler topluluğuna ilişkin hükümleri ayrıntılı olarak düzenleyen ilk ülke ise 1965 yılında Alman Paylı Ortaklıklar Kanununu (Alm. POK) hazırlayan Almanya’dır²⁰⁶.

Şirketler hukuku şirketlerin bağımsızlığı ilkesi göz önünde bulundurularak düzenlenmiş olup²⁰⁷ bu düzenlemeler bağıllık ve hakimiyet kavramlarının ön planda olduğu şirketler topluluğu hukuku ile tam bir uyum içerisinde değildir²⁰⁸. Zira, şirketler topluluğunda yönetim hakim şirketin elinde olduğundan bağlı şirketlerin

²⁰⁴ **Pekdiğer**, Tamer/**Gündoğdu**, Gökmen, Amerikan Hukuku’nda Şirketler Topluluğu Hukuku Algısı ve Şirketler Topluluğunda Sorumluluğa İlişkin Uygulamaya Genel Bir Bakış, Regesta Ticaret Hukuku Dergisi, 2013, C.3, S. 2, s. 34.

²⁰⁵ **Boyacıoğlu**, Cumhur, Konzern Kavramı, Ankara, 2006, s. 74.

²⁰⁶ **Aker**, Halit, Türk Ticaret Kanunu Madde 14 Hakkında Bazı Düşünceler ve Yeni Bir Tacir Türü “Hakim Teşebbüs”, Batider, C. 25, S.2, Haziran, 2009, s. 285; Gerekçe, 195 ilâ 209 ncü Maddelerle İlgili Genel Açıklamalar, s. 70; Alman kanununun bağlı işletmeler başlığı altında fiili konzern ve sözleşmesel ilişkinin temeli hakimiyet sözleşmesi ele alınmıştır. **Barlas**, Nami, Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, İstanbul, 2016, s. 252.

²⁰⁷ **Okutan Nilsson**, Gül, AB’de Şirket Gruplarına İlişkin Düzenleme Önerileri, Hukuki Perspektifler Dergisi, Nisan, 2005, S.3, s. 211.

²⁰⁸ **Uygun**, İ. Doğanhan, Şirketler Topluluğu Hukukunda Pay Sahibi Haklarına Dayanan Hakimiyet, İstanbul, 2015, s. 7.

bağımsızlığı da hakim şirketin iradesine toplanmaktadır²⁰⁹. Hal böyleyken, şirketlerin birbirlerine iştirak etmeleri nedeniyle bağlı şirketlerin bağımsız bir şekilde hareket edememeleri ve karar alamamaları türündeki ilişkilerin salt şirketler hukukunun mevcut esasları çerçevesinde değerlendirilmesi adil bir sonuç vermemektedir²¹⁰. Şirketler topluluğuna ilişkin ayrı hükümler belirlenmesinin nedeni, bu eksikliğin giderilmesi, topluluğun tamamının hukuki değerlendirme konusu yapılabilmesi, ana ve yavru şirketler arasındaki ilişkilerin, şeffaflık, hesap verilebilirlik ve menfaat dengesi temelinde kurallara bağlanmak istenmesinden kaynaklanmaktadır²¹¹. Bir başka deyişle, bağımsız oldukları varsayımıyla şirketler arasındaki ilişkinin gerçek durumu arasındaki çelişkinin giderilmesi, pay sahibi ve alacaklıların menfaatinin korunması ve bundan doğan sorumluluğun giderilmesi amaçlanmıştır²¹². Böylelikle, grup menfaati için bağlı şirketin feda edilmesinin önüne geçilecek, topluluğun çalışmaz hale gelmesine sebep olmaksızın bağlı şirket, pay sahipleri ve alacaklılar korunacaktır²¹³.

Türk hukukunda şirketler topluluğu 2012 yılında yürürlüğe giren TTK ile ilk defa düzenlenmiştir. TTK'nın 195 – 209 maddeleri arasında topluluğun unsurları, karşılıklı iştirak hali, hakim ve bağlı şirket yönetim kurulu üyeleri ile bu şirketlerin pay sahiplerinin bilgi alma hakkı, bağlı şirketlerin pay sahiplerinin korunması, şirket alacaklarının dava hakları, hakimiyetin hukuka aykırı kullanılması, tam hakimiyet hali ve hakim şirketin güvenden doğan sorumluluğu düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile bilhassa hakimiyetin hukuka aykırı kullanılmasının önlenmesi amaçlanmıştır²¹⁴. Hakimiyetin hukuka aykırı kullanılmasını istemeyen kanun koyucu, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin sorumluluğunu geniş çerçevede düzenlemiş ve bu sorumluluğun yerine getirilmesi için toplulukta yer alan şirketler hakkında bilgi sahibi olunması gerektiği kaçınılmaz olduğundan hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi

²⁰⁹ Çeker, s. 268-269.

²¹⁰ Akın, İrfan, Şirketler Topluluğu Sorumluluk Hukuku, Ankara, 2014, s. 25; Eminoğlu, s. 60; Şehirali Çelik (Kırca /Manavgat), s. 244.

²¹¹ Genel Gerekçe, N. 115; Akın, s. 25.

²¹² Tekinalp (Çamoğlu/Poroy) Ortaklıklar Hukuku II, s. 683-684, N. 1999.

²¹³ Okutan Nilsson, Gül, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Şirketler Topluluğu Hukuku, İstanbul, 2009, s. 14; Aytaç, Zühtü, Yönetim Kurulu Üyelerinin Hakimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılmasından Doğan Sorumluluğu, Batider, 2013, C. 29, S. 4, s. 13.

²¹⁴ Odman Boztosun, Ayşe, Hukuksal Açıdan Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeliği, Ankara, 2013, s. 110.

alma hakkı ayrıca düzenlenmiştir. Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkını irdelemeden önce, hakimiyet ve hakim şirket kavramlarının daha iyi anlaşılabilmesi, üyenin talep ettiği bilginin alınacağı bağlı şirketin konumunun ortaya çıkması için öncelikle şirketler topluluğu ve topluluğun unsurları incelenecektir.

TTK’da yer alan şirketler topluluğuna ait hükümler 195. maddede vurgulanan hakim şirket ve bağlı şirket ayrımını esas almaktadır²¹⁵. Hakim ve yavru şirket ilişkisi TTK’da ilk kez düzenlenmiş olmakla şirketler topluluğu içerisinde yer alan bu şirketlerin organları, organ ve yöneticilerin hak ve yükümlülükleri, hakim şirkete ve bağlı şirkete göre ayrı şekillendirilmiştir²¹⁶. Şirketler topluluğu hükümlerinin uygulanabilmesi için hakim veya bağlı şirketlerden birinin merkezinin Türkiye’de olması gerekmektedir (TTK md. 195).

Kanundaki şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemenin bazı hükümleri, Alman Alm. POK 17-21. paragraflarının değiştirilmesi suretiyle alınmış, Alm. POK’un 291 ila 337. paragraflarında yer alan bağlı işletmeler hakkındaki hükümlerden de yararlanılmıştır²¹⁷. Ancak sorumluluğa ilişkin kurallar Türk Hukuku’na özgüdür. Sistemin oluşturulmasında, Avrupa konzerne hukukuna ilişkin Forum Europeum (FE)’un (ZGR 1988, 672) önerileri de göz önünde bulundurulmuştur²¹⁸. TTK’da ‘şirketler topluluğu’ veya ‘topluluk’ şeklinde ifade edilen bu kavram, Almanya, Avusturya, Hollanda ve İsviçre düzenlemelerinde ‘konzern’²¹⁹; İngiltere, Fransa, İspanya ve İtalya düzenlemelerinde ‘grup/topluluk’; Amerika Birleşik Devletleri düzenlemelerinde ise ‘bağlı şirketler/bağlı topluluk’ şeklinde belirtilmiştir²²⁰. TTK’da ‘şirketler topluluğu’ teriminin kabul görmesi, bu terimin hem hukuki olması, hem

²¹⁵ Şehirali Çelik (Kırca /Manavgat), s. 244.

²¹⁶ Pulaşlı, Genel Esaslar, s. 157, N. 2.

²¹⁷ Gerekçe, 195 ilâ 209 ncü Maddelerle İlgili Genel Açıklamalar, s. 70.

²¹⁸ Gerekçe, 195 ilâ 209 ncü Maddelerle İlgili Genel Açıklamalar, s. 70.

²¹⁹ Konzern, ekonomik bir olgu olarak ortaya çıkan, hukuksal olarak birbirinden bağımsız olan işletme veya şirketlerin mali anlamda bütünlük sağlamak amacıyla bir şirketin hakimiyetine girerek oluşturdukları topluluktur. Boyacıoğlu, s. 6 vd.; Konzern, ekonomik yönü ağır basan ve tek elden yönetim kurumu çerçevesinde dizayn edilmiş bilhassa Alman hukukunda yer bulan bir hukuki yapıdır. Uygun, s. 28 .

²²⁰ Gerekçe, 195 ilâ 209 ncü Maddelerle İlgili Genel Açıklamalar s. 70.

kavramı tanıtmaya gücünün bulunması, hem de bu kavramın toplumda yaygınlık kazanmış olmasından kaynaklanmaktadır²²¹.

Kara Avrupası hukuk sistemindeki gelişmeleri göz önünde bulundurarak şirketler topluluğuna ilişkin hükümleri tasarlayan kanun koyucu, bu çerçevede İsviçre Federal Mahkemesi kararlarından hareketle şirketler topluluğunda güvene dayalı sorumluluk hükümleri de getirmiştir (TTK md. 209)²²².

Almanya, konzerne hukuku işletme esasını benimsemişken, Türk hukukunda ticaret şirketi esası benimsenmiş ve TTK md. 195/5-6 ile bu esasa istisna getirilmiştir²²³. Şirketler topluluğunun en dikkat çekici düzenlemesi bu istisnadır.

Buna ek olarak, Gerekçe’de de belirtildiği gibi kanun koyucu kontrol sistemini temel alarak şirketler topluluğu hükümlerini düzenlemiştir²²⁴. Düzenlemenin amacına göre farklı yasal kontrol kavramları olmakla birlikte grup kavramı kontrol kavramına bağlıdır²²⁵. Kontrol sisteminde ilke, tek elden yönetim sisteminden farklı olarak, hakimiyetin hakim şirket tarafından uygulanması yeterli olup ana şirketin hakimiyetini kullanıp kullanmadığı irdelenmemektedir²²⁶. Başka bir ifade ile, hakimiyet

²²¹ Gerekçe, 195 ilâ 209 ncü Maddelerle İlgili Genel Açıklamalar s. 70.

²²² **Pekdincer/Gündoğdu**, s. 33.

²²³ Bu farklılığın nedeni şirketler topluluğunun Türk hukukunda ilk kez düzenleniyor olmasından kaynaklanmaktadır. Kanun koyucu bu sebeple işletme gibi geniş bir kavramdan ziyade sınırları belirli ticaret şirketi esasını kabul etmiştir. Ancak TTK md. 195/5 ‘de sistemin işler olması için bir istisna düzenlenmiş ve maddenin 6. fıkrasında şirketler topluluğunun tepesinde ticaret şirketi olmayan şirket, işletme veya gerçek kişinin olabileceği hüküm altına alınmıştır. Pulaşlı, bu istisnai düzenlemenin mevcut hukuki yapı çerçevesinde uygulama alanı bulamayacağı ve gerçek kişinin veya şahıs şirket ortağının ölümü halinde mirasçılarının yapıya dahil olması ile şirketler topluluğu içerisinde problemlerin söz konusu olabileceği görüşündedir. **Pulaşlı**, Şerh, s. 493, dn. 8 ve s. 496 N. 15 vd.

²²⁴ **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)** Ortaklıklar Hukuku II, s. 685, N. 2001; Kanun koyucu kontrol ve hakimiyet kavramlarını birbirlerinin yerine kullanmaktadır. **Uygun**, s. 14; Kontrol kavramı, şirketin karar alma mekanizmasında etkili olunmasını, tek elden yönetim, iktisadi bütünlük oluşturulup oluşturulmadığını, hakimiyet kavramı ise bir şirketin bir başka şirketin yönetimine hakim olunmasını, şirketin faaliyetinin gerçekten yönetilip yönetilmediğine ilişkindir. Kontrol, hakimiyet ve tek elden yönetim kavramlarının karşılaştırılmasına ilişkin detaylı açıklama için bkz. **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 81 vd.

²²⁵ **Hopt**, Klaus J., Groups of Companies a Comparative Study on the Economics, Law and Regulation of Corporate Groups, 2015, s. 2. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2560935 (çevrimiçi – 04.09.2018)

²²⁶ Alman ve İsviçre hukukunda tek elden yönetim kavramı konzerne olgusunun belirleyici unsurudur. Tek elden yönetim sisteminde, birbirine bağımlı konumda olmayan şirketler tek elden yönetim altında toplanmakta ve böylelikle topluluk oluşturulmaktadır. Türk hukukunda tek elden yönetim kavramı yerine kontrol kavramının kabul edilmesinin nedeni işlem güvenliğidir. Tek elden yönetim kavramında

olanaklarının varlığı hakimiyetin uygulandığına karine teşkil etmektedir (TTK md. 195/2). Bu çerçevede Türk hukukunda şirketler topluluğundan kontrol (hakimiyet)²²⁷ söz konusu ise şahıs ve ticaret şirketi ayrımı olmaksızın birden fazla ticari işletmenin varlığı belirleyici unsur olarak karşımıza çıkmaktadır²²⁸. Topluluğun unsurları aşağıda detayı olarak incelenecektir.

II. ŞİRKETLER TOPLULUĞUNUN UNSURLARI

TTK'da şirketler topluluğunun tanımı yapılmamıştır. **Altay**, şirketler topluluğunu, hakim şirket ile bu şirkete tekil yönetim altında bağlı bulunan en az bir şirketten oluşan ekonomik bütünlük şeklinde tanımlarken²²⁹ **Moroğlu**, şirketler topluluğunu, ortak yönetimin izlediği yol çerçevesinde ekonomik faaliyetlerini yürüten ancak hukuksal olarak birbirinden bağımsız olan iki veya daha fazla teşebbüs şeklinde tanımlamıştır²³⁰. **Pulaşlı**, şirketler topluluğunu, bir veya birden fazla şirketin, doğrudan ya da dolaylı bir şekilde yasada öngörülen kontrol ölçütüne veya sözleşmeye uygun olarak hakim şirketle oluşturduğu topluluk olarak ifade etmektedir²³¹. Şener ise, hukuksal anlamda bağımsız olan bir veya birden fazla şirket üzerinde kanunda belirlenen şartlar çerçevesinde bir teşebbüs ya da ticaret şirketinin doğrudan ya da dolaylı olarak hakimiyet kurması halinde oluşan topluluk şeklinde tanımlamıştır²³². **Üçışık**, ekonomik bütünlük sağlamak amacıyla hukuken bağımsız olan birden çok

kontrol kavramının aksine hakimiyetin fiili olarak uygulanması da aranmaktadır. **Pulaşlı**, Şerh, s. 494 – 495; **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 68; **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 698, N. 2014; **Aytaç**, s. 15; Kontrol ilkesi Anglo-Amerikan hukuk anlayışının bir ürünüdür. Tek elden yönetim Alman kanun koyucusunun bir ürünü olmakla birlikte diğer ülkeler tarafından pek de benimsenmemektedir. **Tekinalp**, Ünal, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Şirketler Topluluğuna İlişkin Düzenlenmesinde Kontrol İlkesi, İstanbul, 2009, s. 1543 – 1556; **Özcanlı**, Fatma Beril, Şirketler Topluluğunda Hakimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilimdalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2017, s. 43; **Çebi**, Hakan, Alman ve İsviçre Hukukunda Şirketler Topluluğunda Tek Elden Yönetim Kavramı, Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, C. 17, S. 1-2, s. 235.

²²⁷ Okutan Nilsson, kontrol ve hakimiyet ifadelerinin farklı olduğu düşüncesindedir. Detaylı bilgi için bkz. **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 82-83.

²²⁸ **Pulaşlı**, Genel Esaslar, s. 160, N. 8; **Pulaşlı**, Şerh, s. 494, N. 10.

²²⁹ **Altay**, Sıtkı Anlam, Anonim Ortaklıklar Hukuku'nda Sermayeye Katımlı Ortak Girişimler [Equity Joint Ventures], İstanbul, 2009, s. 308.

²³⁰ **Moroğlu**, Erdoğan, Oy Sözleşmeleri, İstanbul, 2007, s. 16-18.

²³¹ **Pulaşlı**, Şerh, s. 488, N.26.

²³² **Şener**, s. 175.

işletme veya şirketin sevk ve yönetiminin başka bir şirket veya gerçek kişi tarafından yürütülmesi ile oluşan yapıya şirketler topluluğu ismini vermektedir²³³.

Tüm bu tanımlara istinaden şirketler topluluğunda üç temel kavramın; hakim şirket, bağlı şirket ve hakimiyet olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, şirketler topluluğunun meydana gelmesi için gerekli olan iki ana unsur; (ı) birden fazla ticaret şirketinin varlığı ve (ıı) şirketler topluluğunu oluşturacak bu şirketler arasındaki hakimiyet ilişkisidir²³⁴. Bu unsurların varlığı halinde şirketler topluluğu meydana gelecek olup bu topluluk, TTK 195 – 209 maddelerindeki düzenlemelere ve topluluğa ilişkin özel kurallara tabi olur²³⁵.

A. Birden Fazla Ticaret Şirketi

TTK md. 195/1'in lafzından²³⁶ şirketler topluluğundan söz edebilmek için bir hakim ve bir bağlı şirketin varlığının yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Ancak TTK'nın 195/4. maddesinde şirketler topluluğunun hakim şirket ve bu şirkete doğrudan ya da dolaylı olarak bağlı bulunan şirketlerden oluşabileceği ifade edilmektedir. Ticaret Sicil Yönetmeliği'nin 105. maddesi²³⁷, TTK md. 195/4'e paralel şekilde düzenlenmiştir. Her ne kadar TTK md. 195/1 ile iki şirketin topluluk oluşturabileceği izlenimi ortaya çıksa da TTK'nın 195/4 ve Ticaret Sicil Yönetmeliği (TSY)'nin 105. maddesinde, bir şirketler topluluğunun, bir ticaret şirketi ile buna doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan en az iki ticaret şirketinden meydana geleceği belirtilmiştir. Yönetmelik hükmü kanun maddesinin geneline ve şirketler topluluğu hükümlerinin amacına aykırı

²³³ Üçışık/Çelik, s. 89.

²³⁴ Uygun, s. 9; Okutan Nilsson, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 67 ve 68.

²³⁵ Şener, s. 175.

²³⁶ TTK md. 195/1-a: "Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketinin, doğrudan veya dolaylı olarak ... birinci şirket hâkim, diğeri bağlı şirkettir."

²³⁷ TSY md. 105/1: "Kanunun 195 inci maddesinin dördüncü fıkrası anlamında, bir şirketler topluluğu, bir ticaret şirketi ile buna doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan en az iki ticaret şirketinden meydana gelir. Ticaret şirketi olmayan bir teşebbüse, doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan ticaret şirketleri sayısının ikiye aştığı durumlarda da Kanunun 195 inci maddesinin beşinci fıkrası anlamında şirketler topluluğu meydana gelir ve teşebbüs topluluğun hâkimi olur. Hâkim şirket ana şirket, bağlı şirketler ise yavru şirket konumundadır."

olduğunu ileri sürenler²³⁸ olsa da Yönetmelik ile Kanun arasında genel anlamda uyum olduğu ve şirketler topluluğunun oluşması için bir hakim ve en az iki bağlı şirketin varlığının gerektiği de benimsenen görüşler arasındadır²³⁹. Ancak neden hakim şirkete en az üç bağlı şirketin bulunması gerekeceğini ya da topluluk hakim konumunda olan hakim şirkete bağlı bir şirket bulunduğunda neden topluluk oluşumu için şartların yeterli olmadığını hukuken açıklamak mümkün değildir²⁴⁰. Kanımızca, şirket tipi gibi şirketler topluluğu hükümlerinin uygulanmamasını sağlayacak hususları dahi göz önünde bulundurarak topluluk kavramını geniş yorumlamaya yönelik hükümleri belirleyen kanun koyucunun bu hususu göz ardı ettiği düşünülemez. Bu bağlamda, şirketler topluluğunu oluşturacak şirket sayısının yer aldığı TTK md. 195/4 hükmü, bu maddenin gerekçesi²⁴¹ ve bu maddeye uygun şekilde Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra düzenlenmiş Yönetmelik hükmünün Kanun'a aykırı olduğu birlikte değerlendirildiğinde şirketler topluluğunun bir hakim ve bir bağlı şirketten oluşabileceği ve şirket sayısı yönünden üst sınır olmadığı kabul edilmelidir²⁴².

Yönetmelik maddesinin ikinci kısmında ticaret şirketi olmayan bir teşebbüse, doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan ticaret şirketleri sayısının ikiyi aştığı durumlarda da Kanunun 195/5. maddesi anlamında şirketler topluluğu meydana geleceği ve teşebbüsün topluluğun hâkimi olacağı belirtilmiştir. Hakim teşebbüsün varlığının kabul edilebilmesi için teşebbüse bağlı en az üç ticaret şirketi olmalıdır. Bu çerçevede, en küçük toplulukta teşebbüs bulunmamakta ve ikiden fazla bağlı şirket olması halinde hakim teşebbüs gündeme gelebilmektedir²⁴³. Bazı yazarlar, hakim

²³⁸ **Gündoğdu**, Gökmen Bir Şirketler Topluluğu En Az Kaç Bağlı Şirketten Oluşur? -Ticaret Sicil Yönetmeliği m. 105 Hükmünün Türk Ticaret Kanunu m. 195 Hükmü ile Uyumsuzluğu Sorunu-, Legal Hukuk Dergisi, C. 12, S. 12, İstanbul 2014, s. 117-124.

²³⁹ Tekinalp, hakim şirketin ticaret şirketi olduğu durumlarda topluluğun oluşması için hakim şirkete bağlı en az iki bağlı şirketin olması gerektiğini savunmaktadır. **Tekinalp, (Çamoğlu/Poroy)** Ortaklıklar Hukuku II, s. 694 – 695; **Pulaşlı**, Şerh, s. 488 vd.; **Eminoğlu**, s. 164; **Uygun**, s. 9-10.

²⁴⁰ **Özcanlı**, s. 74.

²⁴¹ Gerekçe, TTK md. 195/4: “Dördüncü fıkra "şirketler topluluğu"nu tanıtmakta ve ayrıca "topluluk şirketi"nin anlamını ortaya koymaktadır.”

²⁴² **Şener**, s. 170; **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 67.

²⁴³ **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 692, N. 2004b.

teşebbüs söz konusu olduğunda da hakim şirket kurgusunda olduğu gibi bir ticaret şirketinin varlığının yeterli olduğunu savunmaktadır²⁴⁴.

Sonuç olarak şirketler topluluğunun en önemli unsuru hakim şirket/hakim teşebbüs ve yavru şirkettir. Hakim şirket/hakim teşebbüs topluluğun en üstünde yer alan ve tüm topluluğu yönetme olanağına sahip ve mecburi olmasa da bu olanağı fiilen de kullanma yetisine sahip şirket, bağlı şirket ise hakim şirketin yönetimi altındaki şirkettir²⁴⁵.

Topluluğu oluşturan unsurun ticaret şirketi mi yoksa işletme mi olması gerektiği de irdelenmesi gereken başka bir konudur²⁴⁶. Hakim şirket, sevk ve idaresinde bulunan şirketler ile aynı türde olabileceği gibi farklı türde de olabilir. Ancak yukarıda da değinildiği üzere TTK md. 195/1'e göre şirketlerin ticaret şirketi olması gerekiyor olsa da aynı maddenin 5. ve 6. fıkrasında yer alan teşebbüse ilişkin istisnalar unutulmamalıdır. Ticaret şirketleri, kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerden ibarettir (TTK md. 124/1). Teşebbüse ilişkin istisnanın getirilmesi ise Adalet Alt Komisyon raporunda açıklanmıştır. Buna göre, şirketler topluluğunun içerisine şahıs şirketi eklenerek şirketler topluluğuna ilişkin hükümlerin dolanılması engellenmek istenmiştir²⁴⁷.

Şirketler topluluğu hükümlerinden kaçınma yollarının kapatılması ve sistemin daha geniş alanda uygulama alanı bulması sebebiyle hakim şirket yönünden geniş kavram olan teşebbüs kavramının kullanımı tercih edilmiştir²⁴⁸. Ayrıca bildirim yükümlülüğünün düzenlendiği TTK md. 198/1'de bu yükümlülüğün kapsamına şahıs şirketlerindeki paylar da dahil edilmiştir. Dolayısıyla bir şirketler topluluğunun tepesinde ticaret şirketi olmayan dernek, vakıf gibi herhangi bir özel veya kamu tüzel kişisi, gerçek kişi veya ticari işletme bulunabilir²⁴⁹.

²⁴⁴ **Gündoğdu**, s. 119; Eminoğlu, hakimın teşebbüs olduğu durumlarda bağlı şirketin ikiye aşması gerektiğine ilişkin Yönetmelik'te yer alan maddenin gerekçesiz olduğunu, şirketler topluluğuna ilişkin TTK'da yer alan düzenlemelerden bu sonucun çıkmadığını ifade etmektedir. **Eminoğlu**, s. 166; **Karaman Çoşgun**, Özlem, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda Teşebbüs Kavramı ve Tacir Sayılmasının Sonuçları, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2015, C. 21, S. 1, s. 132-133.

²⁴⁵ **Boyacıoğlu**, s. 26.

²⁴⁶ **Pulaşlı**, Şerh, s. 496, N. 15.

²⁴⁷ Adalet Alt Komisyonu Raporu, md. 195/5.

²⁴⁸ **Şener**, s. 171-172; **Kengidelen**, s. 176.

²⁴⁹ Adalet Alt Komisyonu Raporu, md. 195/5.

Hakimiyet sahibinin teşebbüs olabileceğinin yanı sıra hakim teşebbüsün tacir sayılacağına ve bu durumda da şirketler topluluğu hükümlerinin uygulanacağına yer verilmiştir (TTK md. 199/5)²⁵⁰. TTK’da yer alan teşebbüs kavramı ile 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’un 3. maddesinde tanımlanan teşebbüs kavramı ve iktisadi devlet teşebbüsü ifadesinde yer alan teşebbüs kavramı birbirinden farklıdır²⁵¹. TTK’da topluluk hukukunda yer alan teşebbüs kavramı tanımlanmamış olmakla birlikte, bu düzenleme içerisindeki teşebbüs ticari işletme gibi ekonomik faaliyeti değil bu faaliyeti yürüten kişiyi ifade etmektedir²⁵². Keza, Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’un (RKHK) 3. maddesinde teşebbüs; piyasada mal veya hizmet üreten, pazarlayan, satan gerçek ve tüzel kişilerle, bağımsız karar verebilen ve ekonomik bakımdan bir bütün teşkil eden birimler olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla, bir şirketler topluluğunun tepesinde ticaret şirketi olmayan herhangi bir özel veya kamu tüzel kişisi, gerçek kişi veya ticari işletme bulunabilir²⁵³. Teşebbüsün merkezi ya da yerleşim yeri yurt dışında bulunabilir. Bu sebeple söz konusu düzenleme Türk hukukunda istisnai olmakla birlikte TTK md. 12 ve devamı hükümlerinde öngörölmüş rejimle tam bir uyum içerisinde değildir²⁵⁴. Bu bağlamda, tacir olmaktan doğan hak ve yükümlölüklerin, tacir kabul edilen hakim teşebbüsün niteliğine göre uygulanması doğru olacaktır (TTK md. 195/5-ikinci cümle). Bu çerçevede genel düzenlemelerin aksine örneğin gerçek kişi olabilecek hakim teşebbüslerin iflası istenebileceği gibi basiretli iş adamı hükümleri de uygulama alanı bulacaktır²⁵⁵. Bu ayrıklı hal yalnızca hakim şirket için geçerli olup bağılı şirketi her durumda bir ticaret şirketi olması gerekmektedir²⁵⁶.

²⁵⁰ Alman hukukunda Türk hukukundan farklı olarak ticaret şirketi ve ticaret şirketi olmayan teşebbüs ayrımı yapılmamış ve teşebbüs ifadesi hakimiyet teşkil eden olguları gerçekleştirenler anlamında kullanılmıştır. Böylelikle, işletmenin türü, işletmenin işletilip işletilmediği dikkate alınmaksızın belli bir biçimde örgütlenmiş her çeşit mal topluluğu bağılı teşebbüs olabilmektedir. **Aker**, Hakim Teşebbüs, s. 285; **Boyacıoğlu**, s.143 vd.; Hakim teşebbüs TTK md. 16/2 de yer alan kişi ise, bu kişi tacir sayılmaz. **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 77.

²⁵¹ **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 695, N. 2010.

²⁵² **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 70.

²⁵³ Gerekçe, md. 195/5.

²⁵⁴ **Aker**, Hakim Teşebbüs, s. 288 – 289.

²⁵⁵ **Pulaşlı**, Genel Esaslar, s. 162, N. 13; **Karaman Çoşgun**, s. 145 vd.

²⁵⁶ **Boyacıoğlu**, s. 144 vd.

Hakim şirketin holding şirketi olması şart olmamakla birlikte, holding şirketi ancak hakimiyet söz konusu ise topluluk içerisinde yer alabilir²⁵⁷. Zira, holding şirketlerinin amacı yalnızca başka işletmelere katılmak olup o işletmeleri hakimiyet altına almak değildir (TTK md. 519/4).

Tüm bu açıklamalar çerçevesinde, bilgi talebinde bulunma hakkı olan yönetim kurulu üyesi, ticaret şirketi olması şart olmayan, kollektif ve komandit hariç olmak üzere bir ticari şirketten oluşan bağlı şirketi yönetme yetkisine sahip olan hakim şirketin bir üyesidir.

B. Hakimiyet

Hakimiyet, şirket yönetimine ilişkin iş ve işlemler için alınan kararlarda belirleyici olunması, şirket yönetimi üzerinde fiili etkide bulunarak kontrol edebilme imkanına sahip olunmasıdır²⁵⁸. Dolayısıyla şirketler topluluğunda bir diğer önemli unsur hakimiyetin varlığıdır. “TTK md. 195 yönünden bir takım araçlara sahip olunarak, fiilen etki sağlanması hakimiyetin bütünleyici unsurudur.”²⁵⁹ Türk hukukunda tek elden yönetimden ziyade kontrol esasının kabul edildiği yukarıda açıklanmıştı. Avrupa Birliği’nin 13 Haziran 1983 tarih ve 83/349/EEC sayılı Yedinci Konsey Yönergesi’nin yerini alan 2013/23/EU sayılı Konsey Yönergesi’nde bir şirketin diğer şirket üzerinde hakim etki kurabildiği ve bu etkiyi oluşturabilecek güce sahip olduğu hallerde hakimiyetin varlığı kabul edilmiştir²⁶⁰. Diğer bir ifade ile, hakimiyet, bağlı şirketlere karar aldırma, kararları uygulama ve bu şirketleri yönetebilme anlamına gelmektedir²⁶¹. Hakimiyetin fiili olarak uygulanıp uygulanmadığı, hakimiyet unsurunun var olduğunun kabulü açısından önem arz etmemektedir²⁶².

²⁵⁷ **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 70; **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 700, N. 2017; **Uygun**, s. 23 vd.

²⁵⁸ **Şener**, s. 172; **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 76.

²⁵⁹ **Aytaç**, s. 15.

²⁶⁰ **Uygun**, s. 287; 2013/34/EU sayılı Konsey Yönergesi, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0034> (Çevrimiçi – 29.07.2018).

²⁶¹ **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 696, N. 2011; **Paslı**, Ali, Anonim Ortaklıkta Kontrol Sahibinin Özel Durumu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXVI, S. 2, İstanbul, 2008, s. 345.

²⁶² Alman Hukukunda aralarında hakimiyet ilişkisi olmayan eşit durumdaki şirketlerin de konzern yapısı içerisinde olabileceği düzenlenmiştir. Alman Hukukunda bu duruma ‘eş düzey konzern’ adı

Bağımlılığın oluşum şekli farklı olabileceğinden hakimiyet ilişkisi, doğrudan-dolaylı, tam-kısmi ve tek başına-birlikte hakimiyet şeklinde belirebilir²⁶³. TTK'nın 195. maddesinde hakimiyetin doğrudan ya da dolaylı olabileceği ifade edilmiştir. Bu ayrımda hakimiyetin bizzat mı yoksa başka şirket veya teşebbüsler aracılığı ile mi kurulduğu önem arz etmektedir. Hakim şirket, doğrudan hakimiyete sahip değilse bir veya birkaç bağlı şirket aracılığı ile hakimiyeti elinde bulunduruyorsa bu hal dolaylı hakimiyettir²⁶⁴. Her durumda da, bir şekilde hakimiyet altında olan tüm şirketlerin topluluğa dahil olduğu kabul edilmektedir²⁶⁵. Kanun koyucu, bir hakim şirketin, bir veya birkaç bağlı şirket aracılığıyla bir diğer şirkete hakim olmasını dolaylı hakimiyet olarak kabul etmiştir (TTK md. 195/3). Ancak önemle belirtmek gerekir ki, hakimiyetin varlığı yeterli olduğundan hakimiyetin doğrudan ya da dolaylı olarak kurulması şirketler topluluğunun oluşumuna etki etmez²⁶⁶.

Tek başına ve birlikte hakimiyet hallerinin TTK'da tanımı bulunmamaktadır. Ancak Gerekçe'deki ifadelerle göre; dolaylı hakimiyette, hakim şirketin veya birlikte hakimiyet halinde şirketlerin diğer şirkette herhangi bir katılma payı bulunmamakta, hakim olduğu başka bir şirket aracılığıyla bu şirket üzerinde hakimiyet uygulanmaktadır²⁶⁷. Bu doğrultuda, dolaylı hakimiyet, tek başına olabileceği gibi birlikte hakimiyet şeklinde de tezahür edebilir²⁶⁸. Hakim şirketin bağlı şirket üzerindeki hakimiyeti birden fazla şirket ile birlikte sağlanmıyorsa tek başına hakimiyet söz konusu olacaktır. Aksi durum ise birlikte hakimiyet halidir.

Hakim şirketin, bağlı şirkete iştirak oranının %100 olduğu ve oy hakkının tamamına sahip olduğu durumlarda ise tam hakimiyet gündeme gelmektedir²⁶⁹. Tam hakimiyet hali TTK md. 203'te düzenlenmiştir. Kanun koyucu kısmi hakimiyete ilişkin bir tanımlama yapmamıştır. Ancak madde metninin mefhumu muhalifinden hakim şirketin, bağlı şirketin paylarının ve oy haklarının doğrudan veya dolaylı olarak

verilmektedir. Türk Hukukunda tek elden yönetim kabul edilmediğinden ve şirketler topluluğu hakimiyetin varlığına bağlandığından aralarında bağıllık olmayan şirketlerin topluluk oluşturduğu kabul edilmemektedir. **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 67-68

²⁶³ **Uygun**, s. 14-15.

²⁶⁴ **Şener**, s. 175; **Çeker**, s. 269.

²⁶⁵ **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 67.

²⁶⁶ **Çeker**, s. 269.

²⁶⁷ Gerekçe, md. 195/3.

²⁶⁸ Gerekçe, md. 195/3.

²⁶⁹ **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 698, N. 2013.

yüzde yüzüne sahip olmama durumunda kısmi hakimiyetin söz konusu olacağı anlaşılmaktadır²⁷⁰.

TTK md. 195'e göre hakimiyetin iki durumda var olduğu kabul edilmektedir. Bu hallerden ilki pay sahipliği dolayısıyla elde edilen haklar ile (oyların çoğunluğuna sahip olma gibi) hakimiyetin doğması, ikincisi ise sözleşme veya başka bağlantılar nedeniyle hakimiyetin doğmasıdır²⁷¹.

TTK'nın 195/1-a maddesine göre aşağıdaki durumların mevcudiyeti halinde hakimiyetin varlığı kabul edilmektedir²⁷²:

“Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketinin, doğrudan veya dolaylı olarak;

1.Oy haklarının çoğunluğuna sahipse veya

2.Şirket sözleşmesi uyarınca, yönetim organında karar alabilecek çoğunluğu oluşturan sayıda üyenin seçimini sağlayabilmek hakkını haizse veya

3.Kendi oy hakları yanında, bir sözleşmeye dayanarak, tek başına veya diğer pay sahipleri ya da ortaklarla birlikte, oy haklarının çoğunluğunu oluşturunca,”

Belirtmek gerekir ki, TTK md. 360 uyarınca grup imtiyazı tanınmak suretiyle yönetim kurulu üyelerinin çoğunluk haricindeki diğer ortaklar tarafından seçilmesi sağlanabileceğinden bir şirketin diğer bir şirketteki payların çoğunluğuna sahip olması her zaman hakimiyetin var olduğunu göstermemektedir²⁷³. Bu halde, çoğunluk gücü etkisizleştirilebilmektedir²⁷⁴.

²⁷⁰ **Gürel**, Murat, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda Şirketler Topluluğunda Hakimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılmasından Doğan Sorumluluk, Ankara, 2009, s. 44 vd.

²⁷¹ **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 17; **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 696, N. 2011.

²⁷² Bu haller, 1983 yılında düzenlenen konsolide tablolarla ilgili bilgiler içeren 83/349/AET Sayılı 7. Avrupa Konseyi Yönergesi'nin 1. maddesinde hakimiyete yol açan durumlar olarak belirtilmiştir. Bu yönergenin yürürlüğe girmesi akabinde, 13.12.1976 tarihli 77/01/AET Sayılı İkinci Ortaklıklar Hukuku Yönergesi'ne, 23.11.1992 tarihli 92-101 AET Sayılı Konsey Yönergesi ile 24A maddesi ile hakimiyet kavramı eklenmiştir. **Altay**, s. 361 ve dn. 892. Sırasıyla Yönerge metinleri için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31983L0349:en:HTML> - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:31977L0091> - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31992L0101> (çevrimiçi – 25.10.2018)

²⁷³ Halka açık anonim şirketler yönünden istisnai hal için bkz. **Şener**, s. 174.

²⁷⁴ **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 132.

Hakimiyetin varlığının kanunen kabulü için yukarıda yer alan bentlerde belirtilen şartların bir arada bulunması aranmamakta olup üç halden herhangi birinin var olması yeterlidir²⁷⁵. Bu halde fiili hakimiyet söz konusu olmaktadır. Zira, fiili hakimiyet, sözleşme, irade açıklaması, resmi kurum veya kuruluştan alınan izin veya onay olmaksızın iştirak neticesinde meydana gelmektedir²⁷⁶. Burada, hakimiyet hem iştiraktan doğmakta hem de kesin bir karine teşkil etmektedir²⁷⁷.

Aynı maddenin b bendinde ise, bir ticaret şirketi ile diğer ticaret şirketi arasında sözleşme ile hakimiyet ilişkisi kurulabileceği ifade edilmiştir. Kanun koyucu her iki durumda da birinci şirketin hakim, diğer şirketin ise bağlı şirket olduğunu belirtmiştir. Bu halde bağlı şirketin tek elden yönetildiği kabul edilmektedir²⁷⁸.

TTK md. 195/1-b hükmünde, bir ticaret şirketinin sözleşme ya da başka bir yolla diğer ticaret şirketini hakimiyet altına alması hali düzenlenmiştir. Kanun koyucu, esasen yalnızca fiili topluluğu kabul etmiş, sözleşmesel topluluğa ilişkin ayrı hükümler ön görmemiş ancak bu hali de tanımıştır²⁷⁹. Maddenin ilk kısmına göre, şirketler arasında hakimiyet sözleşmesi akdedildiği takdirde sözleşmesel şirketler topluluğunun varlığı gündeme gelecektir. Sözleşmenin topluluk dışında herhangi bir üçüncü kişi menfaatine olmaması gerekmektedir²⁸⁰. Kanun koyucu burada borçlar hukuku bağlamında hakimiyet sözleşmesini kastetmiştir²⁸¹. Böylelikle, borçlar hukukunda yer alan sözleşme serbesti ilkesi göz önünde bulundurularak taraflarca sözleşme akdedilmesi mümkündür²⁸². Zira, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda hakimiyet

²⁷⁵ Gerekçe, md. 195/1.

²⁷⁶ **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 686, N. 2002c.

²⁷⁷ **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 701, N. 2018a; **Şener**, s. 174; Okutan Nilsson bu hali karine değil, hukuki faraziye olarak tanımlamaktadır. **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 102.

²⁷⁸ **Pulaşlı**, Genel Esaslar, s. 162, N. 20.

²⁷⁹ **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 685, N. 2001.

²⁸⁰ **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 40.

²⁸¹ Gerekçe, md. 195/1.

²⁸² **Pulaşlı**, Genel Esaslar, s. 166, N. 25; Alman hukukunda sözleşme hakimiyetin temelidir. İşletme sözleşmeleri altında hakimiyet sözleşmesi, karın devri sözleşmesi öngörülmüştür. Hakimiyet sözleşmesi yönetim kuruluna talimat verme yetkisi içeriyorken, kar aktarımı sözleşmesi bu yetkiyi vermemektedir. Diğer işletme sözleşmeleri ise edim-karşı edim ilişkisi kuran sözleşmelerdir. Hakimiyet sözleşmesi haricindeki sözleşmelerin akdedilmesi halinde başka nedenlerle hakimiyet kurulabilir. **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 36-38; Alman hukukunda hakimiyet sözleşmesi detaylı olarak düzenlenmiştir. Buna göre, hakimiyet sözleşmesi yazılı olmalı ve yöneten işletmenin yönetilen işletmenin yönetim organına talimat verme yetkisine haiz olduğu, yönetim organının da bu

sözleşmesi gibi bir sözleşme türüne yer verilmemiştir. Öyleyse, Alman hukukunun²⁸³ aksine sözleşmenin yazılı olması gerektiğine ilişkin bir hüküm de bulunmamaktadır. Lakin, Türk hukukunda bu sözleşmenin geçerli olabilmesi için tescil edilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır (TTK md. 198/3). Sözleşmenin tescili için yazılı bir belge verilmesi gerekeceğinden kanun koyucunun dolaylı olarak sözleşmenin yazılı olması gerektiğini ifade ettiği kabul edilmelidir. Böylelikle, sözleşmenin yazılı olması geçerlilik şartı olmamakla birlikte ispat için gereklidir²⁸⁴. Ancak sözleşme geçersiz olsa dahi şirketler topluluğuna ilişkin hükümler uygulanır (TTK md.198/3). **Tekinalp**, hakimiyet sözleşmesinde hakim şirket tarafından verilen talimatların bağlayıcı nitelikte olduğunun açıkça belirtilmesi gerektiğini söylemektedir²⁸⁵. Gerekçe’de hakimiyet sözleşmesi haricindeki sözleşmelerle de hakimiyet sağlanabileceği belirtilmiş ve pay sahipleri sözleşmesi örnek olarak gösterilmiştir²⁸⁶. Kanun koyucu söz konusu bendin ikinci kısmında yer alan başka bir yolla ifadesinin geniş yorumlanması gerektiğini, birleşme, bölünme ve pay alımlarının bu ifadenin içerisinde yer aldığını ayrıca belirtmiştir²⁸⁷. Hakimiyet sözleşmesinin akdedilmesi şirketin temel ilişkilerine müdahale edilmesi anlamına geleceğinden **Pulaşlı**, bu halde TTK md. 151 ve 223 hükmünde yer alan karar yeter sayılarının kıyasen uygulanması gerektiğini ifade etmektedir²⁸⁸. Bu bağlamda, ticaret şirketlerinde Kanun’da belirtilen nisaplar çerçevesinde alınmış genel kurulun onayı, şahıs şirketlerinde ise oybirliği olması gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen hallerin varlığı durumunda, kontrol sistemi matematiksel kesinlik içerdiğinden bir hakim şirket-bağlı şirket olgusunun varlığı kabul edilmekte ve aksinin ispatlanması mümkün olmamaktadır²⁸⁹.

talimata uymak zorunda olduğu açıkça belirtilmiş olmalıdır. **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 711, N. 2034; **Şener**, s. 173.

²⁸³ Alman hukukunda teşebbüs sözleşmeleri başlığı altında hakimiyet sözleşmesi düzenlenmiştir. İçerdiği hükümlere göre lisans, franchise gibi sözleşmeler de hakimiyet sözleşmesi gibi sonuç doğurabilir. **Tekinalp**, Kontrol İlkesi, s. 1555.

²⁸⁴ **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 711, N. 2036.

²⁸⁵ **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 711, N. 2036.

²⁸⁶ Gerekçe, md. 195/1.

²⁸⁷ Gerekçe, md. 195/1.

²⁸⁸ **Pulaşlı**, Şerh, s. 501, N. 25; Alman Hukukunda sözleşmelerin geçerli olabilmesi için sözleşmenin genel kurulda hazır bulunanların dörtte üçünün olumlu oyu ile onaylanması gerekmektedir. **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 39.

²⁸⁹ **Pulaşlı**, Şerh, s. 498, N. 19.

TTK md. 195/2 hükmünde bir ticaret şirketinin başka bir ticaret şirketinin paylarının çoğunluğuna veya onu yönetebilecek kararları alabilecek miktarda paylarına sahip bulunması durumunda birinci şirket yönünden hâkimiyetin varlığına karine teşkil edeceği düzenlenmiştir. Sermaye çoğunluğuna yönelik bu düzenleme aksi ispat edilebilir olduğundan hakimiyet ilişkisinin nispi olduğu haldir²⁹⁰. Burada da hakimiyet iştirakten kaynaklanmaktadır ancak kesin karine söz konusu değildir²⁹¹. Bu halin karine kabul edilmesinin nedeni oy hakkında imtiyaz ve yönetim organında üye çoğunluğu ile ilgili esas sözleşme maddeleri ile sermaye çoğunluğunun etkisiz hale getirilmesinin mümkün olmasıdır²⁹².

Bununla birlikte maddenin 4. fıkrasında da hakim şirkete doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan şirketlerin mevcudiyeti halinde şirketler topluluğunun oluşacağı hüküm altına alınmıştır. Bu da aksi kanıtlanamayan bir karine teşkil etmektedir²⁹³.

TTK md. 197’de karşılıklı iştirak hali düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, birbirlerinin paylarının en az dörtte birine sahip olan ticaret şirketleri karşılıklı iştirak durumundadır. Bu şirketlerden biri diğeri üzerinde hakim durumda ise şirketler topluluğu söz konusu olur ve diğer şirket bağlı şirket kabul edilir. Karşılıklı iştirak durumundaki şirketlerin her biri diğerine hakimse ikisi de bağlı ve hakim şirket kabul olunur. Bu hal ticaret şirketlerine özgüdür.

Okutan Nilsson, hakim şirket ile bağlı şirket arasında özel bir hukuki ilişki olduğunu, sözleşmesel ilişkiye daha yakın kabul edilebilecek bu ilişkinin edimden bağımsız borç ilişkisi olarak tanımlanabileceğini, şirketlerin birbirlerine karşı üçüncü kişi konumunda olmadıklarını, birbirleriyle işlemsel temas içerisinde olduklarını, bu yakınlık ve temas nedeniyle birbirlerine göstermeleri gereken özenin daha yoğun olduğunu savunmaktadır. Bu ilişki, bağlı şirket tarafından her yıl bağlılık raporu düzenleme yükümlülüğünün olmasına, hakim şirketin bağlı şirketi kayba uğratmama borcunun olmasına ve hakim şirket ile toplulukta yer alan bağlı şirketlerin bir bütün

²⁹⁰ **Pulaşlı**, Genel Esaslar, s. 164, N. 21; **Şener**, s. 174; **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 102.

²⁹¹ **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 701, N. 2018a.

²⁹² **Pulaşlı**, Genel Esaslar, s. 164, N. 21.

²⁹³ **Pulaşlı**, Şerh, s. 498, N. 20.

olarak değerlendirilmesine dayanmaktadır²⁹⁴. Kanaatimizce de Kanun'da belirtilen hususların gerçekleşmesi neticesinde oluşan hakimiyetin varlığı dolayısıyla kanundan kaynaklanan özel hukuk ilişkisi kurulduğunun kabulü uygun olacaktır. **Okutan Nilson**, bu borç ilişkisini, edimden bağımsız borç ilişkisi olarak kabul etmektedir²⁹⁵. MK md. 2'de düzenlenen dürüstlük kuralına dayanan edimden bağımsız borç ilişkisi, tarafların birbirlerinin mal ve şahıslarına zarar vermeme, birbirlerine karşı özen gösterme ve birbirlerine gerekli bilgiyi verme yükümlülüğünü getirir²⁹⁶. Bu bağlamda, hakim şirket ile bağlı şirket arasındaki ilişkinin hakimiyet neticesinde meydana geldiği göz önüne alındığında, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin aydınlanma ve konsolidasyonu denetlenme amacı ile kullandığı bilgi alma hakkının hakimiyet ilişkisi ile doğrudan bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır.

III. ŞİRKETLER TOPLULUĞUNDA BİLGİ ALMA HAKKINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

A. Genel Olarak

Anonim şirketlerde pay sahibinin bilgi alma hakkının TTK md. 437'de, yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının ise TTK md. 392'de düzenlendiğine yukarıda değinilmiş ve hakkın detayları hakkında bilgi verilmiştir²⁹⁷. Bahse konu maddeler, yalnızca pay sahibi veya üye olunan şirkete ait bilgilerin edinilebileceğine ilişkin düzenlemeler içermektedir. Kanun koyucu, kader birlikteliği olarak düşünülebilecek şirketler topluluğunun²⁹⁸ içerisinde yer alan bir şirkette, üye veya pay sahibi olan kişinin, diğer şirketler hakkında bilgi edinmesi ihtiyacını göz önünde bulundurarak şirketler topluluğunda bilgi alma hakkına ilişkin özel düzenlemelere yer vermiştir²⁹⁹. Şirketler topluluğu için ayrı hükümlerin getirilmesi temelde TTK md. 202'ye dayanmaktadır. Nitekim, TTK md. 202 ile hakim şirket yönetim kurulu üyesine

²⁹⁴ **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 322-326.

²⁹⁵ **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 324.

²⁹⁶ **Eren**, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2014, s. 43.

²⁹⁷ Bknz. çalışmanın 'Bilgi Alma Hakkının Temelleri' başlığı altındaki açıklamalar.

²⁹⁸ **Kalender**, s. 132.

²⁹⁹ Genel düzenleme olan TTK md. 392'de İsv. BK'nın etkisi yer almakla birlikte, özel düzenleme içeren TTK md. 199 ise Alman POK §312'den esinlenilerek düzenlenmiştir.

ek yükümlölükler, bağılı şirket pay sahibine ise denkleştirme istemi adı altında dava açma imkanı getirilmiştir. Daha açık bir ifade ile yönetim kurulu üyesinin sorumluluğı bağılı bulunduğı şirketin sınırlarını aşacak şekilde düzenlenmiş, pay sahiplerine ise pay sahibi olmadıkları şirkete karşı tazminat talebinde bulunma veya bu şirkete payını satma hakkı tanınmıştır.

Pay sahibine tanınan bu denkleştirme istemi, hakların öğrenilmesi ve tespit edilmesi yönünden rapor tanzim edilmesi ve topluluk yönünden hakim şirkete denetim hakkı tanınması ile tamamlanmaktadır³⁰⁰. Nitekim, özellikle kriz dönemlerinde ortak hareket edilmesi ve etkili tepkiler verilebilmesi için toplulukta bulunan diğler şirketler hakkında bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır³⁰¹.

Şirketler hukuku yapısını aşan bu düzenlemeler çerçevesinde, şirketler topluluğunda bilgi alma hakkı, temelde, bağılı şirket pay sahiplerine (TTK md. 199/1), hakim şirket yönetim kurulu üyelerine (TTK md. 199/4) ve hakim şirket pay sahiplerine (TTK md. 200) tanınmıştır³⁰². Hakim şirket pay sahipleri TTK md. 200 uyarınca, bu haklarını genel kurulda aktif olarak kullanabilmekteyken, bağılı şirket pay sahipleri ile hakim şirket yönetim kurulu üyeleri raporlar vasıtasıyla bilgi sahibi olabilmektedir. Dolayısıyla, anonim şirket yönetim kurulu tarafından faaliyet raporu gibi hazırlanması gereken raporlara şirketler topluluğunun mevcut olduğı durumlarda bir yenisi daha eklenmektedir.

Bu raporlar, TTK md. 199'da düzenlenen her yıl bağılı şirket tarafından hazırlanması ön görülen bağılılık raporu (TTK md. 199/1) ve hakim şirket yönetim kurulu üyesinin talebi ile düzenlenmesi zorunlu hale gelen toplulukta bulunan şirketlere ilişkin bilgi içeren rapordur (TTK md. 199/4). Raporların düzenlenmesine ilişkin hükümler emredici nitelikte olup topluluk içi ilişkilerin muhasebesine yönelik bilgiler içerir³⁰³. Bağılılık raporu yalnızca raporu hazırlayan bağılı şirketle ilgili iken diğler rapor hem bağılı şirketin finansal verileri hem de genel hatlarıyla toplulukta bulunan şirketlerin birbirleriyle olan ilişkileri içermektedir. Bu raporları hazırlamakla

³⁰⁰ Hopt, s. 10.

³⁰¹ Kalender, s. 132.

³⁰² Okutan Nilsson, Şirketler Topluluğı, s. 531.

³⁰³ Tekinalp (Çamoğılu/Poroy), Ortaklıklar Hukuku II, s. 746, N. 2110.

yükümlü kişiler ile raporlar dolayısıyla bilgi alabilecek kişiler farklılık arz etmektedir³⁰⁴.

Bağlılık raporunu hazırlamakla yükümlü olan bağlı şirket yönetim kurulu üyesine yüklenen bu sorumluluk emredici hüküm ile getirildiğinden sorumluluğun esas sözleşme veya şirket organlarından birinin kararıyla sınırlandırılması ya da ortadan kaldırılması mümkün değildir³⁰⁵.

Bu bilgiler kapsamında, şirketler topluluğuna özgü bilgi alma hakkını içeren bu hükümler ile raporlama yükümlülüğünün önemi ve düzenlenen raporların işlevsel nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Önemle belirtmek gerekir ki, yukarıda sözü edilen tüm bilgilendirmeler yalnızca bilgi alma hakkını içermekte olup şirketler topluluğunda inceleme hakkına ilişkin bir düzenleme söz konusu değildir. Kanun koyucu, rapor düzenleme yükümlülüklerini üyenin diğer bir şirketin belgelerini inceleme hakkını bertaraf edecek şekilde düzenlemiştir.

B. Bağlı Şirket Pay Sahipleri Yönünden Düzenleme ve Bağlılık Raporu

Kanun'un 199. maddesi ile bağlı şirket yönetim kurulu üyesine, faaliyet yılının ilk üç ayı içerisinde, rapor düzenleme ve raporun sonuç kısmının faaliyet raporuna ekleme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu raporun hazırlanmasından yönetim kurulu organ olarak sorumludur. Bu konunun düzenlendiği TTK md. 199/1 emredici nitelikte olduğundan yönetim kurulunun bu yükümlülüğünü herhangi bir üyeye veya üçüncü kişiye devretmesi mümkün değildir³⁰⁶. Bağlılık raporu ile bağlı şirket yönetim kurulu üyesi, bu raporun sonuç kısmının faaliyet raporuna eklenmesi ile bağlı şirket pay sahibi bilgi sahibi olmaktadır. Kanun koyucu bağlılık raporunun düzenlendiği TTK md. 199/1'in Gerekçe'sinde, bu hükmün şirketler topluluğuna ilişkin sorumluluk hükümleri, 438 ve devamı maddelerinde düzenlenmiş bulunan özel denetim hakkı ve 437. maddede öngörülen bilgi alma hakkı ile birlikte değerlendirilmesi gerektiği ifade

³⁰⁴ Adal, Musa Armağan, Anonim Şirketlerde Yıllık Faaliyet Raporu, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 89.

³⁰⁵ Yılmaz, Asuman, Bağlılık Raporu ve Denetimi, Batider, 2015, C. 31, S. 2, s. 101.

³⁰⁶ Yılmaz, Bağlılık Raporu ve Denetimi, s. 106.

edilmiştir³⁰⁷. Gerekçe’de yer alan bu açıklama, raporun işlevselliği yönünden fikir vermektedir. Böylelikle, bağıllık raporu pay sahibinin hem bilgi alma hem de özel denetim isteme haklarını kullanmasına yönelik yardımcı unsurdur.

Yükümlülük uyarınca hazırlanacak bağıllık raporunda, şirketin geçmiş faaliyet yılında hakim şirketle, hakim şirkete bağlı bir şirketle, hâkim şirketin yönlendirmesiyle onun ya da ona bağlı bir şirketin yararına yapılan tüm hukuki işlemlere ve geçmiş faaliyet yılında hakim şirketin ya da ona bağlı bir şirketin yararına alınan veya alınmasından kaçınılan tüm diğer önlemlere ilişkin açıklamalar yer alır.

Bağıllık raporunda yer alması zorunlu hususları, hukuki işlemler ve alınmasından kaçınılan önlemler olarak iki ayrı yönden incelemek gerekir³⁰⁸. Hukuki işlemlerde; edimler ve karşı edimler, önlemlerde ise; önlemin sebebi ve şirket yönünden yarar ve zararları belirtilir³⁰⁹. Hukuki işlem veya önlemler kayba sebep olmasalar dahi bağıllık raporunda belirtilmelidir³¹⁰.

Hukuki işleme kira, hizmet gibi tam iki tarafa borç yükleyen veya eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler, tek tarafa borç yükleyen işlemler ile sözleşmeden dönme, fesih gibi yenilik doğuran ve hakim şirketin ya da ağıl şirketin yararına yapılan işlemler girmektedir³¹¹. İş, varlık, fon, personel, alacak ve borç devri gibi işlemler hukuki işlem olarak sayılabilir³¹².

Önlem ise, bağlı şirketin malvarlığını ve karını etkileyecek nitelikte olan ve hukuki işlem kabul edilmeyen yatırım programının uygulanmaması, bazı işletme bölümlerinin kapatılması gibi kaçınma kabul edilebilecek eylemler dahil her türlü iştir³¹³. Bu önlemler, raporu düzenleyen bağlı şirket ile sınırlı olmamakla birlikte,

³⁰⁷ Gerekçe, md. 199/1.

³⁰⁸ Akın, s. 137, 138.

³⁰⁹ Okutan Nilsson, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 532.

³¹⁰ Yılmaz, Bağıllık Raporu ve Denetimi, s. 106.

³¹¹ Akın, s. 137, 138; Yılmaz, Bağıllık Raporu ve Denetimi, s. 110.

³¹² Akın, s. 140.

³¹³ Yılmaz, Bağıllık Raporu ve Denetimi, s. 111.

hakim şirketin yararına alınan ya da hakim şirketin veya topluluğa dahil başka bir bağlı şirketin yararına alınmasından kaçınılan işlem olabilir³¹⁴.

Hükümde ayrıca zarar denkleştirilmişse bunun faaliyet yılı içinde fiilen nasıl gerçekleştiği veya şirketin sağladığı hangi menfaatlara ilişkin olarak bir istem hakkı tanındığının belirtilmesi gerektiği ifade edilmiştir³¹⁵. Bu kapsamda, toplulukla yapılan işlemlerden doğan kayıpların, zararların veya bu işlemlerden sağlanan yararların raporda belirgin bir biçimde ifade edilmesi elzemdir³¹⁶. Tüm bu hususlar yalnızca raporu hazırlayan bağlı şirket yönünden aydınlatılır.

Yukarıda belirtilenlere ek olarak, raporun, doğru ve dürüst hesap verme ilkelerine uygun şekilde hazırlanması gerektiği özellikle vurgulanmıştır (TTK md. 199/2). Bu ilke gereği münferit her işlem, her olay ve her tedbirin raporda açıkça belirtilmesi ve somut verilerin ortaya konulması gerekmektedir³¹⁷. Bu doğrultuda, tüm bu içeriğiyle bağlılık raporunun, hakim şirket ve hakim şirkete bağlı diğer şirketler ile bağlı şirket arasındaki ilişkiyi şeffaf hale getirmesi amaçlanmaktadır³¹⁸. Zira, raporun denetlemeye elverişli olması ve fayda/zarar analizi yapmaya imkan sağlayacak mahiyette olması gerekmektedir³¹⁹.

Raporla ilgili önemli bir konu da raporun tamamının pay sahiplerine açıklanmayacak olmasıdır³²⁰. Raporun içeriğinde yer alan bilgiler, şirket için gizli bilgi kabul edilebileceğinden kanun koyucu, şirket sırlarının korunması kuralına uygun olarak bağlılık raporunun alenileşmesini istememiştir³²¹. Bu çerçevede, kanun koyucu, raporun sonuç kısmında, şirketin, hukuki işlemin yapıldığı veya önlemin alındığı veya alınmasından kaçınıldığı anda kendilerince bilinen hal ve şartlara göre, her bir hukuki işlemde uygun bir karşı edim sağlanıp sağlanmadığı ve alınan veya alınmasından kaçınılan önlemin şirketi zarara uğratıp uğratmadığı, zarara uğratmışsa denkleştirilip

³¹⁴ **Ekecik**, Nurgül, Bağlı Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, Ankara, 2018, s. 48.

³¹⁵ Hükümde yalnızca zarar ifadesi kullanılmış olsa da denkleştirmeden söz edildiği için asıl kastedilen TTK md. 202 anlamında kayıptır. **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 532.

³¹⁶ **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 747, N. 2114.

³¹⁷ **Pulaşlı**, Şerh, s. 520, N. 68; **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 532.

³¹⁸ **Boyacıoğlu**, s. 289; **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 532.

³¹⁹ **Ekecik**, s. 49.

³²⁰ **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku s. 532.

³²¹ **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 532.

denkleştirilmediği hususlarının açıklanmasını ve yalnızca bu kısmın faaliyet raporuna eklenmesini hüküm altına almıştır (TTK md. 199/3)³²². Bu düzenleme ile hem bağlılık raporunda yer alan gizli bilgilerin ifşası hem de şirket sırrı olduğu gerekçesiyle bilginin bağlılık raporuna eksik aktarılması engellenmektedir. Raporun sonuç kısmında yer alan değerlendirmenin de eklendiği faaliyet raporu olağan genel kurula sunulur³²³. Faaliyet raporu, bu kısmın eklenmesi ile hakimiyetin bağlı ortaklık bakımından etki ve sonuçlarını ortaya koyan bir belge haline gelmektedir³²⁴. Böylelikle, genel kurulda bağlı şirket pay sahibi şirketin topluluk ile bağlantısı ve işlemleri hususunda bilgi sahibi olabilecektir³²⁵.

Kanun koyucu her ne kadar raporun hesap verme ilkelerine uygun ve dürüstçe düzenlenmesi gerektiğini hüküm altına almış olsa da raporun denetleneceğine ilişkin açık bir hükme yer vermemiştir³²⁶. Ancak, TTK md. 397/4 çerçevesinde bağlı şirketin denetime tabi şirket olması halinde, bağımsız denetçi, finansal tablolar ile bağlılık

³²² **Yılmaz**, pay sahibi veya şirket alacaklıları tarafından TTK md. 202 kapsamında açılan davada da davacı tarafından bağlılık raporun kendisine gösterilmesini talep edilemeyeceği savunulmaktadır. Bununla birlikte yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik'in 11. maddesinin (1) bendinde, şirketler topluluğuna bağlı bir şirketse; hâkim şirketle, hâkim şirkete bağlı bir şirketle, hâkim şirketin yönlendirmesiyle onun ya da ona bağlı bir şirketin yararına yaptığı hukuki işlemlerin ve geçmiş faaliyet yılında hâkim şirketin ya da ona bağlı bir şirketin yararına alınan veya alınmasından kaçınılan tüm diğer önlemlerin yıllık faaliyet raporunun şirket faaliyetleri ve faaliyetlere ilişkin önemli gelişmeler bölümünde yer almasının zorunlu olduğu belirtilmiştir. Oysa, TTK md. 199/3 ile bağlılık raporunun tamamının faaliyet raporuna eklenmeyeceği yalnızca sonuç bölümünün faaliyet raporuna eklenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Sonuç bölümünün içeriği de TTK md. 199/3 ile açıkça düzenlenmiştir. Yönetmelik'in bu bendi Kanun maddesine açıkça aykırı olup bağlılık raporunun yalnızca sonuç kısmının faaliyet raporuna eklenmesi yeterli olacaktır. **Yılmaz**, Bağlılık Raporu ve Denetimi, s. 104 ve 119.

³²³ Gerekçe md. 199/3; Belirtmek gerekir ki, TTK md. 409 uyarınca olağan genel kurulun her faaliyet dönemi sonundan itibaren üç ay içinde yapılması gerekmektedir. Bu düzenlemeye uygun olarak, bağlılık raporunun da faaliyet yılının ilk üç ayı içerisinde hazırlanması gerektiği belirlenmiştir. Ancak Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik'in 16. maddesinde faaliyet raporu için bu süre 2 ay olarak belirlenmiştir. Bağlılık raporunun sonuç kısmının faaliyet raporuna eklenmesi gerektiği dikkate alındığında hangi sürenin esas alınması gerektiği tartışılabilir. Kanaatimizde, Kanun'da düzenlenen bir sürenin Yönetmelik hükmü ile indirilmesi mümkün olamayacaktır. Ancak, faaliyet raporu olmaksızın olağan genel kurul yapılamayacağından ve olağan genel kurul tarihinden 15 gün önce faaliyet raporu pay sahibinin incelemesine hazır bulundurulacağından bu sürenin 2 ay olarak belirlenmesi ilgili düzenlemelerin amacına daha uygun olacaktır. **Yılmaz** da, kanun koyucunun TTK md. 199/1 ile tanıdığı üç aylık sürenin dolaylı yollar ile iki aya indirilmiş olduğunu savunmaktadır. **Yılmaz**, Bağlılık Raporu ve Denetimi, s. 102.

³²⁴ **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 747, N. 2112.

³²⁵ Gerekçe, md. 199/3.

³²⁶ **Pulaşlı**, Şerh, s. 521.

raporunun son kısmının yer aldığı faaliyet raporunu (TTK md. 401/1) ayrıca bu iki belgenin birbiri ile tutarlı olup olmadığını (TTK md. 397/1) inceler. Doktrindeki bazı yazarların görüşüne göre, bu incelemede dolaylı olarak bağıllık raporunun denetlenmesi de söz konusu olur ve bağımsız denetçi bağıllık raporunun sunulmasını da talep edebilir³²⁷. **Tekinalp** ise bu görüşe katılmadığını ifade ederek, bu durumun denetçiye denetleme kavramını aşan bir görev yüklenmesine sebep olduğunu belirtmektedir³²⁸. Kanaatimizce, bağıllık raporunun incelenmesi gerektiği madde lafzında açıkça belirtilmemiş olduğundan denetçinin yıllık faaliyet raporuna aktarılan kısım ile sınırlı olmak üzere inceleme yapılması gerekir.

Son olarak, raporun hazırlanmaması TTK md. 562 ile cezai yaptırıma bağlanmıştır³²⁹. Cezai yaptırım haricinde TTK md. 447 uyarınca, pay sahipleri, bağıllık raporunun sonuç kısmını içermeyen yıllık faaliyet raporunun geçerli olmayacağından bahisle genel kurul kararının butlanının tespiti için dava açılması mümkündür³³⁰. Buna ek olarak, genel kurulda alınan bir ibra kararı mevcut ise pay sahipleri, tablonun bütünü görmedikleri gerekçesiyle bu kararın iptali için dava açabilir³³¹.

C. Hakim Şirket Yönetim Kurulu Üyesi Yönünden Yapılan Düzenlemenin Özü

Hakkın niteliği, usulü, kapsamı ve sınırları, esasen üçüncü bölümde detaylı olarak açıklanacağından konuya burada ana hatlarıyla değinilecektir³³².

Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı Kanun'da farklı ve atipik bir şekilde düzenlenmiştir. Kanunun 199/4. maddesi uyarınca, hakim şirketin her yönetim kurulu üyesi, yönetim kurulu başkanından, bağlı şirketlerin finansal ve

³²⁷ **Yılmaz**, Bağıllık Raporu ve Denetimi, s. 121-122; **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 540; **Pulaşlı**, Şerh, s. 521; **Ekincik**, s. 50.

³²⁸ **Tekinalp**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 749.

³²⁹ Detaylı açıklama için bkz. çalışmanın 'Bilgi Alma Hakkının İhlaline Bağlanan Cezai Yaptırım' başlığı altındaki açıklamalar.

³³⁰ **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 748-749, N. 2116; **Pulaşlı**, Şerh, s. 518, N. 64.

³³¹ **Akın**, s. 154-155; **Yılmaz**, Bağıllık Raporu ve Denetimi, s. 120.

³³² Bknz. Çalışmanın Üçüncü Bölüm altındaki açıklamalar.

malvarlığıyla ilgili durumları ile üç aylık hesap sonuçları, hâkim şirketin bağlı şirketlerle, bağlı şirketlerin birbirleriyle, hâkim ve bağlı şirketlerin pay sahipleri ve bunların yakınlarıyla ilişkileri; yaptıkları işlemler ve bunların sonuç ve etkileri hakkında rapor hazırlattırılmasını ve bu raporun sonuç kısmının yıllık faaliyet raporu ile denetleme raporuna eklenmesini talep edebilir³³³. Hakim ve bağlı şirketin ekonomik bir bütünlük oluşturması bu hakkın tanınmasına etki eden bir unsurdur³³⁴. Kanun koyucu, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının kapsamının bağlı şirketlere ait bilgileri de içermesi amacıyla bu yolu tercih etmiştir³³⁵.

Düzenlenecek raporun ne şekilde adlandırılacağı hususunda fikir birliği bulunmamaktadır. Bu raporu, **Tekinalp** ve **Pashı**, '*hakimiyet raporu*' olarak, **Okutan Nilsson** ise '*topluluk raporu*' olarak tanımlamaktadır³³⁶. Kanaatimizce, rapor bağlı şirketlerin mali durumu hakkında bilgi verdiğinden ve hakim şirket ile bağlı şirketin ve topluluk içerisinde bulunan şirketlerin birbirleriyle arasındaki ilişkiyi gösterdiğinden, özetle, genel olarak topluluk hakkında bilgi verdiğinden, rapor çalışmada topluluk raporu olarak anılacaktır.

Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi almasına esas olan ve talep üzerine düzenlenen topluluk raporu ile bilgi alma hakkı aktif olarak kullanılmamaktadır³³⁷. Bu talebin üye tarafından yazılı olarak başkana verilmesi yeterli olup talebin karara

³³³ Bu düzenlemenin benzeri, gerek şirketler hukukunda yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının düzenlendiği TTK md. 392'nin mehazı İsv. BK'da gerekse de şirketler topluluğunda yer alan hükümlerin mehazı Alm. POK'da yer almamaktadır. Alman hukukunda (Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu 312. Paragrafı) sadece bağlı şirkete bağlılık raporu düzenlenme yükümlülüğü getirilmiştir. Türk hukukunda ise bu yükümlülüğün yanı sıra aynı yüküm hakim şirket için de düzenlenmiştir. **Pulaşlı**, İsviçre ve Alman Hukuku ile Karşılaştırmalı, Notlu ve İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Ticari Mevzuat, Ankara, 2013, s. 116; Söz konusu maddede hakim şirket yönetim kurulu üyesinin inceleme hakkından söz edilmemiştir. **Kortunay**, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin, bağlı şirketten temin edilen belgeleri inceleyebileceğini savunmaktadır. **Kortunay**, s. 371. Kanaatimizce, kanun maddesinde hakim şirket yönetim kurulu üyesinin raporlama suretiyle bilgi alması ön görüldüğünden ve bağlı şirketin raporun hazırlanması için gerekli olan bilgi ve belgeleri görevlendirilen uzmanlara teslim edileceği kanun maddesinde açıkça ifade edildiğinden üyenin inceleme hakkı bulunmamaktadır.

³³⁴ **Kalender**, s. 136.

³³⁵ **Bora**, Seveda, Şirketler Topluluğunda Bağlı ve Hakim Şirket Raporları, Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014, C. 5, S. 9, s. 100.

³³⁶ **Adal**, s. 88; **Pashı**, Ali, 10 Soruda Bağlılık Raporu, Dünya Gazetesi'nin 16.02.2013 tarihli sayısının 10. sayfasında yayınlanan '10 Soruda Bağlılık Raporu' başlıklı yazı; **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 534; **Tekinalp**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 749.

³³⁷ **Tekinalp**, Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku ile Tek Kişi Ortaklığın Esasları, s. 222, N. 14-83.

bağlanması söz konusu değildir³³⁸. Talebin iletilmesi ile rapor, düzenlenmesi zorunlu belge haline gelmektedir. Bu halde, raporun hazırlanması için gereken bilgi ve belgeleri verme yükümlüsü bağlı şirket yönetim kuruludur³³⁹. Bağlı şirketler tarafından verilen bilgilerle rapor oluşturulduğundan, bilgi temini ile bağlı şirket yönetim kurulu ya da yöneticileri tarafından sır saklama yükümlülüğünü ihlal edilmediği kabul edilmektedir³⁴⁰. Bu durumun sınırı bağlı şirketin zarar görmeyecek olmasıdır. Yönetim kurulu başkanına talebin iletilmesi ile başkan tarafından bu iş için uzman/lar görevlendirilir ve gizlilik esası ile makul süre içerisinde rapor hazırlanır³⁴¹. Raporun sonuç kısmının faaliyet raporunda yer alması gerektiği kanunda öngörülmemiş olmasına rağmen yönetim kurulu topluluk raporunun sonuç kısmının faaliyet raporuna eklenmesine karar verebilir³⁴².

Topluluk raporu ile hakim şirket yönetim kurulu üyesi, topluluğu oluşturan şirketler hakkında bilgi sahibi olma imkanı elde etmektedir. Zira, bağlılık etkileri sebebiyle, hakim veya bağlı şirketlerde alınan kararlar topluluğu etkilediğinden ve bu kararlar hakim şirket yönetim kurulu üyesinin sorumlu olmasına sebep olduğundan kararlardan üst düzey yöneticilerin (yönetim kurulu üyeleri) haberdar olması gerekmektedir³⁴³. Diğer bir deyişle, bağlı şirket, hakim şirketin talimatlarına bağlı konumda olduğundan yönlendirmenin ve talimatların etkisinin doğru bir şekilde analiz edilebilmesi için hakim şirket yönetim kurulu üyesinin, bağlı şirketteki işlerin gelişme biçimi hakkında bilgi sahibi olma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Aksi halde, yöneticinin görevini layıkıyla yerine getirmesini beklemek mümkün olmayacaktır. Hal böyleyken, hem hakim şirket hem de bağlı şirket için önem arz eden bu bilgilerin, uyumlu bir şekilde dağılması ve işlevsellik çerçevesinde bağlı şirket hakkındaki bilgilerin topluluğun tamamı hakkındaki bilgilerle harmanlanması zaruridir³⁴⁴.

TTK md. 199/4'ün gerekçesinde, bu rapor ile üyelerin aydınlanmasının, toplulukta bulunan bağlı şirketler ile topluluğun denetlenmesinin amaçlandığı

³³⁸ **Kalender**, s. 137.

³³⁹ **Bora**, s. 100.

³⁴⁰ **Kalender**, s. 137.

³⁴¹ **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 750, N. 2118; **Akın**, s. 156.

³⁴² **Tekinalp (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 750, N. 2118.

³⁴³ **Kalender**, s. 134.

³⁴⁴ **Kalender**, s. 134.

belirtilmiştir³⁴⁵. Hükümün amacı hakim şirket yönetim kurulu üyelerine, konsolide finansal ve malvarlıksal resim vererek üyelere denetim ve gözetim yapma, gerektiğinde önlem alma, fikir edinme imkanı sağlamaktır³⁴⁶. Bu rapor şeffaflığa yardımcı olan, hakimiyetin sonuçlarının muhasebesi olan bir rapordur³⁴⁷. Topluluk şirketleri arasındaki hukuki işlemler, ticari ilişkiler, gelir gider durumunun kontrolüne hizmet eden bilgi alma hakkının, toplulukta şeffaflığı sağlayan bir rolü de vardır³⁴⁸. Keza, hakim şirketin, TTK md. 515 uyarınca, şirketin malvarlığını, borç ve yükümlülüklerini, öz kaynaklarını ve faaliyet sonuçlarını tam, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir, ihtiyaçlara ve işletmenin niteliğine uygun bir şekilde; şeffaf ve güvenilir olarak; gerçeği dürüst, aynen ve aslına sadık surette yansıtacak şekilde finansal tabloları çıkarması gerekmektedir³⁴⁹. Topluluk raporu olmaksızın hakim şirketin bu yükümlülüğüne uygun hareket etmesi ve finansal tablolarda gerçeği dürüst bir şekilde yansıtması mümkün değildir.

Topluluk raporunun içeriği önem arz ettiğinden raporun hesap verme ilkelerine uygun düzenlenmesi emredici nitelikte düzenlenmiştir³⁵⁰. Hesap verebilirlik Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ'in (Seri 4, No. 56) eki olan Sermaye Piyasası Kurulu Kurumsal Yönetim İlkeleri'nin 'Yönetim Kurulunun Faaliyet Esasları' başlıklı 4.2. maddesinde yönetim kurulu üyeleri ile ilişkilendirilerek belirtilmiştir. Dolayısıyla hesap verebilirlik işletmelerin yönetimi ile bağlantılı bir ilkedir. Bir kimsenin eylem veya eylemsizliğine ilişkin olarak yaptıklarından dolayı başka bir otoriteye karşı açıklamada bulunması ve bu hareketlerinden dolayı sorumlu olması hesap verebilirlik olarak tanımlanabilir³⁵¹. Hesap verebilirliğin bir diğer tanımı ise üyelerin yetki ve sorumlulukları çerçevesinde

³⁴⁵ Gerekçe, md. 199/4.

³⁴⁶ Gerekçe, md. 199/4.

³⁴⁷ **Tekinalp (Çamoğlu /Poroy)** Ortaklıklar Hukuku II, s. 749-750, N. 2118; **Bora**, s. 101.

³⁴⁸ **Kalender**, s. 136.

³⁴⁹ **Adal**, 89.

³⁵⁰ **Pulaşlı**, Şerh, s. 519, N. 65.

³⁵¹ **Keklik**, Belma (**Eser**, Hamza Bahadır/**Demirkıran**, Özlem), Demokrasinin Tabana Yayılması, Yönetimde Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik Bağlamında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 2011, C. 3, S. 2, s. 171 (www.acarindex.com – çevrimiçi 12.08.2018); **Çınar**, Fadime, Hesap Verilebilirlik İlkesi ile Kurumsal Performans İlişkisinde Paydaş Katılımının Rolü; Hastane İşlemlerinde Bir Uygulama, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, Y. 2015, C. 6, S. 13, s. 13 (www.dergipark.gov.tr – çevrimiçi 01.08.2018).

ilgili kişilere cevap verebilir olma ve başarısızlık gibi herhangi bir olumsuzluk karşısında sorumluluğu üstlenmeleri gerekliliğidir³⁵². Böylelikle hesap verebilirlik yöneticilere sorumluluk yükleyerek yeterli performans gösterip göstermediklerinin tespiti için önem arz eder. Başka bir ifade ile şirket hedefi doğrultusunda gerçekleştirilmesi gereken faaliyetlerden hangilerinin yapıldığı hangilerinin yapılmadığı hususu sorgulanmış olur. Hesap verme sorumluluğunun getirdiği bir diğer imkan ise eylemlerin hukuka, eşitlik ve saydamlık ilkelerine uygunluğunun belirginleştirilmesi ve bu yol ile sorumluluğun yerine getirilip getirilmediğinin değerlendirilmesidir³⁵³. Topluluk raporu, bağlı şirket yönetim kurulunun işlemleri ile hakim şirketin yönlendirmelerini içereceğinden hesap verebilirlik ilkesinin rapora yansması önemlidir. Zira, olumsuz bir durum söz konusu olduğunda sorumlular ve sorumluluğun kapsamı ve sınırları bu rapor ile belirlenebilir. Sonuç olarak, topluluk raporu, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin topluluk hakkında bilgi sahibi olmasını ve buna göre harekete geçmesini sağlamaktadır.

D. Hakim Şirket Pay Sahibi Yönünden Düzenleme

TTK md. 200'e göre, hakim şirket pay sahibi, genel kurulda, bağlı şirketlerin finansal ve malvarlığıyla ilgili durumları ile hesap sonuçları, hâkim şirketin bağlı şirketlerle, bağlı şirketlerin birbirleriyle, hâkim ve bağlı şirketlerin pay sahipleri, yöneticileri ve bunların yakınlarıyla ilişkileri, yaptıkları işlemler ve bunların sonuçları hakkında, özenli, gerçeği aynen ve dürüstçe yansıtan hesap verme ilkelerine uygun, doyurucu bilgi verilmesini isteyebilir. Pay sahibi bu hakkını genel kurulda kullanıyor olsa da bilgi verme yükümlüsü yönetim kuruludur³⁵⁴. Pay sahibinin doğrudan yönetim kuruluna yazılı olarak başvuruda bulunması ve bilgi talep etmesi mümkün değildir³⁵⁵.

Pay sahibinin bilgi alma hakkının kapsamı, genel nitelikteki malvarlığı durumu ve hesap sonuçları ile sınırlı olup, bağlı şirketin müşterileri veya diğer üçüncü kişiler ile yaptığı ticari iş ve işlemleri dahil münferit olaylar hakkında bilgi edinilmesi

³⁵² **Samsun**, Nihal, 'Hesap Verebilirlik ve İyi Yönetişim' İyi Yönetişimin Temel Unsurları, T.C. Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Yayını, Ankara, 2003, s. 18.

³⁵³ **Polat**, Necip, Saydamlık, Hesap Verme Sorumluluğu ve Denetimin Etkinliği, Sayıştay Dergisi, 2003, S. 49, s. 71 (www.dergi.sayistay.gov.tr – çevrimiçi 13.08.2018).

³⁵⁴ Gerekçe, md. 200.

³⁵⁵ **Tekinalp**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 750.

hedeflenmemiştir. **Tekinalp**, bu sınırlamayı belirtmiş olmakla birlikte, somut yolsuzlukların varlığı halinde bu husustaki bilgi talebinin TTK md. 200 kapsamında değerlendirilebileceğini ifade etmektedir³⁵⁶. Kanaatimizce somut yolsuzluk TTK md. 200 kapsamındaki işlemler dolayısıyla meydana gelmiş ise bu hususta bilgi talep edilmesi mümkün olur.

Okutan Nilsson, hakim şirket pay sahibinin bilgi alma talebi neticesinde verilecek olan bilginin özenli, gerçeği aynen ve dürüstçe yansıtan hesap verme ilkelerine uygun, doyurucu olması gerektiğinin hem TTK md. 200’de hem de TTK md. 437/2’de tekrarlandığını belirterek, TTK md. 200’ün şirket türüne göre pay sahibinin bilgi alma hakkını düzenleyen hükümlerle birlikte yorumlanması gerektiği görüşünü beyan etmiştir³⁵⁷. **Tekinalp** ise, TTK’nın 437. maddesinin geniş bilgi alma ve inceleme hakkına uygun içeriğe sahip olması nedeniyle kıyasen uygulanmayacağını

Her iki maddede tanınan hakkın işlevinin özü ve maddelerin düzenlenme biçimi dikkate alındığında TTK md. 437’nin TTK md. 200’de kıyasen uygulanması gerektiği kanaatindeyiz. Bu çerçevede, TTK md. 437/2’nin gerekçesi dikkate alınarak verilecek bilginin niteliği “Özenli, baştan savma olmayan, sorunun karşılığı niteliğini taşıyan, ilgisiz konuları içermeyen anlamlıdır. Gerçeğe uygunluk ile gerçeği aynen yansıtan doğru, yalan ve aldatıcı olmayan bilgi kastedilmiştir. Hesap verme ilkesine uygun kavramı, Türk hukukunda yenidir. Kavram, hesap verme konumunda bulunan bir kişinin hesap vereceği, yani sorumlu olduğu kişiye vermekle yükümlü olduğu kapsamlı, içerikli ve belgeli bilgiyi ifade eder.” şeklinde açıklanabilir³⁵⁸. Bununla birlikte, kanaatimizce de TTK md. 437/5’in kıyasen uygulanması ile bilgi alma talebinin somut gerekçeler olmaksızın haksız olarak reddedilmesi veya 200. ve 437. maddelerde öngörülen şekilde verilmemesi halinde, pay sahibinin mahkemeye başvurma hakkı olduğu kabul edilmelidir³⁵⁹. **Tekinalp** ise, TTK md. 437 uyarınca

³⁵⁶ **Tekinalp**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 751.

³⁵⁷ “Anonim şirketlerde pay sahibinin bilgi alma hakkını düzenleyen 437. maddenin ikinci fıkrası, her pay sahibinin genel kurulda, yönetim kurulundan, şirketin işleri konusunda ve denetçilerden de denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebileceğini, bilgi verme yükümünün, 200. madde çerçevesinde bağlı şirketleri de kapsadığı belirtilmiş, böylece bağlı şirketlerle ilgili bilgi alma hakkının, pay sahibinin bilgi alma hakkının bir parçası olduğu ve aynı ilkelere tabi olacağı ortaya konulmuştur.” **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 536.

³⁵⁸ Gerekçe, md. 437/2; **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 536.

³⁵⁹ **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 537.

değil, kanuni bir hakkın ihlal edildiğı gerekçesiyle hakim şirket tüzel kişiliğine karşı bir eda davası açılabilirliği görüşündedir³⁶⁰.

³⁶⁰ **Tekinalp**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 751.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
HAKİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYESİNİN
BİLGİ ALMA HAKKININ İŞLEVİ, NİTELİĞİ, USULÜ, KAPSAMI
VE
BİLGİ VERMEKTEN KAÇINMA

I. BİLGİ ALMA HAKKININ ŞİRKETLER TOPLULUĞU HUKUKUNDA
TÜZEL KİŞİLİĞİN HUKUKİ ALANINI AŞAN HUKUKİ İŞLEVLERİ

A. Bilgi Alma Hakkının Temel Dayanağı: Şirketler Topluluğunda
Sorumluluk Düzeni (TTK md. 202)

ETTK döneminde, çoğunluğun şirket menfaati ile bağdaşmayan çıkarları için şirket malvarlığının azalmasına ya da şirketin devamlılığını tehlikeye düşürmesine, şirketler hukukuna ilişkin düzenlemeler ve genel hukuk ilkeleri çerçevesinde müsaade edilmemektedir³⁶¹. Bu kapsamda, fiili organ teorisi, sadakat borcu ve tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ilkesi³⁶² uyarınca hakimiyet sahibinin sorumlu olabileceğine ilişkin görüşler ileri sürülmektedir³⁶³. Ancak pay sahipleri de dahil olmak üzere şirket bünyesindeki alacaklılar, müşteriler gibi tüm çıkar gruplarının menfaati için şirket malvarlığının korunması gerekliliği karşısında belirtilen teoriler ihtiyacı tam olarak karşılayamamıştır³⁶⁴. Zira, grup çatısı altında bir araya gelen şirketler, bağımsız politika izlemek yerine topluluk menfaatine yönelik olarak hareket etmeyi tercih ettiklerinden³⁶⁵, bağlı şirketler ile hakim şirkette payı bulunmayan bağlı şirket pay

³⁶¹ Teoman, Kitap. 14/2010-2011, s. 134.

³⁶² Konzern yapısında yavru şirketin borçlarından dolayı ana şirketin tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ile sorumlu olabilmesi için bu hususta özel bir düzenlemeye yer verilmemiş olması gerekmektedir. Özel düzenlemenin yetersiz olduğu durumlarda da tüzel kişilik perdesinin kaldırılması çerçevesinde hakim şirketin sorumluluğuna gidilebilir. Ancak tüzel kişilik perdesinin kaldırılması hallerinden birinin varlığı durumunda yavru şirket pay sahipleri hakim şirkete başvurabilecekken, konzern yapısına ilişkin özel düzenlemelerde bağlı şirketin kendisi talep hakkı sahibidir. Detaylı bilgi için bkz. Yanlı, Veliye, Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Pay Sahiplerinin Ortaklık Alacaklılarına Karşı Sorumlu Kılınması, İstanbul, 2000, s. 193 vd; Narçin Tosun, Zela, Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Düzenlemeleriyle Karşılaştırılması, Terazi Hukuk Dergisi, 2015, C. 10, S. 105, s. 89-103.

³⁶³ Aker, Sadakat Borcu, s. 153 – 201; Özcanlı, s. 15.

³⁶⁴ Şehirali Çelik (Kırca /Manavgat), s. 260.

³⁶⁵ Okutan Nilsson, Gül, Şirketler Topluluğu, Türkiye Bankalar Birliği Dergisi, 2011, S. 79, s. 90.

sahiplerinin hakimiyet dolayısıyla tehlike altında oldukları tespit edilmiştir³⁶⁶. Nitekim, topluluk bakımından faydalı sonuçlar elde edilse de ayrı tüzel kişi olan bağlı şirketler, azlık pay sahipleri ve alacaklılar yönünden olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilir³⁶⁷. Bu çerçevede, hakimiyet sahibine bağımlı hale gelen diğer şirkete ve bu şirketin pay sahiplerine verilebilecek hukuki ve fiili kullanımlara karşı, şirket paysahiplerinin ve alacaklılarının korunmasına ilişkin detaylı hükümlere ihtiyaç duyulmuştur³⁶⁸. Diğer bir ifade ile, genel düzenlemelerin bu tür ilişkilerden doğan sorunların çözümünde yetersiz kaldığı göz önüne alındığında hakimiyet sahibinin, bağlı şirkete ve bağlı şirket ortaklarına karşı tasarruflarının farklı hukuki yaptırımlara bağlanması gerekeceği aşikar hale gelmiştir³⁶⁹.

Bu ihtiyacı tespit eden kanun koyucu TTK md. 202 ile, genel sorumluluk hükümlerini (TTK md. 553 vd.) aşacak şekilde hakimiyetin hukuka aykırı bir şekilde kullanılmasının önlenmesi ve bu sebeple kayba ya da zarara uğrayan kişilerin korunmasına yönelik hakim işletmenin sınırları ötesinde özel sorumluluk düzeni getirmiştir³⁷⁰. TTK md. 202 ile hakimiyet sahibi gerçek veya tüzel kişinin alacağı kararlar ve uygulayacağı politikaların genişletilen sorumluluk alanı çerçevesinde hukuka aykırı şekilde uygulanmasının önlenmesi amaçlanmış ve birden fazla menfaat grubuna zarar verilmesi engellenmek istenmiştir³⁷¹. Ayrıca bu hüküm, şirketler topluluğu içerisinde bulunan bir şirketin ekonomik yönden topluluk içerisindeki diğer bir şirkete bağımlı olması durumu gözetilerek düzenlendiğinden, şirketin bağımsız

³⁶⁶ **Eminoğlu**, s. 169.

³⁶⁷ **Okutan Nilsson**, AB’de Şirket Gruplarına İlişkin Düzenleme Önerileri, s. 211; **Hopt**, s. 5.

³⁶⁸ **Aker**, Halit, Hakim İşletme ile Bağımlı Şirket Arasındaki Hukuki İlişki ve Hakim İşletmenin Sadakat Borcu, Batider, C. 22, S. 2, Aralık, 2003, s. 153.

³⁶⁹ **Birsel**, Mahmut, Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları, İmran Öktem’e Armağan, Ankara, 1970, s. 655 vd; şirketler topluluğunun çıkış yeri olarak kabul edilebilecek Amerikan hukukunda Türk hukukundan farklı olarak şirketler topluluğunun şirketler hukukunu aşan kendine has bu sorunu yine genel şirketler hukuku ekseninde çözümlenmekte ve hakim şirketin yanı sıra işlemle doğrudan ilgisi olmayan başka bir bağlı şirketin de sorumluluğuna gidilmesi mümkün görülmektedir. **Pekdiğer/Gündoğdu**, s. 34; **Yıldırım**, Ayşe Elif, Avrupa Birliği Müktesebatı ve Türk Hukuku’nda Şirketler Topluluğu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015, s. 17; **Hopt**, s.1.

³⁷⁰ **Eminoğlu**, s. 284; **Akın**, s. 25.

³⁷¹ **Akın**, s. 25; **Aytaç**, s. 9.

olduğu düşüncesinden hareketle meydana gelen problemlerin çözümlenmesine de hizmet etmektedir³⁷².

Sorumluluğa ilişkin bu maddede hakimiyet uygulaması esasen iki kategoride öngörülmüştür³⁷³. **Okutan Nilsson**, bu kategorileri, yönetim kurulu kararı ile hakimiyetin hukuka aykırı kullanılması (TTK md. 202/1) ve genel kurul kararı ile hakimiyetin hukuka aykırı kullanılması (TTK md. 202/2) şeklinde sınıflandırmaktadır³⁷⁴. **Tekinalp** de bu şekilde kategorize edilmesi gerektiğini ifade etmiştir³⁷⁵. Gerekçe’de, bu iki kategori hakimiyet uygulamasının sınırlı sayı ilkesine dahil olmadığı belirtilmiştir³⁷⁶. Belirtmek gerekir ki, her iki kategorinin de ortak özelliği şirketin ticari faaliyetinin gerçekleştirilmesi ile ilgili işlemleri içeriyor olmasıdır³⁷⁷.

Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin sorumluluğu yalnızca TTK md. 202/1’de yönetim kurulu kararları çerçevesinde düzenlenmiş olduğundan öncelikle bu fıkra irdelenecek akabinde, bu sorumluluk düzenin bilgi alma hakkı ile ilişkisi açıklanmaya çalışılacaktır.

1. Yönetim Kurulu Kararı ile Hakimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılması

Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin sorumluluğu TTK md. 202/1 ile detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. TTK md. 202/1 ile hakim şirketin, bağlı şirketi, iş, varlık, fon, personel, alacak ve borç devri gibi hukuki işlemler yapmaya; karını azaltmaya ya da aktarmaya; malvarlığını ayni veya kişisel nitelikte haklarla sınırlandırmaya; kefalet, garanti ve aval vermek gibi sorumluluklar yüklenmeye; ödemelerde bulunmaya; haklı bir sebep olmaksızın tesislerini yenilememek, yatırımlarını kısıtlamak, durdurmak gibi verimliliğini ya da faaliyetini olumsuz etkileyen kararlar veya önlemler almaya yahut

³⁷² Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat) Anonim Şirketler Hukuku, s. 244.

³⁷³ Gerekçe, md. 202; Aytaç, s. 14; Okutan Nilsson, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 223.

³⁷⁴ Okutan Nilsson, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 223-226.

³⁷⁵ Tekinalp, (Çamoğlu/Poroy), Ortaklıklar Hukuku II, s. 752, N. 2125.

³⁷⁶ Gerekçe md. 202/1; Okutan Nilsson, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 225.

³⁷⁷ Şener, s. 179.

gelişmesini sağlayacak önlemleri almaktan kaçınmaya yöneltemeyeceği³⁷⁸ ifade edilmiştir. Alacak devri kefalet, garanti, aval verilmesi gibi hukuki işlemler, tesisi yenilememe, kapatma, üretimi kısıtlama gibi maddi fiiller sebebiyle bağlı şirketin kayba uğraması ve bu kaybın denkleştirilmemesi halinde sorumluluk hükümleri devreye girecektir³⁷⁹. Bağlı şirketin bir işinin, bazı varlıklarının veya fonlarının, personelinin başka bir topluluk şirketine aktarılması, bağlı şirket tarafından alacak temliki veya borç devri gibi işlemler yapılması, bağlı şirketin kendisine kayıp verecek tarzda ayni ve şahsi yükler üstlenmesi, hakim şirketin makro planlarına ve politikalarına bağlı şirketin feda edilmesi gibi uygulamalar örnek olarak gösterilebilir.

Bu fıkra hükmünde sorumluluk, esasen, hakim şirketin hakimiyetini hukuka aykırı bir şekilde kullanmasına, bu kullanım sebebiyle bağlı şirkette kayıp³⁸⁰ meydana gelmesine ve kaybın hakim şirket tarafından denkleştirilmemesine dayanmaktadır³⁸¹. Yukarıda örnek olarak belirtilen işlemler vasıtasıyla hakimiyetin hukuka aykırı kullanılması söz konusu ise hakim şirketin kaybı denkleştirmesi³⁸² ya da denkleştirmenin ne zaman ve nasıl yapılacağı konusunda bağlı şirkete istem hakkı tanınması gerekmektedir³⁸³. Dolayısıyla, Kanun hakimiyetin varlığına cevaz vermiş

³⁷⁸ Gerekçe, md. 202/1: “Hükümdeki ‘yöneltecek’ ibaresi de bilinçle seçilmiştir. Çünkü birinci fıkrada öngörülen işlem ve olguların tasarlanması, planlanması veya gerçekleştirilebilmesi için hakim şirket, yönetim kurulu kararlarının alınmasında oy gücü ile etkili olabileceği gibi, çeşitli baskı uygulamalarına girişebilir, ‘yöneltecek’ ibaresi, bütün bu pratikleri kapsar.

³⁷⁹ Gerekçe, md. 202; Bağlı şirketin alacaklarının diğer bağlı şirketlere ya da hakim şirkete devredilmesi, bağlı şirkete ait menkul veya gayrimenkul üzerinde diğer bağlı şirketler veya hakim şirket lehine sınırlamalar getirilmesi, hakim şirket veya topluluğun başka bir şirketi için tesislerin büyütülmemesi veya yatırım yapılmaması, bağlı şirketin gelişimini olumlu şekilde etkileyecek önlemlerin alınmaması gibi sebep olduğu zarar miktarı tespit edilebilir ve denkleştirilebilir fiiller örnek gösterilebilir. Bu işlem veya fiiller yönetim kurulunun aldığı/almaktan kaçındığı kararlar veya meydana gelen/gelecek durumları görmezlikten gelmesi neticesinde ortaya çıkar. **Tekinalp, (Çamoğlu/Poroy)**, Ortaklıklar Hukuku II, s. 753, N. 2126; **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 223.

³⁸⁰ Kayıp kavramı kanun koyucu tarafından bilinçli olarak tercih edilmiş olup kayıp kavramı borçlar hukuku anlamında zarardan farklı ve zarar kavramını kapsayacak niteliktedir. Gerekçe, md. 202/1; Zira, kayıp kavramına, malvarlığının eksilmesine ya da artmasını engellemeye sebep olan işlemler ve bir işin başarılı olarak sonuçlandırılmasının önlenmesine yönelik eylemler de dahildir. **Pulaşlı Şerh**, s. 525, N. 4.

³⁸¹ **Yanlı**, s. 185.

³⁸² Denkleştirme, lisans ve marka kullanım hakkı veya know-how verilmesi şeklinde de tezahür edebilir. **Şener**, s. 180.

³⁸³ Şener, hakim şirket haricinde üçüncü kişi veya başka bir bağlı şirket tarafından da denkleştirme sağlanabileceğini ifade etmektedir. **Şener**, s. 180.

ancak bunun hukuka aykırı bir şekilde kullanılmasını yaptırıma bağlamıştır³⁸⁴. Bu çerçevede, sorumluluk hükmünün uygulanabilmesi için öncelikle hakimiyetin varlığı kapsamında kayba yol açan işlemin hakim şirketin yönlendirmesi neticesinde meydana gelmesi gerekmektedir³⁸⁵. Akabinde, bu hakimiyetin hukuka aykırı kullanıldığının belirlenmesi gerekmektedir³⁸⁶. Hakimiyetin hukuka aykırı kullanıldığının kabulü için ayrıca, hakimiyetin kullanılması, özen borcuna aykırı hareket edilmesi gerekmektedir³⁸⁷. Sahip olunan nüfuza bağlı olarak gerçekleştirilen hukuka aykırı eylem neticesinde bağlı şirketin kayba uğramış olması ve bu kaybın hakim şirket tarafından denkleştirilmemiş olması ya da kaybın nasıl ve ne zaman denkleştirileceğinin belirtilmemiş olması gerekmektedir³⁸⁸.

Eğer hakim şirket tarafından denkleştirmeye yönelik işlemler gerçekleştirilmemişse TTK md. 202/1-b çerçevesinde hakim şirket yönetim kurulu üyesine karşı dava açılması ve zararın tazmin edilmesi gündeme gelir. TTK md. 202/1-b uyarınca, taleple bağlılık ilkesinin bir istisnası olarak hakim duruma uygun düşen ve kabul edilebilir başka bir çözüme de karar verebilir³⁸⁹. Ayrıca alacaklılar da kayba uğrayan bağlı şirket iflas etmemiş olsa dahi zararın şirkete ödenmesini dava açarak talep edebilirler (TTK md. 202/1-c)³⁹⁰. Üstelik, kanun koyucu ilgili maddede açıkça belirtmemiş olsa da bağlı şirketin de dava açabileceği kabul görmektedir³⁹¹.

Kanun koyucu, hakim şirket yönetim kurulu üyesi için sorumluluktan kurtulma imkanı da tanımıştır (TTK md. 202/1-d). Buna göre, bağımsız bir şirketin tedbirli yönetici özeniyle hareket eden yönetim kurulu üyesi tarafından da kayba sebebiyet

³⁸⁴ **Pulaşlı**, Şerh, s. 523, N. 1; **Boyacıoğlu**, s. 292.

³⁸⁵ **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 270.

³⁸⁶ **Aytaç**, s. 15; Bağlı şirket yönünden anlaşılabilir haklı bir sebebin varlığı veya topluluk menfaati mevcut değilken bağlı şirketin korunmasını gerektirir hükümlerin dikkate alınmaması halinde hukuka aykırılıktan söz edilebilir. **Tekinalp**, (**Çamoğlu/Poroy**), Ortaklıklar Hukuku II, s. 753, N. 2127.

³⁸⁷ **Aytaç**, s. 25.

³⁸⁸ Gereke, md. 202/1; **Pulaşlı**, Şerh, s. 523, N. 1; **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 225; **Şener**, s. 179.

³⁸⁹ **Şener**, s. 181.

³⁹⁰ TTK md 556'ya göre, şirket alacaklıları şirketin iflası halinde dava açabilmektedir. Şirketler topluluğunda iflas söz konusu olmamasına rağmen kaybın belirli bir süre denkleştirilmemesi nedeniyle pay sahibi tarafından doğrudan dava açılabilir olması istisnai bir haldir.

³⁹¹ **Şener**, s. 180; **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 355-356; **Tekinalp**, Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku ile Tek Kişi Ortaklığının Esasları, s. 251.

veren işlemler yönünden aynı kararın verileceğinin ispatı halinde tazminat talebi olumlu sonuçlanmayacak ve mahkeme başka bir çözüm yolunu da tercih etmeyecektir³⁹². Dolayısıyla, burada ölçüt kayba sebebiyet veren işlemin, aynı veya benzer koşullar altında, şirket menfaatlerini dürüstlük kuralına uygun olarak gözetilen ve tedbirli bir yöneticinin özeniyle hareket eden, bağımsız bir şirketin yönetim kurulu üyeleri tarafından da yapılıp yapılamayacağı olarak kabul edilebilir³⁹³. Zira, Şirketler topluluğu, ekonomik ve yönetim birliğine dayandığından hakim şirket yönünden topluluktaki diğer şirketlerin menfaati ve özen borcu çerçevesinde yönlendirme yapılması ve bu yolla ekonomik birliğin devamının sağlanması hedeflenen unsurlardandır³⁹⁴.

2. Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Düzeni ile Bilgi Alma Hakkı Arasındaki İlişki

Şirketler topluluğunda bilgi alma hakkına ilişkin özel düzenlemelerin yer almasının temel sebebinin TTK md. 202'ye dayandığını ve bu maddenin birinci fıkrası ile hakim şirket yönetim kurulu üyesine sorumluluk yüklendiğini belirtmiştik³⁹⁵.

TTK'nın 202/1-a maddesinde hakim şirket tarafından kaybın denkleştirilmesi ya da kayba denk değerde bağlı şirkete istem hakkı tanınması halinde sorumluluğun gündeme gelmeyeceği ifade edilmiştir. Şirket menfaatinin gözetilmesi ve tedbirli bir yönetici özeniyle hareket edilmesine yönelik TTK md. 369 ile lafzen aynı olan³⁹⁶, TTK md. 202/1-d hükmünde ise, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin sorumluluktan kurtulabileceği bir başka durum ayrıca düzenlenmiştir. Bu hüküm ile, hakim şirket yönetim kurulu üyesine özen yükümlülüğünü gözeterek yönlendirmede bulunma halinde sorumluluktan kurtulma imkanı getirilmiştir³⁹⁷. Başka bir deyişle, TTK md.

³⁹² Şener, s. 181, 182.

³⁹³ Kırca (Şehirli Çelik/Manavgat), s. 657.

³⁹⁴ Ayan, Özge, -6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde- Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sadakat Yükümlülüğü ve Bu yükümlülüğün İhlalinin Sonuçları, Ankara, 2013, s. 107.

³⁹⁵ Bknz. Çalışmanın 'Şirketler Topluluğunda Bilgi Alma Hakkına İlişkin Düzenlemeler' başlığı.

³⁹⁶ Yiğitoğlu, Zeynep Özge, Hakimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılması Durumunda Tazminat Davası, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, 2015, S.2, s. 157.

³⁹⁷ Alm. POK md. 309'a göre hakim şirket yönetim kurulu üyesi, özenli ve tedbirli bir yönetici gibi bağlı şirkete talimat vermeli ve bağlı şirketin aleyhine olan talimatları vermemelidir. Ayan, s. 109-110.

202/1-a bendinde yer alan ve bağılı şirketi kayba uğratan iş veya işlemler hakim şirketin yönlendirmesi ile yapılsa dahi, bu iş veya işlem yöneticinin özen ve sadakat borcuna uygunluk teşkil ettiği takdirde hakim şirket yönetim kurulu üyesinin sorumluluğundan söz edilmeyecektir³⁹⁸ (TTK md. 202/1-d). Tüm bu bilgiler ışığında, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin sorumluluk davası ile karşı karşıya kalmaması için iki seçenek bulunmaktadır. Bu seçeneklerden biri, hakim şirket yönetim kurulu üyesi tarafından özen borcuna uygun şekilde hareket edildiğinin ispat edilmesi diğeri ise, kaybın işlemin gerçekleştirildiği faaliyet yılı içerisinde denkleştirilmesi ya da bağılı şirkete kayba denk değerde bir istem hakkı tanınmasıdır³⁹⁹. İlk seçenek olan TTK md. 202/1-d, hakim şirket yönetim kurulu üyesini, TTK md. 369 kapsamında toplulukta bulunan diğeri şirketlere karşı kapsamlı özen yükümü altına sokmaktadır⁴⁰⁰.

Özen, bir işin elden geldiğince iyi olmasına çabalama, özenme, itina, ihtimam şeklinde tanımlanabilir⁴⁰¹. Özen yükümlülüğü ise, şirketin işletme konusu çerçevesinde hedeflerin gerçekleştirilmesi için yapılması gereken eylemleri; yerine getirme, aksi eylemlerden ise kaçınma olarak tarif edilebilir⁴⁰². Üst gözetim sistemini oluşturmak suretiyle raporların takibi ve hazırlanması amacıyla şirket organizasyonu için alınan kararlar, çalışan ve yöneticilerin seçimi veya şirketin yatırım konusunda gerçekleştirdiği eylemler dahil olmak üzere yönetimden kaynaklanan tüm faaliyetlerin özen yükümlülüğünün kapsamına dahil olduğu kabul edilebilir⁴⁰³. Bu doğrultuda, bu yükümlülüğün fonksiyonu, yönetim kurulunun şirket faaliyeti çerçevesinde stratejik

³⁹⁸ **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 328.

³⁹⁹ Önemle belirtmek gerekir ki bağılı şirketin malvarlığı veya kredisinin topluluk menfaati için kullanılabileceği Fransız Temyiz Mahkemesi tarafından kabul edilmiş olsa da bağılı şirketin karşılıksız olarak fedakarlıkta bulunmaması gerektiği de ayrıca vurgulanmıştır. *Rozenblum* kararı olarak anılan ve şirketler topluluğu hukukunda kabul görmüş bu kararda ayrıca topluluk menfaati için bağılı şirketin, varlığını tehlikeye düşürecek derecede aşırı mali yükümlülük altına sokulmaması gerektiği ve bağılı şirket tarafından yapılan fedakarlığın uzun vadede de olsa dengelenmesi gerektiği belirtilmiştir. **Tekil**, Müge, Fransız Temyiz Mahkemesi'nin Rozenblum Kararı ve Grup Çıkarı Kavramı, Hukuki Perspektifler Dergisi, Nisan, 2005, S.3, s. 216; **Eminoğlu**, s. 286; Bu bağlamda, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bağılı şirketi, topluluk menfaati çerçevesinde yönlendirmesi söz konusu olsa dahi denkleştirme yükümlülüğünün ortadan kalkmayacağı ve bu halde özen yükümlülüğünü yerine getirmediğinin kabul edileceği açıktır. **Bozkurt Yaşar**, Sevgi, Amerikan Hukukunda Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluk Rejimi, Terazi Hukuk Dergisi, 2014, C. 9, S. 100, s. 122.

⁴⁰⁰ Gerekçe, md. 369/1; **Özcanlı**, s. 22; **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 326.

⁴⁰¹ www.tdk.gov.tr (çevrimiçi – 30.09.2018)

⁴⁰² **Pulaşlı**, Şerh, s. 1446, N. 163.

⁴⁰³ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1446, N. 165 ve s. 1450. N. 176.

hedeflerinin belirlenmesi, bu hedefe ulaşmak için finansal yapı ve yeterli iş gücünün oluşturulması, yöneticilerin seçilmesi ve yönetim, çalışan ve şirket performansının gözetimi olduğu açıktır⁴⁰⁴.

TTK md. 369'un Gerekçe'sinde özen borcunda, tedbirli yönetici ölçütü, objektif kriter olarak belirlenmiştir⁴⁰⁵. Tedbirli yönetici kavramı, kusur tespitinde ölçü rolü oynamakla birlikte, karar ve eylemlerde nesnel davranışı ifade etmekte olup, bir yöneticinin nesnel olarak kontrolü dışında kalan ve nesnel beklentilerin ötesindeki tedbiri kapsamamaktadır⁴⁰⁶. Bu kapsama göre tedbirli yöneticinin, karar almadan önceden düşünen, öngörülü ve makul bir kişiyi ifade ettiği belirtilebilir⁴⁰⁷.

Tedbirli yönetici ölçüsü⁴⁰⁸ iş adamı kararı ilkesi (Business Judgement Rule)⁴⁰⁹ çerçevesinde belirlenmektedir⁴¹⁰. Bu kavram basiretli tacir kavramından farklıdır. İlke, yönetim kurulu üyesinin kurumsal yönetim ilkelerine uygun olarak işadamı kararı verilebileceğini kabul eder ve riskin bundan doğduğu hallerde üyenin sorumlu tutulmaması esasına dayanır⁴¹¹. Bununla birlikte, bu ilkeye göre, benzer işletmelerde yönetim kurulu üyelerinden beklenebilen işin gerektirdiği özen esas alınmaktadır⁴¹². Başka bir ifade ile, özen yükümlülüğünde kural olarak kriter, aynı nitelik ve büyüklükte bir şirkette özenli bir şekilde görevini yerine getiren yönetim kurulu

⁴⁰⁴ **Tobin**, James M., The Squeeze on Directors – Inside is Out, The Business Lawyer, 1994, C. 49, S. 4, s. 1721 (çevrimiçi www.jstor.org – 18.10.2018); Gözetim yükümlülüğü özen ve sadakat yükümlülüğünün özel bir uygulamasıdır. **Üçışık/Çelik**, 2013, s. 488.

⁴⁰⁵ ETTK'da özen ölçütü, yönetim kurulu üyesinin ücret alıp almamasına göre değişkenlik göstermekteydi. Gerekçe, md. 369/1.

⁴⁰⁶ Gerekçe, md. 369/1.

⁴⁰⁷ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1456, N. 191.

⁴⁰⁸ Moroğlu kanunda yer alan bu ifadeyi eleştirmiş ve bu ifade yerine "... tedbirli ve işbilir yöneticinin özeniyle..." ifadesinin kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Bu ifade ile risk almayan bir tedbirlilik yerine, işbilir ve bu sayede belirli ölçüde risk alabilen bir tedbirlilik kriter olarak kabul edilmiş olacaktır. **Moroğlu**, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler, s. 176.

⁴⁰⁹ İş adamı kararı ilkesi, Amerika Birleşik Devletleri mahkemeleri tarafından alınan kararlar uyarınca Amerikan Hukuk Enstitüsü tarafından yayınlanan kurumsal yönetim ilkelerinin 4.01 c maddesinde düzenlenmiştir. **Pulaşlı**, Hasan, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Özen Yükümlülüğü ve Müteselsil Sorumluluğu, s. 58.

⁴¹⁰ Gerekçe, md. 369.

⁴¹¹ Gerekçe, md. 369/1.

⁴¹² Gerekçe, md. 369/1.

üyesinin de aynı şartlarda aleyhine sorumluluk davası ikame edilmiş olan üye ile aynı kararı verip vermeyeceğidir⁴¹³.

Bu özen kriteri, alt sınır olarak kabul edilir, seçilme sebebi olsa da olmasa da üye, yüksek düzeyde bilgiye, tecrübeye sahip ise özen ölçüsünün arttırılması mümkündür⁴¹⁴. Bu doğrultuda, yönetim kurulu üyesinin objektif özen derecesini yerine getirip getirmediğinin tespitinde bu kişisel özelliklerinin yanı sıra şirketin büyüklüğü, yapısı, iş bölümü varsa üyenin görev ve yetkisi, ekonomik unsurlar da değerlendirilecek olup somut olayın özelliklerine göre yapılacak bu değerlendirme objektif özen ölçütünün tek bir ölçüt olma karakterini etkilemez⁴¹⁵. Başka bir anlatımla, üyenin özen yükümlülüğüne aykırı hareket edip etmediği, objektif ölçüt doğrultusunda her somut olayda subjektif koşullar içerisinde değerlendirilmelidir⁴¹⁶.

Gösterilecek özenin, ortalama bir kişinin göstereceği özenden fazla olması gerekmekte olup yönetim kurulu üyesi bildiği veya bilmesi gerektiği bilgilerden sorumludur⁴¹⁷. Bu çerçevede üyelerin yansız ve bağımsız olduğu kanunda belirtilen usuller çerçevesinde düzenlenmiş toplantıda, emredici kurallara, şirketin amacına ve menfaatine uygun bir şekilde içerik olarak savunulabilir ve kararın esasına ilişkin değerlendirme yapabilmek için gerekli bilgileri elde ederek karar alması gerekir⁴¹⁸. yönetim kurulu üyesi, en iyi bilgi ile inanarak karar almış ise ileride şirket yönünden bu karar sebebiyle bir sorun söz konusu olsa dahi, sorumluluğu söz konusu olmayacaktır⁴¹⁹. Yukarıda izah edilen hususlar çerçevesinde iş adamı kararı ilkesinin

⁴¹³ **Teoman**, Kitap. 14/2010-2011, s. 126; **Çamoğlu**, Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, s. 73; **Çamoğlu**, Ersin, Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Özen Borcu, İmran Öktem'e Armağan, Ankara, 1970, s. 391.

⁴¹⁴ **Ayan**, s. 65; **Çamoğlu**, Özen Borcu, s. 400; **Eisenberg**, Melvin A., The Duty of Care of Corporate Directors and Officers, 1990, s. 949-950, 954 (çevrimiçi www.scholarship.law.berkeley.edu – 20.10.2018); Aksi yöne görüş için bkz. **Üçışık/Çelik**, s. 489; **Yüksel**, s. 364.

⁴¹⁵ **Hacımahmutoğlu**, Özen Yükümlülüğü, s. 30; **Çamoğlu**, Özen Borcu, s. 401.

⁴¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Dent**, George W., The Revolution in Corporate Governance, The Monitoring Board, and The Director's Duty of Care, 1981, Faculty Publications, s. 623, 645. (çevrimiçi www.scholarlycommons.law.case.edu – 20.10.2018); **Hacımahmutoğlu**, The Business Judgment Rule, s. 131.

⁴¹⁷ **Çamoğlu**, Özen Borcu, s. 399.

⁴¹⁸ **Ayan**, s. 62; **Kırca**, Özen Borcu, s. 85-86; **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 129-130; **Pulaşlı**, Hasan, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Özen Yükümlülüğü ve Mütessesil Sorumluluğu, s. 58.

⁴¹⁹ **Üçışık/Çelik**, s. 490.

yarattığı karine uyarınca; (i) menfaat çatışması içinde bulunulmaması, (ii) yeterince bilgilenilmesi, (iii) kararın şirket menfaatine uygun olduğunun makul ölçüler göz önüne alındığında kabul edilebiliyor olması şartlarının gerçekleşmesi halinde üyenin özen borcuna uygun davrandığı kabul edilir⁴²⁰.

Tüm bu bilgiler ışığında, bilgi olarak yönlendirmede bulunma, şirketler topluluğunda özen ve sadakat yükümlülüğünü gözetme, ilerde ortaya çıkması muhtemel ihtilaf halinde hakim şirket yönetim kurulu üyesinin sorumluluktan kurtulabilmesi için bir çaredir⁴²¹. Zira, bir sorumluluk davasında, mahkeme tarafından öncelikle incelenecek husus, kayba sebebiyet veren karar hakkında hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi sahibi olup olmadığı ya da üyenin bilgi edinmek için yeterli çabayı gösterip gösteremediğidir. Vakit azlığı, bilgi eksikliği gibi sebeplerle özen seviyesinin azaldığı ve şirket veya topluluk menfaatinde aykırı kararlar verildiği durumlarda hakim şirket yönetim kurulu üyesinin sorumluluğu gündeme gelecektir⁴²². Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bağlı şirketi yönlendirme görevini ifa ederken sorumluluğunun doğmaması için riski analiz ederek geleceğe yönelik tahminlerde bulunması, mali konularda ve yapılacak yatırımlar hakkında iş adamı kararı ilkesi çerçevesinde özen yükümlülüğüne uygun olarak karar vermesi gerekmektedir⁴²³. Üyenin tüm bu hususları gözetmesi, topluluk ve toplulukta bulunan şirketler arasındaki yarar, zarar dengesini sağlayabilmesi ancak bağlı şirketin ve topluluğun mali durumu ve yaptığı işlemler hakkında bilgi sahibi olması ile mümkün olur. Bu çerçevede, hakim

⁴²⁰ Yüksel, s. 369.

⁴²¹ Yönetim kurulu üyelerinin bilgilenmelerinin yanı sıra sorumluluk sigortası yaptırımları önemli hale gelmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Kubilay**, Huriye, Anonim ve Limited Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin ve Müdürlerin Sorumluluk Sigortası, Bilgi Toplumunda Hukuk Ünal Tekinalp'e Armağan, C. 1, İstanbul, 2003.

⁴²² Ayan, s. 68.

⁴²³ Ayan, s. 67 **Kırca**, Özen Borcu, s. 90; "İsviçre Federal Mahkemesi, grup şirketleri arasındaki işlemlerde, hakim şirketin yönetiminin yavru şirketin finansal durumunu bilmesi veya biliyor olması gerektiğinden, risk faktörlerini değerlendirme konusunda bilgisinin özellik arz ettiğine (rizikoların tahmininde etkili olacak faktörler hakkında özel bilgilerin bulunduğu ya da elde edilebilecek (erişilebilecek) olduğu) bu sebeple daha sıkı bir inceleme kıstasının kullanılması ve özen yükümlülüğünün ihlallerinin değerlendirilmesinde yönetim kurulu üyesinin bu yükümlülüğünü ihlal etmiş olduğu tarihte bildiği ya da bilebilecek olduğu [kullandığı tasarrufunda olan ya da kullanabileceği-tasarruf edebileceği] bilgilerin esas alınması gerektiğine hükmetmiştir." **Bozkurt Yaşar**, Sevgi, Anonim Şirketlerde İşadamı Kararı İlkesinin (Business Judgment Rule) Uygulanması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 2014, s. 29.

şirket yönetim kurulu üyesinin sorumluluk davası ile karşı karşıya kalmaması için konu hakkında bilgi birikimine sahip olması ve bağlı şirketi etkileyecek nitelikteki işlemin sonuçlarını ön görebiliyor olması gerekmektedir. Keza, bu halde, hakim şirket, yönlendirmesi neticesinde, bağlı şirkette alınan kararın, bağlı şirketteki yansımaları, şirketin kayba uğramasına sebep olup olmayacağını tespit edebilecektir. Bu bağlamda, bilgi alma, doğrudan özen borcu ile ilintili olduğu gibi, özen borcuna riayet edilmediği durumlarda, kaybın denkleştirilmesi için de gereklidir. Nitekim, hakim şirket elde ettiği bilgiler çerçevesinde, kayıp söz konusu olacaksa, kaybın boyutunu tespit edebilecektir. Bu tespit, kaybın ne şekilde hangi yollarla denkleştirileceğine ilişkin planlama yapılmasını sağlayacağı gibi rakamların, olguların ve sonuçların açıklanması neticesinde denetlemeye olanak sağlayacaktır⁴²⁴. Nitekim, bilgi alma hakkı ile hakim şirket yönetim kurulu üyelerine, konsolide bir finansal ve malvarlıksal resim vererek bu verileri denetleme ve gözetleme, gereğinde önlem alma, fikir edinme olanağı sağlanmaktadır⁴²⁵.

Sonuç olarak, TTK md. 202/1 ile hakim şirket yönetim kurulu üyesine fazladan sorumluluk öngören kanun koyucu, hakim şirkete bu sorumluluktan kurtulma imkanı vermiş ve bu imkanın kullanılabilmesi için hakim şirket yönetim kurulu üyesine TTK md. 199/4 kapsamında bağlı şirketten bilgi alma hakkı tanımıştır. Böylelikle hakim şirket yönetim kurulu üyesinin hak ve yükümlülükleri dengelenmek istenmiştir⁴²⁶. Bu bağlamda hakim şirkete karşı bağlı şirketin menfaatinin korunması yönünden TTK md. 199/4 anlamındaki rapor büyük önem taşıdığından ilerleyen başlıklarda bu hakkın, niteliğine ve kullanımına yönelik detaylı inceleme yapılacaktır⁴²⁷.

II. HAKİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYESİNİN BİLGİ ALMA HAKKININ NİTELİĞİ

Yönetim kurulu üyelerin yönetsel ve mali hakları vardır. Üyelerin olayları değerlendirebilmeleri, faaliyet ve finansman politikalarına ve yatırıma ilişkin

⁴²⁴ Gerekçe, md. 199/4.

⁴²⁵ Gerekçe, md. 199/4.

⁴²⁶ Eminoğlu, s. 206, 207.

⁴²⁷ Bora, s. 93; Hopt, s. 5.

kararlarını⁴²⁸ topluluk menfaati doğrultusunda verebilmeleri ve topluluğun ya da şirketin gündeminde yer alan konular hakkında fikir ileri sürebilmeleri için gerekli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Şirketler topluluğuna ilişkin hükümler topluluk menfaatine yönelik politikaların takip edilmesini destekler nitelikte koruyucu hükümler içermekle birlikte bilgi alma hakkı ile topluluk menfaati birbiri ile bağlantılıdır⁴²⁹. Kaldı ki, hakim şirketin topluluğun genel politikasını belirleme görevi de bulunmaktadır⁴³⁰. Toplulukta yer alan şirketler hakkında bilgiye sahip hakim şirket yönetim kurulu üyesinin topluluk menfaatini doğru analiz edebileceği ve bu çerçevede hareket edebileceği açıktır.

Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin TTK md. 199/4 ile teminat altına alınmış bu hakkı, her ne kadar üyenin isteğine bağlı olarak kullanılabilir bir hak olarak düzenlenmişse de, esas sözleşme veya organ kararı ile kısıtlanamaz veya kaldırılmaz. Zira, üyenin bu hakkı olmaksızın yönetimde aktif rol oynaması beklenemez⁴³¹. Ayrıca, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin talebi halinde bu raporun dürüstçe ve hesap verme ilkeleri çerçevesinde düzenlenmesi emredici niteliktedir⁴³². Emredici nitelikteki bir hükmün kısıtlanması ya da kaldırılması mümkün değildir⁴³³.

Yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde, bilgi alma hakkı yalnızca hakim şirket yönetim kurulu üyesinin aydınlanması amacıyla değil; denetlemeye olanak sağlayacak rakamların, olguların ve sonuçların açıklanması sebebiyle tanınmıştır⁴³⁴. Bu sebeptir ki, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının yönetsel özelliği aydınlatma özelliğine nazaran daha ağır basmaktadır. Bu bağlamda bilgi alma hakkı yönetim hakkı içerisinde değerlendirilmekte ve görevin ifası için kesinlikle olması gereken bir hak olarak kabul edilmektedir⁴³⁵.

⁴²⁸ Şener, s. 172.

⁴²⁹ Eminoğlu, s. 205.

⁴³⁰ Akın, s. 156.

⁴³¹ Kalender, s. 60.

⁴³² Gerekçe, TTK md. 199/4.

⁴³³ “Esas sözleşme, bu Kanunun anonim şirketlere ilişkin hükümlerinden ancak Kanunda buna açıkça izin verilmişse sapabilir.” (TTK md. 340/1-1. cümle). TTK md. 199/4 lafzında esas sözleşmede aksi belirtilmedikçe ifadesi yer almadığından bu hükmün emredici nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

⁴³⁴ Gerekçe, TTK md. 199/4.

⁴³⁵ Kortunay, s. 188; Kalender, s. 60; Çeker, s. 332.

Yönetmelik hak olması dolayısıyla bilgi alma hakkı, sınırlandırılmaz, devredilemez, vazgeçilemez ve şahsa sıkı sıkıya bağlı kişisel bir haktır⁴³⁶. Bu yönüyle hakim şirket yönetim kurulu üyesine bilgi alma hakkı kapsamında tanınan bu özel hak⁴³⁷, pay sahibinin bilgi alma hakkı ile benzerlik göstermektedir⁴³⁸. Bilgi alma hakkının Kanun'da detaylı ve ayrı bir biçimde düzenlenmiş olması bu hakkın yardımcı değil bağımsız bir hak olduğunu göstermektedir⁴³⁹. Eşit işlem ilkesi uyarınca bu hak her üyeye aynı sınırlar çerçevesinde tanınmalıdır⁴⁴⁰.

Hakkın kişisel olması, yalnızca hakim şirket yönetim kurulu üyesi tarafından kullanılması gerektiğini göstermektedir. Hakim şirket yönetim kurulu üyesi bir başka kişiye bu hakkını devredemeyeceği gibi bir başkası aracılığıyla da bu hakkını kullanamaz.

III. HAKİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYESİNİN BİLGİ ALMA USULÜ

Raporun hazırlanmasını talep yetkisi, yalnızca hakim şirket yönetim kurulu üyesine tanınmıştır. Hakim şirket yönetim kurulu üyesi, raporun tanzim edilmesinin yanı sıra raporun sonuç kısmının yıllık rapor ile denetleme raporuna eklenmesini de talep edebilir. Üye, bu talebini gerekçelendirmek zorunda değildir⁴⁴¹. Pay sahibi, azınlık, denetçi veya şirketin herhangi bir yetkilisi topluluk raporunun düzenlenmesini talep edemez⁴⁴². Üyenin, hakim şirket yönetim kurulu başkanına, raporun içeriğinde yer almasını istediği hususları belirtmeksizin yazılı olarak başvuruda bulunması yeterlidir⁴⁴³. Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin kullandığı bilgi alma hakkının muhatabı, hakim şirket yönetim kurulu başkanıdır. Yönetim kurulu başkanının bu talebi herhangi bir sebeple reddetme hak ve yetkisi bulunmamaktadır. Hüküm bu yönüyle emredici niteliktedir. Ayrıca topluluk raporunda sonuç kısmına yer verilir ve

⁴³⁶ Kortunay, s. 188, 370; Kalender, s. 59; Baştuğ/Göksoy, s. 50.

⁴³⁷ Odman Boztosun, s. 148.

⁴³⁸ Kortunay, s. 189.

⁴³⁹ Kalender, s. 60.

⁴⁴⁰ Kortunay, s. 313.

⁴⁴¹ Baştuğ/Göksoy, s. 52.

⁴⁴² Tekinalp (Çamoğlu/Poroy) Ortaklıklar Hukuku II, s. 750, N. 2118.

⁴⁴³ Tekinalp, (Çamoğlu/Poroy) Ortaklıklar Hukuku II, s. 750, N. 2118.

bu kısmın yıllık faaliyet raporuna eklenip eklenmeyeceği hakim şirket yönetim kurulu üyesinin talebi varsa yönetim kurulu tarafından kararlaştırılır⁴⁴⁴.

Madde metninde yönetim kurulu başkanından rapor hazırlattırılmasına ilişkin talepte bulunulacağı belirtilmektedir⁴⁴⁵. Maddede ‘hazırlattırmak’ ifadesine yer verildiğinden raporun bizzat yönetim kurulu başkanı tarafından düzenlenmeyeceği ancak başkanın raporun düzenlemesini sağlamakla görevli olduğu anlaşılmaktadır⁴⁴⁶. Ancak yönetim kurulu başkanı tarafından raporun kime hazırlattırılacağı açıkça ifade edilmemiştir. **Tekinalp**, yönetim kurulu başkanı tarafından yönetim kurulunun toplantıya çağrılacağını ve yönetim kurulu tarafından görevlendirilecek komisyon tarafından raporun hazırlanacağı ifade edilmiştir⁴⁴⁷. **Boztosun** da madde metninden raporun bağlı şirket tarafından değil, hakim şirketin uzmanları tarafından hazırlanacağını anlaşıldığını belirtmiştir⁴⁴⁸. Ancak, bu raporun bağlı şirketin yönetim kurulu üyeleri tarafından hazırlanması gerektiği de savunulmaktadır⁴⁴⁹.

Kanaatimizce, bağlı şirketlerden gerekli bilgi ve belgelerin temini ile yönetim kurulu tarafından görevlendirilen yönetim kurulu üyelerinin de yer aldığı komisyon tarafından ya da komisyonun görevlendirdiği uzman tarafından raporun tanzim edilmesi kanun maddesine, maddenin amacına ve TTK md. 366/2 hükmüne daha uygundur. Kaldı ki, kanun maddesinde bağlı şirket tarafından gerekli bilgi ve belgelerin hakim şirketin bu işle görevlendirilen uzmanlarına verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kanaatimizce bu husus hakim şirketin takdirindedir.

Buna ek olarak, Gerekçe’de hakim şirketin bu raporu kendi bilgi ve olanaklarıyla hazırlamasının güç olması nedeniyle hakim şirkete bilgi ve belge verilmesi için bağlı şirkete yükümlülük getirildiği ifade edilmiştir⁴⁵⁰. Bu cümleden topluluk raporunun hakim şirket tarafından düzenleneceği ancak öncelikle bilgi ve

⁴⁴⁴ **Tekinalp, (Çamoğlu/Poroy)** Ortaklıklar Hukuku II, s. 750, N. 2118.

⁴⁴⁵ TTK md. 199/4; “... özenli, gerçeği aynen ve dürüstçe yansıtan hesap verme ilkelerine göre düzenlenmiş bir rapor hazırlattırıp yönetim kuruluna sunmasını ve bunun sonuç kısmının yıllık rapor ile denetleme raporuna eklenmesini isteyebilir.”

⁴⁴⁶ **Kortunay**, s. 370; **Bora**, s. 100.

⁴⁴⁷ **Tekinalp, (Çamoğlu/Poroy)** Ortaklıklar Hukuku II, s. 750, N. 2118.

⁴⁴⁸ **Odman Boztosun**, s. 110, dn. 117.

⁴⁴⁹ **Ekecik**, s. 53.

⁴⁵⁰ Gerekçe, TTK md. 199/4.

belgelerin toplanması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu raporun düzenlenmesindeki amacın hakim şirket yönetim kurulu üyesinin yalnızca aydınlanmasına değil denetleme yapmasına hizmet ettiği⁴⁵¹ düşünüldüğünde raporun hakim şirket tarafından hazırlanması takip edilmesi gereken prosedür olarak kabul edilebilir.

Önemle belirtmek gerekir ki, bağlı şirketten bilgi ve belge talebinde bulunma yetkisi yalnızca yönetim kurulu başkanına aittir. Başkan bu yetkisini bizzat, bir uzman ya da görevlendirdiği bir üye aracılığı ile kullanabilir⁴⁵². Hakim şirket yönetim kurulu üyeleri veya yöneticileri bizzat bağlı şirketten bilgi veya belge talep edemezler⁴⁵³.

Bilgi talebinde bulunma hak ve yetkisine sahip yönetim kurulu başkanının sır saklama yükümlülüğü raporun hazırlanması için talepte bulunulması ile başlamakta olup raporun hazırlanmasında edinilen veya raporda yer alan bilgi ve belgeler gizlidir⁴⁵⁴.

Yönetim kurulu başkanı tarafından raporun ne kadar sürede hazırlattırılması gerektiği kanun maddesinde açıklanmamıştır. Ancak bilgi alma hakkının önemi ve yönetim kurulu üyeleri tarafından verilen kararların topluluğa olan etkisi dikkate alındığında şirketler topluluğunun hacmine göre makul görünen en kısa sürede raporun hazırlanması gerektiği kabul edilmelidir. Makul süre, istenen bilginin hazırlanması için yapılacak çalışma, incelenecek evrakın kapsamı, topluluğun büyüklüğü, toplulukta bulunan şirketlerin iş hacmi değerlendirilerek her somut olaya göre ayrı belirlenir⁴⁵⁵. Hazırlanan rapor, yönetim kuruluna sunulur⁴⁵⁶.

IV. HAKİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYESİNİN BİLGİ ALMA HAKKININ KAPSAMI

Şirketler topluluğu hukukunda hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının kapsamı (TTK md. 199/4) ile şirketler hukukunda yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının kapsamı (TTK md. 392) birbirinden bağımsız ve farklı şekilde

⁴⁵¹ Gerekçe, TTK md. 199/4.

⁴⁵² Kortunay, s. 370.

⁴⁵³ Ekecik, s. 54; Kortunay, s. 370.

⁴⁵⁴ Tekinalp, (Çamoğlu/Poroy) Ortaklıklar Hukuku II, s. 750, N. 2118.

⁴⁵⁵ Atalay, s. 67.

⁴⁵⁶ Bora, s. 100.

düzenlenmiştir. Şirketler hukukunda yönetim kurulu üyesi, üye olduğu şirketten bilgi talebinde bulunuyorken, şirketler topluluğunda üye, üyesi olmadığı ancak üyesi olduğu şirketin hakimiyetinde olan bağlı şirket hakkında bilgi sahibi olabilmektedir. Ayrıca, şirketler hukukunda üyenin inceleme hakkı düzenlenmiş olmasına rağmen şirketler topluluğu içerisinde hakim şirkete bu şekilde bir hak ve yetki tanınmamıştır.

Üye, topluluk raporunun hazırlanmasını talep etmek suretiyle bilgi alma hakkını kullanır. Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi talep edebileceği hususlar da kanun maddesinde belirlenmiş olup bu hak şirketler hukukunda düzenlendiği gibi şirket ile ilgili her konuyu kapsamamaktadır⁴⁵⁷. Başka bir ifade ile, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı topluluk raporunda yer alacak konular ile sınırlıdır. Kanun koyucu, hakim şirket için önem arz ettiğini ve raporda yer alması gerektiğini düşündüğü konuları kanun maddesinde teker teker saymıştır. Bu halde, bağlı şirketten şirketin münferit işleri gibi özellikli işler hakkında bilgi talep edilmesi mümkün olmayacaktır.

TTK 199/4 maddesinde çerçevesi belirlenmiş olan hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının genişletilmesinin ve topluluk raporunda daha fazla bilgiye yer verilmesinin mümkün olup olmadığının netleştirilmesi gerekmektedir. Kanaatimizce, hakim şirket esas sözleşmesi veya hakim şirket organı aracılığıyla bilgi alma hakkının genişletilmesine yönelik yapılan işlem ile bağlı şirketin daha fazla bilgi vermesinin sağlanması bağlı şirkete hukuka aykırı şekilde müdahale edilmesi anlamına gelir. Ancak, kanun koyucunun 199. maddesinde belirlediği sınırlar çerçevesindeki bilgileri periyodik aralıklarla hakim şirkete rapor şeklinde sunulmasına ilişkin bağlı şirket esas sözleşmesine madde eklenmesi suretiyle hakkın genişletilmesi kanımızca mümkün olabilir. Ayrıca, bağlı şirketin rızası çerçevesinde talep edilen ek bilgi ve belgelerin teslimi ile topluluk raporuna eklemeler yapılabilir. Ancak, bu halde, tam hakimiyet hali istisna olmak üzere, bağlı şirket yönetim kurulu üyelerinin sadakat ve sır saklama yükümlülüklerini göz önünde bulundurmaları gerekir. **Kortunay**'a göre, bağlı şirketi bağlaması mümkün olmadığından hakim şirket esas sözleşmesine eklenecek bir madde ile bilgi alma hakkının genişletilmesi mümkün değilse de özen ve sadakat yükümlülüğü dikkate alınarak bağlı şirket esas sözleşmesine bu yönde bir

⁴⁵⁷ **Kalender**, s. 139; **Kortunay**, s. 370.

maddeye yer verilerek hakkın genişletilmesi mümkündür⁴⁵⁸. Topluluk raporunun içeriğinde yer alacak bilgiler aşağıda incelenecektir.

A. Bağlı Şirketlerin Finansal ve Malvarlığı ile İlgili Durumlar ile Üç Aylık Hesap Sonuçları

Bağlı şirketler, kendilerine ait menkul veya gayri menkul malvarlıklarının listesini, finans durumunu gösterir raporları hakim şirkete verir. Bu bilgiler, ticari faaliyetinin başında ve her faaliyet döneminin sonunda, varlık ve borçlarının tutarlarının ilişkisini gösteren finansal tabloda (bilanço) yer alan bilgilerdir (TTK md. 68/1.). Nitekim, şirket bilançolarında, sahip oldukları nakit, alacak tutarları, sabit kıymetleri içeren varlıklar ile şirketin borçları yer almaktadır⁴⁵⁹. Diğer bir ifade ile, bilanço varlıkları, borçları, öz kaynakları, gelir ve giderleri, kar ve zararları, ortakların ortak olmaları sebebiyle yaptıkları katkıları ve ortaklara yapılan dağıtımları, nakit akışını içerir⁴⁶⁰. Dönem sonunda ya da yeni dönemin başında finansal durumu hakkındaki bilgiler talep edilmiş ise bağlı şirket, bilançosunu da sunabilir. Bilançonun yanında şirketin tüm finansal tablolarının da sunulması da gerekir. Bilançonun hazırlandığı dönem haricinde şirketin ekonomik durumu hakkında bilgi talebi söz konusu ise bilanço tarih itibarıyla bu ihtiyacı karşılamayacağından malvarlığını gösterir belgeler ile şirketin genel alacak ve borç durumuna ilişkin tabloların sunulması gerekecektir.

Bununla birlikte bağlı şirket tarafından yapılan işlemler sonucu şirket hesaplarındaki artma veya azalmayı gösterir hesap sonuçları hakkında da bilgi talep edilmesi mümkündür.

B. Topluluktaki Şirketlerin Birbirleriyle Yaptıkları İşlemler

Bu işlemlerin içerisine, bağlı şirketin hakim şirket ile yaptığı işlemler dahil olmakla birlikte bağlı şirketin topluluk içerisinde yer alan diğer bağlı şirketle yaptıkları

⁴⁵⁸ Kortunay, s. 370.

⁴⁵⁹ https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/57549/mod_resource/content/1/SKY101%20MUHASEBE%20I_5.pdf (çevrimiçi – 07.10.2018)

⁴⁶⁰ <https://www.reitix.com/Makaleler/Finansal-Durum-Tablosu--Bilanco--Nedir/ID=287> (çevrimiçi – 07.10.2018)

işlemler de dahildir. Yapılan işlemler hakkında bilgi verilirken işlemin şirketteki etkisi ve işlem sonucunda meydana gelecek tesire de yer verilir. Önemli olan husus şirketin bu işlemler sebebiyle kar elde edip etmediği ya da gelecekte bu işlemlerin şirket üzerinde olumlu veya olumsuz etkisinin olup olmayacağıdır. Böylelikle yapılan işlemler çerçevesinde bağlı şirketin kayba uğrayıp uğramadığı, uğradıysa bu kaybın miktarı ya da işlemlerin bağlı şirket veya topluluk menfaatine ne şekilde etki ettiği tespit edilebilecektir.

C. Topluluktaki Şirketlerin Pay Sahipleri ve Bunların Yakınlarıyla İlişkileri

Hakim ve bağlı şirketlerin pay sahipleri ve bunların yakınlarıyla ilişkileri, yaptıkları işlemler ve işlemlerin sonuç ve etkilerine yönelik bilgilerin de topluluk raporunda yer alması gerektiğinde bağlı şirketten bu konuda bilgi talep edilmesi mümkündür.

Şirket pay sahiplerinin şirkete borçlanma yasağı bulunmaktadır (TTK md. 358.). Bu yasağın öngörülmesinin nedeni, şirketle yakından ilgili kişilerin şirketle yapacakları iş ve işlemler nedeniyle şirketin özellikle ekonomik alanda zarara uğramasını önlemek ve böylece şirketin devamlılığını sağlamaktır⁴⁶¹. Şirkete ait gayrimenkulün pay sahibine kiralanması gibi şirketin hukuki tasarruf alanından çıkmayan işlemler yasak işlem olarak kabul görmemektedir⁴⁶². Bağlı şirket tarafından bu tür yasak işlemlerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği, hakimiyet etkisi ile hakim şirket pay sahibi ve yakınları dahil olmak üzere bağlı şirket pay sahiplerinin ya da yakınlarının şirket üzerinden kanuna aykırı olarak kazanç sağlayıp sağlamadıkları hakim şirket tarafından bu yolla öğrenilebilecektir.

TTK 199/4'ün lafzından 'yakınlar' ifadesinden ne anlaşılması gerektiği belirli değildir. Ancak TTK'da yönetim kurulu üyesinin eşi, eşinin ya da kendisinin alt veya üst soyundan biri ya da eşinin yahut üçüncü derece dahil üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımlarından biri üyenin yakını olarak kabul edilmiştir (TTK md. 393/1). TTK md. 393'ün ortaya çıkma amacına paralel bir düzenleme, pay sahibinin genel

⁴⁶¹ **Tamer**, Ahmet, Yeni Türk Ticaret Kanunu ile Getirilen Bir Yenilik: Pay Sahiplerinin (Ortakların) Şirkete Borçlanma Yasağı (TTK md. 358), TBB Dergisi, 2012, S. 102, s. 95.

⁴⁶² **Tamer**, s. 103.

kurulda oydan yoksunluğu hakkındaki TTK m. 436 hükmüdür⁴⁶³. TTK md. 436'ya göre, pay sahibi kendisi, eşi, alt ve üstsoyu veya bunların ortağı oldukları şahıs şirketleri ya da hâkimiyetleri altındaki sermaye şirketleri ile şirket arasındaki kişisel nitelikte bir işe, işleme veya herhangi bir yargı kurumu ya da hakemdeki davaya ilişkin olan müzakerelerde oy kullanamaz. Bu doğrultuda, TTK md. 393 ve TTK md. 436 kapsamında kişinin eşi ve alt ve üst soyu yakını kabul edilmektedir Kanun'un 393. maddesinde, bu kişilere, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları, 436. maddesinde ise kişilerin ortağı oldukları şahıs şirketleri ya da hâkimiyetleri altındaki sermaye şirketleri alınmıştır⁴⁶⁴.

Bu bağlamda, bahse konu maddelerde yer alan kişilerin tamamının pay sahibinin yakını olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Ancak TTK md. 199/4'te ya da kanunun genelinde pay sahibinin yakını ifadesi detaylı olarak ifade edilmediğinden kanaatimizce, aralarındaki ilişki ispat edildiği takdirde, pay sahibinin akrabalık ilişkisi içerisinde olmadığı kişiler de somut olaya göre yakın kabul edilebilecektir⁴⁶⁵.

V. BAĞLI ŞİRKETİN BİLGİ VERMEKTEN KAÇINMA HAKKI

Bağlı şirket, topluluk raporunun hazırlanması için gerekli olan bilgi ve belgeleri hakim şirketin bu işle görevlendirilen uzmanlarına vermekle yükümlüdür (TTK md. 199/4). Madde, bağlı şirketlerin de gerekli bilgi ve belgeleri vermelerini açıkça ve emredici nitelikte öngörmüştür⁴⁶⁶. Kanun koyucu, bağlı şirkete yardımdan kaçınmama yükümlülüğü getirmiştir⁴⁶⁷. Bu kuralın tek istisnası bilgi ve belge talebinin reddedilmesi için yoruma yer bırakmayacak açıklıkta bir haklı sebebin varlığıdır. Ancak bu halde, bağlı şirket topluluk raporunun hazırlanması için talep edilen bilgi ve belgeleri temin etmekten imtina edebilir. Bağlı şirket, keyfi işlem yasağına ve orantılılık ilkesine uygun bir haklı sebep öne sürmelidir.

⁴⁶³ **Çolgar Toraman**, Emek, Anonim Ortaklıkta Şirkete Borçlanma Yasağı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2015, s. 144

⁴⁶⁴ **Çolgar Toraman**, s. 144.

⁴⁶⁵ Aynı yönde görüş için bkz. **Çolgar Toraman**, s. 146.

⁴⁶⁶ Gerekçe, TTK md. 199/4.

⁴⁶⁷ **Bora**, s. 100.

TTK md. 199 özelinde haklı sebep kavramından ne anlaşılması gerektiği Türk Ticaret Kanunu'nda ve Gerekçe'de ayrıca açıklanmamıştır. Bu kavramın içerisinde hukuki ilişkinin devamını somut olayın şartları ve menfaatler dengesi uyarınca çekilmez kılan olgular girmektedir⁴⁶⁸. Bir başka anlatımla, *“haklı sebep ilgili hukuki ilişkiden veya bir yetkinin veya bir hakkın tanınmasından beklenen amacın gerçekleşmesi imkanının ortadan kalkmış olması”* anlamına gelmektedir⁴⁶⁹. Dolayısıyla, haklı sebep olarak ileri sürülen durum nedeniyle kanunun gözettiği amaca aykırı veya kanunun korumayı amaçladığı menfaat ile bağdaşmayan bir sonuç ortaya çıkacaktır⁴⁷⁰.

Temeli MK md. 2'ye dayanan haklı sebep kavramı, kendisine bağlanan sonuca göre her somut olayda farklı şekilde belirir⁴⁷¹. Bu durum doktrinde haklı sebep kavramının nisbiliği olarak tanımlanmaktadır⁴⁷². Kanun koyucu, haklı sebebi tanımlamayı bu sebebin değerlendirilmesini MK md. 4 çerçevesinde menfaat dengesini gözetmek suretiyle hakime bırakmıştır⁴⁷³.

Kanaatimizce, haklı sebep kavramının nisbiliği ve kanunun korumayı amaçladığı menfaat gözetildiğinde, kanun koyucu tarafından bu şekilde istisna getirilmesinin sadakat yükümlülüğüne dayanan üç sebebi vardır. Bu sebeplerden ilki, ticari sırrın üçüncü kişilerle paylaşılmasının şirkete önüne geçilemeyecek derecede zarar verme ihtimalinin olması, ikincisi, bağlı şirket yönetim kurulu üyesinin sadakat ve sır saklama yükümlülüğünün devam ediyor olması, üçüncüsü ise bilgilerin bağlı şirket veya topluluk menfaatine aykırı şekilde kullanılma ihtimalinin bulunmasıdır. Haklı sebebin varlığı her olayın özelliklerine göre ayrı belirlenir⁴⁷⁴.

⁴⁶⁸ **Erdem**, Nuri, Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2012, s.79; **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 306.

⁴⁶⁹ **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 309.

⁴⁷⁰ **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 309.

⁴⁷¹ **Çelik**, Aytekin, Anonim Şirketlerde Ortaklıktan Çıkarılma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2009, s. 305 ve 307.

⁴⁷² **Kendigelen**, “Ortaklıklar Hukuku-Limited Ortaklık-No:41 Haklı Nedenle Çıkma”, Hukuki Mütalaalar (Mahkeme Kararları ile Birlikte), C. II, İstanbul, 2006, s. 407.

⁴⁷³ **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 307.

⁴⁷⁴ **Üçışık/Çelik**, s. 495.

Bununla birlikte, kanun koyucu tarafından haklı sebep kıstasları açıkça ifade edilmediğinden, tahlil edilen bu sebepler gözetilerek, şirketler hukukunda bilgi alma hakkının (TTK md. 392) sınırları hususunda İsviçre doktrininde kabul gören görüşlerden⁴⁷⁵ faydalanılarak kıstasların başlıklar halinde belirlenmesinin mümkün olduğu kanaatindeyiz. **Kırca**, beş başlık altında toplanan bu sınırlamaların esas itibarıyla hakkın kötüye kullanılması yasağının somutlaştırılması amacıyla oluşturulduğu ve yasağın içeriğini doldurduğu düşüncesindedir⁴⁷⁶. Aşağıda incelenecek sebepler her ne kadar temelde şirket menfaati ile ilişkili olmasından dolayı hakkın kötüye kullanılması ile ilintili olsa da esasen her sebebin kendi içinde özellikli olması nedeniyle bu sebepler ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

A. İşlevsellik (Görev) Sınırı

İşlevsellik ve görev sınırı gereği, yönetim kurulu üyesinin, talep ettiği bilgileri kanundan kaynaklanan görevinin ifası ve şirket çıkarları için kullanması gerekmektedir⁴⁷⁷. Başka bir ifade ile hakkın kullanımında görevi yerine getirme ve şirket menfaati amaçlanmalıdır⁴⁷⁸. Bu çerçevede, yönetim kurulu üyesinin görevi ile istenen bilgi arasında ilgi bulunmadığı takdirde bilgi alma talebinin reddedilmesi gündeme gelebilecektir⁴⁷⁹. Bu sınırlama şirketler topluluğuna uyarlandığında, topluluk raporu için talep edilen bilgi ve belgeler, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin, görevini işlevsel şekilde yerine getirebilmesi için gerekli olmalıdır. Aksi durum, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin özen ve bağlılık yükümlülüğüne (TTK md. 369) ve dürüst davranma ilkesinin düzenlendiği Türk Medeni Kanunu (TMK) md.2'ye aykırılık teşkil edecektir. Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin şahsi merakı ve kişisel meseleleri için bu hakkını kullanması işlevsel olmayan bilgi talebine örnek olarak gösterilebilir⁴⁸⁰. Nitekim, kanun koyucunun bilgi alma hakkını düzenleme nedeni

⁴⁷⁵ **Böckli**, Aktienrecht, 3. Aufl. § 13, N. 169 vd.; **Wernli**, Basler Kommentar, Art. 715a, N4; **Homburger**, Zürcher Kommentar, Art. 715a, N.446 (Aktaran: **Kortunay**, s.331-332; **Pulaşlı**, Şerh, s. 1390, N. 13).

⁴⁷⁶ **Kırca**, (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 708.

⁴⁷⁷ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1390, N. 14; **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 175.

⁴⁷⁸ **Bozbel**, s. 87; **Pulaşlı**, Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, s. 591.

⁴⁷⁹ **Kortunay**, s. 330.

⁴⁸⁰ **Kalender**, s. 196.

hakim şirket yönetim kurulu üyesinin resmin bütününe görerek topluluk menfaatini gözetmek, bağlı şirketi kayba uğratmamak, kayıp söz konusu ise bunu tespit etmek ve sorumluluktan kurtulmaktır⁴⁸¹. İsviçre öğretisinde Forstmoser, gereklilik şartından ziyade bilginin karar alma aşamasında faydalı olmasının bilgi verilmesi için yeterli olduğunu ifade etmektedir⁴⁸².

B. Ölçülülük (Orantılılık) Sınırı

Bu sınırlama ölçütü, talebin yöneltildiği zaman, talebin kapsamı, talebin maliyeti gibi bilgi talebinin getireceği külfetin bilgi edinilmesindeki fayda ile dengeli olmasıyla ilgilidir⁴⁸³. Bu doğrultuda, topluluk raporunun hazırlanması için talep edilecek bilgilerin TTK md. 199/4'te yer alan kapsamına uygun olması gerekmektedir. Bu doğrultuda, talep edilecek bilgi ve belge; bağlı şirketlerin finansal ve malvarlığıyla ilgili durumları ile üç aylık hesap sonuçlarını, hakim şirketin bağlı şirketlerle, bağlı şirketlerin birbirleriyle, hakim ve bağlı şirketlerin pay sahipleri ve bunların yakınlarıyla yaptıkları işlemleri içerecek nitelikte olmalıdır. Dolayısıyla hükümde rapora eklenmesi öngörülme-yen bilgilerin bağlı şirketten talep edilmesi kanaatimizce mümkün değildir. Bununla birlikte ölçülülük sınırına, vergi denetimi veya bağımsız denetim gibi denetimden geçen veya yılsonu işlemlerini gerçekleştiren bağlı şirketten bahse konu belgelerin kısa süre içerisinde teslim edilmesini istemek örnek olarak gösterilebilir. Bu halde, bağlı şirket, büyük çoğunlukla denetim ile ilgileneceğinden, bağlı şirkette yoğunluk sebebiyle problem yaşanacağı hususu göz önüne alınarak talepte bulunulması yerinde olacaktır. Son olarak, her ne kadar üyenin bilgi alma talebi yüksek maliyet giderine sebep olacağı gerekçesiyle reddedilemese de bu hususta da ölçülülük prensibinin dikkate alınması gerekmektedir⁴⁸⁴.

⁴⁸¹ Bknz. Çalışmanın 'Bilgi Alma Hakkının Şirketler Topluluğu Hukukunda Tüzel Kişiliğin Hukuki Alanını Aşan Hukuki İşlevleri' başlığı.

⁴⁸² Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, Aktienrecht, §28, Nr.97 (Aktaran: Kırca, (Şehirali Çelik/Manavgat) s. 708.

⁴⁸³ Pulaşlı, Şerh, s. 1390, N. 15.

⁴⁸⁴ Kortunay, s. 358.

C. Menfaat (Çıkar) Çatışması Sınırı

Anonim şirketler hukukunda menfaat çatışması, pay sahipleri ve yönetim kurulu bakımından ele alınan bir kavramdır⁴⁸⁵. Yönetim kurulu üyesi yönünden üyenin görevine uygun hareket etmesi menfaat çatışması açısından önemlidir. Zira, üye, pay sahiplerini ve şirket menfaatini korumalıdır. Ancak, bazı durumlarda üye, ekonomik çıkarlar çerçevesinde, üçüncü kişinin, örneğin seçilmesini sağlayan kişinin, menfaatini korumayı yükümlenebilir⁴⁸⁶. Önemle belirtmek gerekir ki, bilgi alma hakkının, üye ile şirket arasında menfaat çatışması olduğu, üyenin kendi veya için kişi menfaatinin ön plana çıktığı durumlarda kullanılmaması gerekmektedir⁴⁸⁷. Bu husus TTK md. 369'un gereğidir. Şirketler topluluğu hukukunda, topluluk raporunun düzenlenmesi talebinde bulunan hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bunu bir üçüncü kişinin yararlanması amacıyla yaptığı durumlarda bunun sonuçlarından sorumlu olacağı özellikle hüküm altına alınmıştır (TTK md. 199/4-son cümle). Kaldı ki, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bağlı şirkete karşı özen borcu olduğu da açıktır⁴⁸⁸. Bu bağlamda, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin şahsi yararına ya da üçüncü kişi yararına hizmet edecek bilgi alma talebinin sınırlandırılması mümkün olmalıdır.

D. Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı Sınırı

Hakkın kötüye kullanılması geniş şekilde yorumlanabilecek bir kavramdır. Üyenin, huzursuzluk çıkarmak, şahsi merakını gidermek, görevin icrası dışında başka amaçlar için bilgi edinmek hakkın kötüye kullanılmasına örnek olarak gösterilebilir⁴⁸⁹. Yönetim kurulu üyesinin bilgileri üçüncü kişilere ifşa edeceğine ilişkin somut verilerin mevcut olduğu durumlarda da hakkın kötüye kullanıldığı kabul edilir⁴⁹⁰. Şirket

⁴⁸⁵ **Kalender**, s. 201.

⁴⁸⁶ Örneğin, üyenin inançlı yönetim kurulu üyesi olduğu durumlardaki gibi başkalarının menfaatlerini gözetmediği durumlarda menfaat çatışmasından söz edilebilir. **Kalender**, s.201 – 202.

⁴⁸⁷ **Bozbel**, s. 87; Üyenin, kendisi veya şirketle yakın ilişki içerisinde bulunan bir kimse için rekabet yasağını ilgilendiren işlemi örnek olarak gösterilebilir. **Kalender**, s. 202.

⁴⁸⁸ Bknz. Çalışmanın 'Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Düzeni ile Bilgi Alma Hakkı Arasındaki İlişki' başlığı altında yazılanlar.

⁴⁸⁹ **Kortunay**, s. 332; **Kalender**, s. 196.

⁴⁹⁰ **Bozbel**, s. 88; **Pulaşlı**, Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, s. 591; **Güney**, Yönetim Kurulu, s. 175.

menfaatine zarar vermeyecek olsa dahi hakkın kötüye kullanılması sebebiyle bilgi alma talebinin reddedilmesi mümkün olmalıdır. Zira, bu durumda hukuka ve kanuna aykırılık ortadan kalkmamaktadır⁴⁹¹. Yukarıda izah edilen açıklamaların konuya uyarlanması çerçevesinde, bağlı şirket, yönetim kurulu tarafından verilecek bilgi ve belgelerin bağlı şirket veya topluluk menfaati ile çatışan bir şekilde kullanılacağını ya da üçüncü kişiler ile paylaşılma ihtimali olduğunu öngörüyorsa bu bilgileri vermekten imtina edebileceği kabul edilebilir. Bu halde bağlı şirket menfaatinin tehlikeye düşme veya bağlı şirketin zarara uğrama ihtimalinin somut verilerle destekleniyor olması yeterlidir⁴⁹².

E. İşletme veya Ticari Sır Sınırı

Ticari sırrın tanımına kanunda yer verilmemiştir⁴⁹³. Bu kavramın işletmeler ve kişiler arası değişiklik göstermesi kavramın tanımlanmasını zorlaştırmaktadır⁴⁹⁴. Şirket sırrı ve üretim sırrı gibi kavramları içine alan⁴⁹⁵ ticari sır kavramının, en geniş ve en yakın tanımına kadük olan “Ticari Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sırrı Hakkında Kanun Tasarısı”nda ve Dosyaya Giriş Hakkının Düzenlenmesine ve Ticari Sırların Korunmasına İlişkin 2010/3 No.lu Tebliğ’de yer verilmiştir. Tasarının 2. maddesinde yer alan tanıma göre ticari sır⁴⁹⁶; “Bir ticarî işletme veya şirketin faaliyet alanı ile ilgili yalnızca belirli sayıdaki mensupları ve diğer görevlileri tarafından bilinen, elde edilebilen, özellikle rakipleri tarafından öğrenilmesi halinde zarar görme ihtimali

⁴⁹¹ Kortunay, s. 332.

⁴⁹² Üçışık/Çelik, s. 495.

⁴⁹³ İsviçre ve Alman hukukunda söz konusu kavramın yasal tanımı mevcut olmamakla birlikte, Alman Federal Mahkemesi şirket sırrı kavramını “işletmeyle ilgili, sınırlı bir çevre tarafından bilinen, başkaları tarafından kolaylıkla öğrenilemeyecek, gizli tutulmasında şirketin haklı bir menfaati bulunan ve şirketçe gizli tutulması arzu edilen iktisadi yaşama ait olgular” şeklinde tanımlamıştır. Karasu, Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, s. 88 – 89; Alman Anonim Şirketler Kanununun 93. maddesinde ve Alman Ticaret Kanununun 90. Maddesinde ticari sır saklama yükümlülüğü ön görülmüştür. Alman Hukukunda işletme sırrı ile iş sırrı, ticari sır kavramının içerisinde yer almaktadır. Çiftçioğlu, s. 131; Ayan, s. 168.

⁴⁹⁴ Yılmaz, Çağatay, Ticaret Hukukunda Ticari Sır ve Korunması, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonomi Hukuku Yüksek Lisans Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995, s. 19; Çiftçioğlu, Cengiz Topel, Sırrın Korunması Boyutuyla Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrının Açıklanması Suçu, Ankara, 2017, S. 113.

⁴⁹⁵ Çiftçioğlu, s. 94.

⁴⁹⁶ Kaya, Arslan, “Ticaret Hukukunda ‘Ticari Sır’ ve 4982 Sayılı Kanun Kapsamında Bilgi Edinme Hakkı”, Makalelerim 1, s. 34.

*bulunan ve üçüncü kişilere ve kamuya açıklanmaması gereken, işletme ve şirketin ekonomik hayattaki başarı ve verimliliği için büyük önemi bulunan; iç kuruluş yapısı ve organizasyonu, malî, iktisadî, kredi ve nakit durumu, araştırma ve geliştirme çalışmaları, faaliyet stratejisi, hammadde kaynakları, imalatının teknik özellikleri, fiyatlandırma politikaları, pazarlama taktikleri ve masrafları, pazar payları, toptancı ve perakendeci müşteri potansiyeli ve ağları, izne tâbi veya tâbi olmayan sözleşme bağlantılarına ilişkin veya bu gibi bilgi ve belgeleri*⁴⁹⁷” Tebliğ’in 12. maddesine göre ise; “teşebbüslerin faaliyet alanları ile ilgili olan ve gizli tutma iradesine sahip oldukları, yalnızca belirli ve kısıtlı bir kesim tarafından bilinen ve elde edilebilen, başta rakipleri olmak üzere üçüncü kişilere ve kamuya açıklanması halinde ilgili teşebbüsün ciddi zarar görme ihtimali bulunan her türlü bilgi ve belgeleri” ifade eder. Kanun ve Tebliğ maddesinde ifade edilen tanımdan da anlaşıldığı gibi ticari sır kavramının kapsayıcı nitelikte olduğu öğretide de kabul görmektedir⁴⁹⁸. Bu kavram, öğretide, belirli kişiler tarafından bilinen ve üçüncü kişi tarafından öğrenilmesi bu kişiye ekonomik fayda sağlayan, işletmenin başarısını olumsuz şekilde etkileyen ekonomik değeri olan bilgi olarak tanımlanmaktadır⁴⁹⁹.

Özetlemek gerekirse, şirket ile ilgili bir bilginin ticari sır kabul edilebilmesi için bu bilginin aleni ve kolay ulaşılabilir olmaması, bilginin gizli tutulması yönünde bilgi sahibinin iradesi göstermesi, bilginin bağımsız ticari (ekonomik) değeri sayesinde rekabet üstünlüğü sağlaması ve açıklandığı takdirde şirkete zarar verme ihtimalinin bulunması aranmaktadır⁵⁰⁰. Ayrıca bu sırrın saklanması bilgi sahibinin yararının olması gerekmektedir⁵⁰¹. Herkes tarafından bilinen veya şirkete ait internet

⁴⁹⁷ <http://www.kgm.adalet.gov.tr/tasariasamaları/tbmmkms/tbmmkom/ticarisir.pdf> (03.06.2018); Tekinalp, mezkur tasarının kadük olmakla birlikte uzman görüşleri doğrultusunda kaleme alındığından, ticari sır kavramının tespitinde mahkemelerce dikkate alınabileceğini ifade etmiştir. Bkz. **Tekinalp (Poroy/Çamoğlu)**, Ortaklıklar Hukuku II, İstanbul, 2017, s. 58, N. 1014a.

⁴⁹⁸ **Çiftçioğlu**, s. 94; **Turanboy**, Asuman, Ticari Sır, Prof. Dr. Tuğrul Ansay’a Armağan, Ankara, 2006, s. 360 – 361.

⁴⁹⁹ **Turanboy**, s. 360 – 361; **Gülbüz Usluer**, Aslı Elif, Türk Özel Hukukunda Özellikle Anonim Şirketlerde Ticari Sırrın Korunması, İstanbul, 2009, s. 27; **Yılmaz**, Ticaret Hukukunda Ticari Sır ve Korunması, s. 19.

⁵⁰⁰ **Çiftçioğlu**, s. 71 ve 118 vd; **Aytaç**, s.178-218.

⁵⁰¹ **Dülger**, Murat Volkan, Bankacılık Sırrı ve Sırrın Açıklanmasına İlişkin Suçlar, s.7 (http://www.academia.edu/5452702/Bankac%C4%B1l%C4%B1k_S%C4%B1r%C4%B1na_%C4%B0li%C5%9Fkin_Su%C3%A7lar – çevrimiçi 06.10.2018).

sitesinde yayınlanan bilgiler sır olarak kabul edilmez⁵⁰². Bu kapsamda örnek vermek gerekirse ticari işletmenin kendi iç faaliyetleri, üçüncü kişilerle yaptıkları işlemler, sözleşmeler veya ticari faaliyetleri, stratejileri, fiyatlama yöntemleri, stok bilgileri, tedarik veya müşteri listeleri, üretim maliyetleri, üretim yöntemleri, satış ve pazarlama faaliyetleri ve gelecek planları gibi işletmenin ticari alanda vuku bulan veya bulacak olay veya işlem ticari sır olarak kabul edilebilir⁵⁰³.

Şirket tarafından üretilen bir ürünün formülü gibi ticari sır niteliği taşıyan bazı bilgilerin verilmemesi, bu bilginin üyenin görevi ile ilgisi bulunmaması durumunda gündeme gelebilir. Zira, bu tür bilgilerin kötüye kullanılması veya üçüncü kişilere ifşası halinde, sırrı saklamayan yönetim kurulu üyesinin tazminat sorumluluğu şirketin uğradığı zararı gidermek için yeterli olmayabilir⁵⁰⁴. Örneğin, bilgi talebinde bulunan üye aynı zamanda başka bir anonim şirketin de yönetim kurulu üyesi ise ya da rakip bir şirkette görev alıyorsa üyenin bilgi alma hakkı sınırlandırılabilir⁵⁰⁵.

Topluluk raporundan bağlı şirketin ekonomik durumu, malvarlığı verileri ve şirketin taraf olduğu işlemler yer almaktadır. Doğrudan bağlı şirket ile ilgili tüm bu bilgiler, şirket içerisindeki belirli kişiler tarafından bilinen, kamu ile paylaşılmamış, üçüncü kişiler tarafından ulaşılması güç olan bilgilerdir. Ek olarak bu bilgiler bağlı şirketin ticari faaliyeti ile ilgili ekonomik değer taşıyan bilgileridir. Zira, bağlı şirketin taraf olduğu işlemler müşteri listesi, tedarikçi listesi, üretim maliyeti veya yöntemi gibi şirket için özel bilgileri içeriyor olabilir. Bu doğrultuda raporda yer verilen bu bilgilerin ticari sır niteliğini haiz olduğu tartışmasızdır.

Gerekçe’de haklı sebebe ilişkin birkaç örnek verilmiştir. Bilginin, amaca uygun olsa dahi, haberde, davada, diğer bir raporda, bir kitapta kullanılacak olması, rakibe, potansiyel rakibe veya yabancılara verilmesi tehlikesi taşıması hallerinin haklı sebep olduğu kabul edilmiştir⁵⁰⁶. Gerekçe’den de anlaşıldığı üzere, kanun koyucunun haklı

⁵⁰² Ayan, s. 169.

⁵⁰³ Çiftçioğlu, s. 123; Yılmaz, Ticaret Hukukunda Ticari Sır ve Korunması, s. 35-36; Miroğlu, Haslet, Sermaye Piyasası Hukuku Açısından Ticari Sırlar, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s. 21.

⁵⁰⁴ Kalender, s. 200.

⁵⁰⁵ Tekinalp, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 272, N. 12-101.

⁵⁰⁶ Gerekçe, md. 199/4.

sebeup olarak gördüğü olgular genellikle şirket sırrı kabul edilebilecek bilgilerin üçüncü kişiler ile paylaşılma ihtimaline ilişkindir⁵⁰⁷.

Ticari sırrın bilinmesi nedeniyle doğan yükümlülük sır saklamadır⁵⁰⁸. Sır saklama yükümlülüğü, üyenin görevini yerini getirirken edindiği şirket için özel ve gizli bilgileri saklaması ve saklı kalması şirket menfaatine olan konuların açıklanmaması ve açıklanmaması için gerekli önlemlerin alınması anlamına gelmektedir⁵⁰⁹. Örneğin, sır olarak kabul edilen bilgilere ilişkin belgelerin özenle saklanması, herkesin ulaşabileceği yerlerde muhafaza edilmemesi gerekmektedir⁵¹⁰. Bu bağlamda, topluluk raporunun düzenlenmesi için elde edilen ticari sır niteliği taşıyan bilgi ve belgelerin saklanması ve bağlı şirket menfaatinin gözetilmesi zaruridir.

Sonuç olarak, topluluk raporunda yer alan bilgi ve belgelerin teslim edilmesi emredici nitelikte olsa da, ticari sır niteliği taşıyan söz konusu bilgi ve belgelerin bağlı şirketin menfaati aleyhine kullanılacağına ilişkin somut belge mevcut ise bağlı şirket bilgi ve belge tesliminden imtina edebilir. Bu husus haklı sebep olarak kabul edilmelidir.

⁵⁰⁷ Belirtmek gerekir ki, bağlı şirketin yurtdışında kurulu olması haklı sebep teşkil etmemelidir. **Üçışık/Çelik**, s. 597.

⁵⁰⁸ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1538, N. 359; **Çiftçioğlu**, s. 143; **Ayan**, s. 167-168; **Gürbüz Usluer**, s. 183; **Eminoğlu**, s. 227; **Üçışık/Çelik**, s. 494.

⁵⁰⁹ **Pulaşlı**, Şerh, s. 1538, N. 359; **Ayan**, s.167.

⁵¹⁰ **Ayan**, s. 171.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
HAKİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYESİNİN
BİLGİ ALMA TALEBİNİN KARŞILANMAMASI

I. BİLGİ ALMA HAKKININ İHLALİNE BAĞLANAN CEZAI YAPTIRIM

A. Genel Olarak

TTK'nın 'Cezai Sorumluluk' başlıklı 12. bölümünde bulunan 562. maddesinde bazı suç tiplerine ve kabahatlere yer verilmiş ve bunlara karşı uygulanacak idari ve cezai yaptırımlar ön görülmüştür⁵¹¹. Söz konusu madde, yalnızca anonim şirketlere özgü suç tiplerini ve kabahatleri barındırmıyor olmasına rağmen anonim şirketler bölümünün son kısmında yerleştirilmiştir⁵¹².

Bu maddede topluluk raporuna ilişkin düzenlemenin yer aldığı TTK 199/4 maddesine aykırı hareket edenler için cezai yaptırım öngörülmüştür. Söz konusu raporun hazırlanmaması durumunda cezai müeyyidenin öngörülmüş olması dahi, bu raporların şirketler topluluğu hukukunda ne derece önem arz ettiğini göstermektedir. Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin TTK kapsamında hukuki sorumluluğu göz önüne alındığında, hakim şirketin bilgilenmesine yönelik nispi emredici nitelikteki maddeye aykırılık halinin cezai yaptırıma bağlanması anlaşılabilmektedir. Buna göre (TTK md. 562/3);

“199 uncu maddenin birinci ve dördüncü fıkralarına aykırı hareket edenler iki yüz günden az olmamak üzere adli para cezasıyla cezalandırılır.”

⁵¹¹ **Katoğlu**, s. 7; **Mahmutoğlu**, Fatih Selami, Yeni Türk Ticaret Kanunu'nun İş Dünyasına Etkileri, Ankara, 2014, s. 106.

⁵¹² **Kendigelen**, TTK md. 562'nin tüm suçları kapsayacak şekilde son hükümler arasında öngörülmesinin ya da bu maddenin sadece anonim şirketlere özgü suçlara tahsis edilmesinin kanun sistematığına daha uygun olacağını belirtmiştir. **Kendigelen**, Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, s. 412.

Kanun koyucu, topluluk raporunun düzenlenmesine yönelik yükümlülöklere⁵¹³ aykırı hareket edilmesini suç kabul etmiş ve bu halde sorumluların adli para cezası ile cezalandırılması gerektiğini görmüştür.

Bu suça ilişkin, soruşturma ve kovuşturma usulünün düzenlendiğı 563. madde, 6335 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda Değışiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu halde, soruşturma ve kovuşturma usullerine genel kanun olarak kabul edilen Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) uygulanması ve normal ceza sistematığının (TCK) göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Bu bilgiler ışığında öncelikle kimi suçlarda soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi için gerekli görölen şikayetin⁵¹⁴, bu suç için şart olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir. Bir suçun takibi şikayete tabi ise bu hususun, suçun düzenlendiğı kanun metninde açıkça belirtilmesi gerekmektedir⁵¹⁵. TTK'nın 562/3. maddesinde cezanın verilebilmesi için şikayet olması gerektiğı ifade edilmediğinden suçun şikayete tabi olmadığı sonucuna varılmaktadır⁵¹⁶. Suçun şikayete tabi bir suç olmaması, TCK md. 73/1'de belirtilen altı aylık şikayet süresinin somut olaya uygulanmayacağı anlamına geldiğinden bu durum, mağdur yönünden lehe olacaktır. Kanaatimizce de suç şikayete tabi değildir ancak kamuya açık bir olay söz konusu olmadığından şikayet olmaksızın soruşturmaya başlanması mümkün gözükmemektedir.

Hal böyleyken, şikayet olsun olmasın TTK md. 199/4'e aykırı hareket edildiğinin kolluk kuvveti veya savcı tarafından öğrenilmesi akabinde soruşturmaya başlanır (CMK md. 160). Genel soruşturma ve kovuşturma usulleri çerçevesinde bahse konu suç yönünden soruşturma aşamasının sona ermesi akabinde iddianame düzenlenmesi (CMK md. 170) ve iddianamenin kabulü ile kovuşturma aşamasına

⁵¹³ Bknz. Çalışmanın Üçüncü Bölümü altında yer alan açıklamalar.

⁵¹⁴ Şikayet, mağdur veya suçtan zarar gören kişi tarafından suç kabul edilen bir fiil dolayısıyla soruşturma ve kovuşturma yapılması için yetkili merci nezdinde iradesini açıklamasıdır. **Özgenç**, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2010, s. 554.

⁵¹⁵ **Albayrak**, Mustafa, Şikayete Tabi Suçların Özellikleri ve Bu Suçlara Bağlanan Hukuki Sonuçlar, TBB Dergisi, S. 77, 2008, s. 282.

⁵¹⁶ **Odman Boztosun**, s. 163.

geçilir (CMK md. 175). Bu suçun kovuşturma aşamasında görevli mahkeme asliye ceza mahkemeleridir (5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun md. 11)⁵¹⁷. Yetkili mahkeme ise suçun işlendiği yer mahkemesidir (CMK md. 12/1).

B. Suçun Maddi Unsurları

Öncelikle belirtmek gerekir ki, çalışmanın konusunu hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı oluşturduğundan, bu bölüm hakim şirket yönetim kurulu üyesinin mağdur olduğu varsayımında yola çıkılarak düzenlenmiştir⁵¹⁸.

TTK'nın 199/4. maddesinde kanun koyucu, hakim şirket yönetim kurulu başkanına, topluluk raporunun özenli, gerçeği aynen ve dürüstçe yansıtan, hesap verme ilkelerine göre düzenlenmesini, bağlı şirkete ise haklı gerekçe olmadığı takdirde rapor için gereken bilgi ve belgenin eksiksiz ve gerçeğe uygun bir şekilde verilmesini emreder. Kanaatimizce, TTK md. 199/4 hükmünün ihlali, talep edilmesine rağmen raporun düzenlenmemesi ve bağlı şirket tarafından rapor için gerekli bilgi ve belgelerin verilmemesi şeklinde gerçekleşebilir. Bu eylemler neticesinde hakim şirket yönetim kurulu üyesi bilgi alma hakkından yararlanamayacağından suçun konusunu hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı oluşturur. Bahse konu eylemlerin gerçekleşmesi ile hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkından yararlanamaması arasında bir illiyet bağı olması gerekmektedir.

Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin topluluk raporu düzenlenmesini talep etmesi ve raporun hakim şirket yönetim kurulu başkanı tarafından düzenlenmemesi halinde başkanın cezai sorumluluğuna gidilebilir⁵¹⁹. Bu halde fail, hakim şirket yönetim kurulu başkanıdır. Kanaatimizce, kanun koyucu TTK md. 199/4'te topluluk raporunun özenli, gerçeği aynen ve dürüstçe yansıtan, hesap verme ilkelerine göre

⁵¹⁷ **Aydın**, Murat, Ceza Muhakemesinde Yetki ve Görev Meselesinde Bazı Sorunlara İlişkin Değerlendirmeler, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1, 2013, s. 32 vd.

⁵¹⁸ TTK md. 199/4 uyarınca hakim şirket yönetim kurulu üyesinin topluluk raporunu hazırlanması üçüncü kişinin yararlanmasına sunmak amacı ile talep ederse, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin cezai sorumluluğu gündeme gelir. **Mahmutoğlu**, s. 110. Bu eylem, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının ihlaline sebep olmadığından bu hal, çalışmanın bu bölümünde değerlendirilmemiştir.

⁵¹⁹ **Mahmutoğlu**, s. 110.

düzenlenmesi gerektiğini de açıkça emredici şekilde düzenlediğinden, raporun bu kıstaslara uygun olmaması halinde de yönetim kurulu başkanı bu halde de yine sorumlu olur.

Bununla birlikte, suçu oluşturan bir diğer eylem olan bağlı şirket tarafından bilgi ve belgelerin teslim edilmemesi, eksik veya yanlış belge teslim edilmesi halinde, bu fiil bakımında kimin fail olacağı açık değildir⁵²⁰. Zira, bilgi verme yükümlülükleri TTK md. 199/4'te açıkça ifade edilmemiştir. Bu eylem yönünden suçun failinin tespit edilebilmesi için öncelikle tüzel kişinin cezai sorumluluğuna değinmekte fayda vardır. Tüzel kişi kararlaştırılmış, müşterek ve sürekli bir amacı gerçekleştirmek üzere örgütlenmiş, bağımsız bir varlığa sahip olan ve hukuk düzeninde kendine ait statüsü bulunan kişi veya mal topluluklarıdır⁵²¹. Türk Ceza Kanunu'nda yalnızca özel hukuk tüzel kişilerine (TCK md. 60/1) bazı suçlar dolayısıyla güvenlik tedbiri uygulanabileceği düzenlenmiştir (TCK md. 20/2)⁵²². Aynı maddenin Gerekçe'sinde ise; suç ve ceza politikası gereği olarak ancak gerçek kişilerin suç faili olabileceği, işlenen suç dolayısıyla özel hukuk tüzel kişileri hakkında güvenlik tedbiri niteliğinde yaptırımlara hükmedilebileceği ifade edilmiştir⁵²³. Ayrıca, kanun koyucu, güvenlik tedbirinin her halde uygulanmayacağını belirtmiş ve bu tedbirin uygulanması için gereken şartlar ile uygulanacak tedbirlere de madde metninde yer vermiştir (TCK md. 60)⁵²⁴. Bu tedbirler, izin iptali ve müsadere'dir. Bu bağlamda, tüzel kişinin fail olmasının ve tüzel kişi aleyhine adli para cezasına hükmedilmesinin mümkün olmadığı maddenin lafzından ve gerekçesinden anlaşılmaktadır⁵²⁵.

⁵²⁰ **Mahmutoğlu**, s. 110.

⁵²¹ **Kangal**, Zeynel, Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu, Ankara, 2003, s. 25.

⁵²² **Centel**, Nur, Ceza Hukukunda Tüzel Kişilerin Sorumluluğu – Şirketler Hakkında Yaptırım Uygulanması-, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 6, 2016, s. 3314; **Mahmutoğlu**, s. 97.

⁵²³ 5237 Sayılı Kanun Gerekçesi, md. 20.

⁵²⁴ Detaylı bilgi için bkz. **Koca**, Mahmut/Üzülmüş İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2010, s. 534 vd.; Bu şartlardan biri de, özel hukuk tüzel kişisine belirli bir faaliyette bulunabilmesine ilişkin bir kamu kurumunca verilen iznin sağladığı yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına bir suç işlenmesidir. TTK md. 199/4 ile bağlı şirkete yüklenen yükümlülüğün ihlali durumunda verilen iznin kötüye kullanılması hali bulunmadığından bağlı şirket hakkında güvenlik tedbiri uygulanması mümkün değildir.

⁵²⁵ **Centel**, s. 3321.

Bu halde, bağılı şirkete yüklenen sorumluluğun ihlali halinde failin tespiti için şirketin yasal temsilcisi olan bağılı şirket yönetim kurulunun, TTK md. 370 çerçevesinde yönetim kurulunun temsil yetkisini devrettiği kişilerin, yöneticilerin cezai sorumluluğuna gidilip gidilmeyeceğinin incelenmesi gündeme gelir⁵²⁶. Öncelikle belirtmek gerekir ki, AY md. 38 ve TCK m. 20 ile cezaların şahsiliği ilkesi kabul edilmiştir. Bu ilkeye göre, ancak fiili işleyen ya da fiilin işlenmesine iştirak eden gerçek kişilerin cezalandırılması mümkündür⁵²⁷. Nitekim, Yargıtay'ın istikrar kazanmış kararlarında cezanın şahsiliği ilkesine de bağılı olarak temsil yetkisinin bölüşümündeki ağırlık ve sınırların dikkate alınması ve suçun ayrıntısını bilen ve oluşumunda rolü olan temsilcinin tespit edilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁵²⁸. Bu bağlamda, bağılı şirket tarafından bilgi ve belge verilmemesi ya da verilen bilgi ve belgenin topluluk raporu için yeterli olmaması, gerçeği yansıtmaması halinde eylemi gerçekleştiren kişinin tespit edilmesi, cezanın tatbik edilebilmesi açısından önem arz etmektedir. **Boztosun**, fiillerin yönetim kurulu üyeleri tarafından işlenmesi halinde doğrudan bu üyelerin cezai sorumluluğunun doğacağı belirtilmiştir⁵²⁹. Kanaatimizce, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin doğrudan bağılı şirket çalışanından bilgi talep etmesi mümkün olmadığından esasen bilgi ve belgeleri vermekle görevli organ yönetim kuruludur. Ancak yönetim kurulu bu iş için tek bir yönetim kurulu üyesini ya da şirketin herhangi birini çalışanını görevlendirmiş olabilir⁵³⁰. Bu doğrultuda bahse konu eylemin gerçekleştirildiği durumda fail, somut olaya göre değişiklik

⁵²⁶ **Mahmutoğlu**, s. 102 vd.

⁵²⁷ **Katoğlu**, s. 17.

⁵²⁸ Yargıtay 11. Ceza Dairesi'nin 09.05.2002 tarihli, 2002/1198 Esas ve 2002/3995 Karar sayılı kararı: "...359. maddede yazılı fiillerin işlenmesi halinde 359 ve 360. maddelerde öngörülen cezaların bu fiilleri işleyenler hakkında hükmolunacağı" şeklindeki hükmü ve tüzel kişilerin birden fazla kanuni temsilcilerinin bulunması, suçun eylem ve fikir birliği içinde işlenmediğinin anlaşılması halinde sorumluluk; dairemizin süreklilik gösteren içtihatları Ceza Genel Kurulunun 17.12.1990 gün ve 312/340 sayılı kararında da açıklandığı üzere, cezanın şahsiliği ilkesine de bağılı olarak temsil yetkisinin bölüşümündeki ağırlık ve sınırlar dikkate alınıp suçun ayrıntısını bilen ve oluşumunda rolü olan temsilciye ait olacağı..." (www.lexpera.com çevrimiçi – 20.09.2018)

⁵²⁹ **Odman Boztosun**, s. 163.

⁵³⁰ Önemle belirtmek gerekir ki, TCK md. 8 uyarınca, TCK'da ön görülen cezalar ülke sınırları içerisinde uygulanabilir olduğundan, Türkiye'de yerleşik olan hakim şirket, merkezi yurt dışında bulunan bağılı şirkete ortak olurken bilgi verme yükümlülüğünü, bağılı şirket esas sözleşmesine eklemeli ya da başkaca önlemler almalıdır.

gösterebileceğinden öncelikle somut olaya bağlı olarak, bağlı şirket nezdinde bilgi ve belgenin teslimi için görevlendirilen kişi ya da kişilerin tespit edilmesi gerekmektedir.

Mağdur, suçu meydana getiren eylemin gerçekleştirilmesi nedeniyle olumsuz olarak etkilenen kişiyi ifade etmektedir⁵³¹. Mağdur, rapor hazırlanmasını talep etmesine rağmen bu talebi yerine getirilmeyen ve bilgi alma hakkını kullanamayan hakim şirket yönetim kurulu üyesidir.

C. Suçun Manevi Unsuru

Suçun manevi unsuru fiilin kasten ya da taksirle işlenmiş olması ile ilgilidir. Suçun düzenlendiği madde metninde manevi unsura ilişkin açık bir ifade yer almıyorsa suçun kasten işlenebilen bir suç olduğu kabul edilir (TTK md. 22/1)⁵³². TTK md. 562’de eylemin taksirle işlenebileceği düzenlenmemiştir. Dolayısıyla, suçun manevi unsuru kusurun en ağır derecesi olan kasttır. Eylemin, fail tarafından bilinerek ve istenerek gerçekleştirilmesi suçun manevi unsuru olan kastın varlığının kabul edilmesi için gereklidir (TCK md. 21/1). Bu halde, fail, yapması gerekeni bildiği halde yapmamakta ya da yapmaması gerektiğini bildiği halde yapmakta ve hukuka aykırı sonucu düşünebiliyor olmasına rağmen bu sonucu istemektedir⁵³³.

D. Hukuka Uygunluk Nedeni

Bir hakkın kullanılması hukuka uygunluk nedenidir (TCK md. 26/1). Hakim şirkete bilgi ve belge temini görevini üstlenmiş kişi ya da kişilerin bu görevlerini ihmal etmeleri sebebiyle cezai sorumluluklarının doğmaması için bilgi veya belgelerin verilmemesine ilişkin bağlı şirket tarafından haklı bir sebep ileri sürülmesi gerekmektedir⁵³⁴. Zira, kanun koyucu haklı sebebin varlığı halinde bilgi ve belge

⁵³¹ **Turanlı**, Asiye Merve, Ceza Hukukunda Mağdur ve Mağdurun Korunması, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2012.

⁵³² **Koca**, Mahmut/Üzülmöz İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2010, s. 179.

⁵³³ **Oğuzman/Öz**, C. 2, s. 55; **Koca/Üzülmöz**, s. 186; Kastın varlığının kabul edilmesi için neticenin gerçekleşmesinin istenmiş olmasının şart olmadığına ilişkin aykırı görüş için bkz. **Özgenç**, s. 223.

⁵³⁴ Bknz. çalışmanın ‘Bağlı Şirketin Bilgi Vermekten Kaçınma Hakkı’ başlığı altında yapılan açıklamalar.

paylaşımı yapılamayacağına ilişkin bir istisnaya yer vermiş ve bağlı şirkete bir hak tanımıştır (TTK md. 199/4). Bu takdirde, haklı sebebin varlığı halinde bilgi ve belge vermekle yükümlü kişilerin cezalandırılması mümkün olmamaktadır⁵³⁵. Hukuka uygunluk nedeninin varlığı yalnızca bağlı şirket yönünden mümkündür.

E. Yaptırım

TTK md. 562/3 ile ön görülen yaptırım iki yüz günden az olmamak üzere adli para cezasıdır. Kanun koyucu, TTK'nın yürürlüğe girmesinden sonra yapmış olduğu değişiklikle bazı suçlar için hapis cezası ön görmüştür⁵³⁶. Ancak TTK m. 199/4'te yer alan yükümlülüğün ihlali bu suçlardan biri olmamıştır.

Kovuşturma işleminin son kısmında belirlenecek bu adli para cezasının, alt ve üst sınırının belirlenmesi için bu hususta genel kanun olan TCK'nın dikkate alınması gerekmektedir. Nitekim, Gerekçe'de de, suç olarak düzenlenmiş bulunan fiillerin, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunun ceza sistematığına uygun olarak cezaî müeyyidelerin belirlendiği ifade edilmiştir⁵³⁷.

Adli para cezası başlıklı TCK'nın 52/1'de, bu cezanın 730 günden fazla olamayacağı, para cezasının bir gün karşılığının hakim tarafından takdir edileceği ifade edilmiştir. Aynı maddenin 2. fıkrasında ise bir gün karşılığı belirlenecek miktarda kişinin ekonomik ve diğer şahsi hallerinin göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanarak bir gün karşılığı adli para cezası miktarının en az 20, en fazla 100 TL olacağı belirtilmiştir.

Bu bağlamda, TTK md. 199/4'e aykırı hareket edenler hakkında en az 4,000 TL, en fazla 73,000 TL adli para cezasına hükmedilebilir. Önemle belirtmek gerekir ki, TTK md. 562/3 sebebiyle mahkumiyete karar verilmesi halinde, bu ceza, kişinin adli sicil kaydına işlenir (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu md. 2 ve 4).

⁵³⁵ Katoğlu, s. 22.

⁵³⁶ Pulaşlı, 6335 6353 Sayılı Kanunlarla Türk Ticaret Kanununda Yapılan Değişikliklerin Şirketler Hukukuna İlişkin Kısımın Değerlendirilmesi, s. 21

⁵³⁷ Gerekçe, md. 562.

Bununla birlikte, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 106. maddesinin 2. fıkrası uyarınca mahkumiyet sebebiyle ödenmesi gereken adli para cezasını içerir ödeme emri hakkın hüküm tesis edilen kişiye tebliğ edilir (5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun md. 106/2). Adli para cezasının ödenmemesi halinde, adli para cezası hapis cezasına çevrilebilir (md. 106/3).

II. HUKUKİ YAPTIRIM: İHLAL HALİNDE BAŞVURULABİLECEK DAVA YOLU

A. Genel Olarak

Şirketler hukukunda, yönetim kurulu üyesinin bilgi alma talebinin reddedilmesi halinde, üyenin, TTK'nın 392/4. maddesine göre şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvuru hakkının olduğu daha evvel ifade edilmişti⁵³⁸. Kanun koyucu TTK md. 392 kapsamında yönetim kurulu üyesine tanıdığı dava açma imkanını madde metninde açıkça belirtmiş olmasına rağmen, TTK md. 199/4 uyarınca hakim şirket yönetim kurulu üyesine tanıdığı bilgi alma hakkının ihlal edildiği durumlarda hakim şirket yönetim kurulu üyesinin başvurabileceği hukuki yolu açıkça ifade etmemiştir⁵³⁹.

Kişiye tanınan bireysel hakkın etkinleştirilebilmesinin yolu, bu hakkın açık bir şekilde düzenlenmesinin yanı sıra hakkın, sonuç alınabilir şekilde kaleme alınmasıdır⁵⁴⁰. Hakkın sonuç alınabilir şekilde kullanılabilmesinin yolu ise bu haktan kaynaklanan talebin mahkeme yoluyla ileri sürülebilmesinden geçmektedir⁵⁴¹. Kanımızca, kanun koyucunun TTK'nın 199/4. maddesinde tanınan hakkın mahkeme yolu ile kullanılmasını açıkça belirtmemiş olması bu hakkın işlerliğine ket vurmasına

⁵³⁸ Bknz. Çalışmanın 'Bilgi Alma Hakkının İhlaline Bağlanan Yaptırımlar' başlığı altındaki açıklamalar.

⁵³⁹ Eminoglu, TTK ile şirketler topluluğu hukukuna ilişkin belirli düzenlemelerin tayin edildiği ancak bu düzenlemelerin Almanya'daki gibi derin ve ayrıntılı olmadığı görüşündedir. **Eminoglu**, s. 162.

⁵⁴⁰ **Kalender**, s. 219.

⁵⁴¹ **Kaya**, Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, s. 314; **Kortunay**, s. 382.

sebepe olmaktadır. TTK md. 199/4 hükmü, TTK md. 392'nin bir uzantısı niteliğindedir⁵⁴².

Bununla birlikte bu iki madde hakkın işlevi yönünden de benzerlik göstermektedir. Zira, TTK md. 392, yönetim kurulu üyesinin TTK md. 369 ve TTK md. 553 vd. hükümlerinden doğan sorumluluğunda, TTK md. 199/4 ise hakim şirket yönetim kurulu üyesinin TTK md. 202 ve bu maddenin atfıyla TTK md. 369'dan doğan sorumluluğuna hizmet etmektedir. Hal böyleyken, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin, bağlı şirketlerin finansal durumları birbirleriyle, pay sahipleriyle, pay sahiplerinin yakınlarıyla ve hakim şirketle olan ilişkileri ve topluluk içi işlemler ile bu işlemlerin sonuç ve etkileri hakkında bilgi alma hakkı, şirket türüne göre yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkını düzenleyen hükümlerle birlikte yorumlanması gerektiği kanaatindeyiz⁵⁴³. Kaldı ki, TTK md. 392 gibi bir hüküm olmasaydı dahi MK md. 1 uyarınca olumlu kanun boşluklarının hakim tarafından kanun koyucuymuş gibi doldurma imkanı olduğunun da unutulmaması gerekmektedir⁵⁴⁴.

Belirtmek gerekir ki, Yargıtay, zorunlu olan bağlılık raporunun hazırlanmaması sebebiyle pay sahibi tarafından bu raporun hazırlanması ve aynı zamanda özel denetçi atanması talebi ile açılan davada, TTK'nın 199. maddesi gereğince bağlı şirket raporu hazırlanması yönünde verilen yerel mahkeme kararına yönelik, davalı tarafın temyiz sebeplerini, kararda usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmaması ve kararın kesin olması gerekçesiyle reddetmiştir⁵⁴⁵. TTK md. 199/1'de

⁵⁴² **Kortunay**, s. 371; **Kalender**, s. 139.

⁵⁴³ Benzer şekilde hakim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkının düzenlendiği TTK md. 200'ün, pay sahibinin bilgi alma hakkının düzenlendiği TTK md. 437 ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin bkz. **Okutan Nilsson**, Şirketler Topluluğu Hukuku, s. 536; Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin TTK md. 392'de sayılan imkanlardan yararlanabileceği görüşü ile aynı yönde bkz. **Kortunay**, s. 370; **Kalender**, s. 139; Aykırı görüş için bkz. **Odman Boztosun**, s. 110; Odman Boztosun, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin talebinin reddi halinde bilgi alma hakkı kapsamında TTK md. 392/4 ile yönetim kurulu üyesine tanınan dava açma hakkının kullanılamayacağını ifade etmiştir.

⁵⁴⁴ ETTK döneminde pay sahibine bilgi alma hakkı tanınmış olmasına rağmen bu hakkın ihlali halinde başvurulacak hukuki yollar belirtilmemiştir. Bu halde, öğretilde ve yargı uygulamasında pay sahipleri tarafından hakkın yerine getirilmesi için ifa davası açılabilmesi kabul edilmiştir. **Kalender**, s. 220, dn. 16.

⁵⁴⁵ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 25.06.2014 tarihli, 2014/6398 Esas ve 2014/12133 Karar sayılı kararı: *"Mahkemece, iddia, savunma ve tüm dosya kapsamına göre, genel kurula getirilen talepte TTK'nın 199 maddesi gereğince bağlı şirket raporunun hazırlanmasının talep edildiği, ancak bu*

düzenlenen bağıllık raporunun hazırlanmadığı durumlar için de bir dava yolu ön görülmemiş olmasına rağmen yerel mahkeme ve Yargıtay bağıllık raporunun hazırlanması yönünde hüküm tesis etmiştir. Davaya konu bu olay, topluluk raporunun düzenlenmemesi halinde bir hukuki yaptırım ön görülmemesi yönünden benzerlik göstermekte olup yukarıda izah edilen açıklamalar ve AY md. 36 çerçevesinde topluluk raporunun hazırlanması için dava açılabilceği görüşünün benimsenmesinin kanunun amacına uygun olacağı kanısındayız⁵⁴⁶.

B. Bilgi Alma Davası

Bireysel ve koruyucu nitelikteki bilgi alma hakkının mahkeme yolu ile elde edilmesini sağlayan bu hak anonim şirketlere özgü bir dava imkanındır⁵⁴⁷. Nitekim, dava hakkının düzenlendiği TTK md. 392, TTK'nın Anonim Şirketler başlıklı dördüncü maddesinde yer almaktadır.

TTK md. 392/4'e göre yönetim kurulu üyesi, bilgi alma talebini toplantı dışında başkana ilettiğinde, bu talebin başkan tarafından reddedilmesi halinde talep,

raporun hazırlanmadığı, yine bağlı şirket ile hakim şirket arasındaki ilişkinin faydaları ve riskleri ile ilgili açıklama yapılmadığı, bu hali ile yasal gerekliliğin yerine getirilmemesi ve pay sahiplerinin haklarının korunması hususunda doyurucu bilgi verilmemesi nedeniyle özel denetçi atanması hususunda yasal şartların oluştuğu gerekçesiyle davanın kabulü ile İstanbul Ticaret Sicil Memurluğu'nun O. sicil numarasında kayıtlı O. İlaç K.. ve Sağlık Ürünleri Üretim Pazarlama Ltd. Şti'nin 27/04/2013 tarihli genel kurulunda alınan özel denetçi atanması talebinin reddine ilişkin kararın iptali ile, davalı şirketin bağlı şirket olduğu dikkate alınarak TTK'nın 199 maddesi gereğince bağlı şirket raporu hazırlanması ve bağlı şirketin faaliyet konusunun da dikkate alınarak, faaliyet konusunun sağladığı faydalar ve risklerinde analiz edileceği rapor hazırlamak üzere özel denetçi atanmasına, özel denetçi olarak mali müşavir M.. K.. 'nin atanmasına, özel denetçinin yapacağı iş ve hazırlayacağı rapor için 3.000.00 TL ücret tayinine kesin olarak karar verilmiştir. ... davalı vekilinin genel kurul kararının iptaline ilişkin talebi dışında kalan sair temyiz itirazlarının reddi gerekmiştir.” (www.lexpera.com çevrimiçi – 20.10.2018)

⁵⁴⁶ Anayasa Mahkemesi'nin 29.01.2014 tarihli, 2013/108 Esas ve 2014/15 Karar sayılı kararı: “Anayasa'nın hak arama özgürlüğüne ilişkin 36. maddesiyle güvence altına alınan dava yoluyla hak arama özgürlüğü ise bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasına ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birini oluşturmaktadır. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu, yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir. Kişilere yargı mercileri önünde dava hakkı tanınması adil yargılamanın ön koşuludur.”

⁵⁴⁷ Kaya, s. 319; Kalender, s. 220.

öncelikle yönetim kurulunda değerlendirilir. Yönetim kurulu tarafından da talebin reddedilmesi ile üye dava açma hakkına sahip olur.

Hakim şirket yönetim kurulu üyesi, her ne kadar talebini hakim şirket yönetim kurulu başkanına iletiyor olsa da davanın taraflarının ve dava açma prosedürünün şirketler topluluğundaki yansıması farklı olacaktır. Nitekim, şirketler topluluğunda hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı esasen iki durumda ihlal edilebilir. Bunlardan ilki, yönetim kurulu başkanının üyenin talebini yerine getirmemesi, ikincisi ise, haklı bir sebep olmamasına rağmen bağlı şirketlerden bilgilerin temin edilememesidir.

İlk halde, ihlal bilginin verilmemesinden kaynaklanmamaktadır. Burada yönetim kurulu başkanı rapor düzenleme görevini ifa etmekten imtina etmektedir. Zira, bilgi alma usulünde katıldığımız görüşe göre⁵⁴⁸, üyenin talebi üzerine yönetim kurulu başkanı, yönetim kurulunu toplar ve kurul tarafından belirlenen komisyon raporun hazırlanması için gerekli iş ve işlemleri yürütür. Bu sebeple kanaatimizce, bu iş ve işlemlerin gerektiği şekilde yapılmaması halinde, bilgi alma davası açma hakkı doğmaz. Bu halde, hakim şirket yönetim kurulu üyesi, TTK md. 392/4 uyarınca, yönetim kurulu başkanından hakim şirket yönetim kurulunu toplamasını yazılı olarak isteyebilir. Yönetim kurulunun toplanması halinde hakim şirket yönetim kurulu üyesi, işin icrası için komisyon görevlendirilmesini, bir uzman atanmasını ya da başkanın azli için yönetim kurulu üyelerinin azli yetkisi bulunan (TTK md. 408/2-b) genel kurulun toplantıya çağrılmasını (TTK md. 410/1) talep edebilir. Ancak belirtmek gerekir ki, üye tarafından kurulun toplanmasına ilişkin talebe yönetim kurulu başkanı tarafından sessiz kalınması da mümkündür. Zira kanun koyucu, talebin kabul edilmesinin zorunlu olduğunu belirtmediği gibi başkan tarafından talebe cevap verilmemesini de bir sonuca bağlamamıştır. TTK'da boşluk bulunan bu husus kanaatimizce, üyenin yönetim kurulunu bizzat toplantıya çağırması ile çözümlenebilir.

⁵⁴⁸ Bknz. Çalışmanın 'Hakim Şirket Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Usulü' başlığı altındaki açıklamalar.

İkinci halde ise, TTK md. 199/4 kapsamında bilgi verme yükümlüsü bağlı şirket tarafından yükümlülüğün ihlali söz konusu olduğundan bilgi alma davasının ikame edilebileceği kanısındayız.

Bu bağlamda, TTK md. 392 ve hakim şirket yönetim kurulu üyesi yönünden ihlalin meydana gelme şekli de dikkate alınarak davanın hukuki niteliği, davanın açılması için gerekli şartlar ve usule ilişkin kurallar yönünden inceleme yapılacaktır.

1. Davanın Hukuki Niteliği

Gerekçe’de de belirtildiği gibi hüküm üyenin sorumluluğu ve özenli davranması gerektiği ile bağlantılı olarak düzenlenmiş olmakla birlikte maddenin amacı üyenin bilgilendirilmesi ve topluluk içi denetimin sağlanmasıdır⁵⁴⁹. Hakim şirket yönetim kurulu üyesi tarafından açılan ve bilgi alma davası olarak nitelendirilebilecek⁵⁵⁰ bu davada, hakim, üyenin talebini reddeder ya da davalıyı yapma/verme borcu altına sokacak şekilde hüküm tesis eder.

Kortunay da, TTK’da bilgi alma davası ile yönetim kurulu kararının butlanı davasının (TTK md. 391) birbirinden farklı maddelerde, maddeler arasında atıf yapılmaksızın düzenlendiğine vurgu yaparak bu davanın bir eda davası olduğunu ifade etmektedir⁵⁵¹. **Bozbel**, maddenin lafzı ve gerekçesi ile mahkemenin verebileceği karar göz önüne alındığında davanın eda davası olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir⁵⁵².

Eda davasında mahkeme, öncelikle dava konusu hakkın mevcut olup olmadığını tespit eder, hakkın varlığının tespitinden sonra ise davalı hakkında edimi yerine getirmeye ya da getirmemeye mahkum eder⁵⁵³. Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi ikame ettiği bilgi alma davasında, mahkeme, öncelikle üyenin bilgi alma hakkının olup olmadığını araştırır. Bu araştırmanın olumlu sonuçlanması akabinde ise

⁵⁴⁹ Gerekçe, md. 199/4.

⁵⁵⁰ **Horber**, Felix, Die Kompetenzdelegation beim Verwaltungsrat der AG und ihre Auswirkungen auf die aktienrechtliche Verantwortlichkeit, Zürich, 1986, N. 707 vd. (Aktaran: **Kalender**, s. 221.)

⁵⁵¹ **Kortunay**, s. 385; Aynı yönde bkz. **Akdağ Güney**, Yönetim Kurulu, s. 123; **Atalay**, s. 65.

⁵⁵² Bilgi alma davasının düzenlenmediği İsviçre öğretisinde **Böckli**, yönetim kurulu kararına karşı açılan bu davanın yönetim kurulu kararının iptali anlamına geldiğini savunmaktadır. **Bozbel**, s. 93 - 94.

⁵⁵³ **Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/ **Özekes**/Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Ankara, 2013, s. 366.

talep edilen bilginin kendisine iletilmesini talep edecektir. Bu halde, mahkeme, talep edilen bilgi ve belgelerin bağılı şirketin finansal ve malvarlığıyla ilgili durumları ile üç aylık hesap sonuçlarını, hâkim şirketin bağılı şirketlerle, bağılı şirketlerin birbirleriyle, hâkim ve bağılı şirketlerin pay sahipleri ve bunların yakınlarıyla ilişkilerini, yaptıkları işlemler ve bunların sonuç ve etkilerini kapsayıp kapsamadığını inceler. Talebin kapsam içerisinde olduğunun kabul edilmesi halinde ise talep haklıysa bilginin üyeye verilmesi yönünde hüküm kurulur. Bu halde, davalı, üyeyi bilgilendirmekle yükümlü hale gelir. Yargılama yapılan incelemeler ve tesis edilen hüküm çerçevesinde bilgi alma davasının bir eda davası olduğunun kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

2. Davanın Şartları

TTK'da ve TTK'nın düzenlenmesinde yarar sağlayan İsv. BK'de veya APOk'da hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma davasına veya bu davaya ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Bu sebeple, dava şartlarının incelenmesinde pay sahibinin ve yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkına ilişkin geliştirilen sistemden yararlanılabilir⁵⁵⁴.

Öğretide dava şartları olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayrılmaktadır. Davanın esası hakkında inceleme yapılabilmesi için varlığı gerekli şartlara, olumlu dava şartları, yokluğu gerekli hallere ise olumsuz dava şartları denilmektedir⁵⁵⁵.

Dava şartı şirketler topluluğunda TTK md. 199/4 çerçevesinde değerlendirildiğinde, dava açma hakkının kullanılabilmesi için 3 şart bulunduğu kanaatindeyiz. Bu şartlardan ilk ikisi olumlu, üçüncüsü ise olumsuz şarttır. Bu şartlardan ilki, hakim şirket yönetim kurulu üyesi tarafından yönetim kurulu başkanına topluluk raporunun düzenlenmesi için başvuruda bulunulmasıdır. İkinci şart, talebin ulaştığı yönetim kurulu başkanı ya da başkan veya yönetim kurulu tarafından görevlendirilmiş uzman veya komisyon tarafından bağılı şirketten bilgi talep edilmesidir. Üçüncü şart ise, herhangi bir haklı sebep gösterilmeksizin raporun düzenlenmesi için talep edilen bilgi ve belgenin bağılı şirket tarafından verilmemesidir.

⁵⁵⁴ **Kalender**, s. 226.

⁵⁵⁵ **Kuru**, Baki/**Arslan**, Ramaz/**Yılmaz**, Ejder, Medeni Usul Hukuku, 6100 Sayılı HMK'na Göre Yeniden Yazılmış, Ankara, 2011, s. 256; **Atalay**, s. 67.

Kanımızca, hakim şirket yönetim kurulu üyesi tarafından bilgi alma davası açılabilmesi için bu üç şartın varlığı yeterlidir.

Bu şartların yanında önemle belirtmek gerekir ki, bilgi talebinin kısmen reddi veya yeteri kadar karşılanamaması da dava açılması için yeterli bir şart kabul edilmektedir⁵⁵⁶. Bu bağlamda, yukarıda belirtilen olumsuz şart olarak kabul edilen üçüncü şart somut olaya göre değişiklik gösterebilir. Şartların yerine getirilmesinde önemli husus, talebin doğru ve yetkili kişilere iletilmiş olması ve kümülatif olarak tüm şartların var olmasıdır⁵⁵⁷.

3. Davanın Tarafları

a. Davacı

Bu davada davacı, rapor için gerekli bilgi ve belgelerin temin edilmemesi nedeniyle bilgi alma hakkını hiç veya gereği gibi kullanamayan hakim şirket yönetim kurulu üyesidir. Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bu hakkını davacı sıfatı ile kullanabilmesi için davanın açıldığı anda yönetim kurulu üyesi olması gerekmektedir. Zira TTK md. 392/4 uyarınca davanın açılması üyelik sıfatına bağlıdır. Davanın raporun hazırlanması ile ilgilenen ancak bunun için talepte bulunmayan bir başka üye tarafından açılması mümkün değildir⁵⁵⁸. Bu husus, hakim tarafından re'sen incelenir.

Hakim şirket yönetim kurulu üyesi olma davanın açıldığı anda değil yargılama devam ederken de korunmalıdır. Nitekim, yerel mahkeme tarafından dava tarihi itibarıyla şirket yönetim kurulu üyesi olan davacının yargılama aşamasında 28/04/2015 tarihinde yapılan olağanüstü genel kurul toplantısında üyeliğinin sona erdirilmiş olması nedeniyle dava ehliyeti yokluğundan TTK'nın 392. maddesine göre inceleme yapma hakkının ortadan kalktığı belirtilerek dava hakkında karar verilmesine

⁵⁵⁶ **Kaya**, Bilgi Alma Hakkı, s. 327; **Kalender**, s. 227.

⁵⁵⁷ **Kalender**, s. 227.

⁵⁵⁸ **Kalender**, s. 227.

yer olmadığına karar verilmiş ve bu karar Yargıtay tarafından onanmıştır⁵⁵⁹. Bilgi alma hakkının işlevi göz önüne alındığında yargılama sırasında üyelik sıfatı sona ermiş ve artık yönetim kurulunda yer almayan üyenin bu hakka sahip olmadığı kanısındayız.

Önemle belirtmek gerekir ki, İsviçre Federal Mahkemesi, üyelik sıfatı sona ermiş olan eski yönetim kurulu üyesinin, ek olarak korunmaya değer yararının (örneğin sorumluluk veya kazanç payına ilişkin çekişme varsa) mevcut olduğunu kanıtlaması halinde, üyenin şirketin raporları ve yılsonu hesaplarının kendisine verilmesini talep edebileceğini ifade etmiş ancak bu sebeple şirket aleyhine dava açılıp açılmayacağı hakkında bir karar verilmesine gerek olmadığını belirtmiştir⁵⁶⁰. **Pulaşlı**, üyenin bu talebinin yalnızca kendisi ile ilgili değil anonim şirketin çıkarları için de gerekli olduğunu ifade ederek bu halde de üye tarafından bir eda davası açılabileceğini belirtmiştir⁵⁶¹. **Kalender** de savunma hakkının kullanılabilmesi ya da talep edilen hakkın ispatlanabilmesi için dava konusu ile sınırlı olmak üzere, bilgilere erişim hakkı verilebileceğini savunmaktadır⁵⁶². Kanaatimizce, eski yönetim kurulu üyesi aleyhine açılan bir sorumluluk davası ya da üye tarafından açılmış bir alacak davası söz konusu olduğunda bu davaların yargılaması sırasında mahkeme tarafından gerekli araştırmalar yapılacağından ve ihtilafın çözümü için gerekli bilgi ve belgeler temin edileceğinden üyelik sıfatı sona eren üyeye bilgi temin edilmemesi gerekmektedir. Zira üye, şirket için artık üçüncü kişidir.

⁵⁵⁹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 19.04.2016 tarih, 2015/9884 Esas ve 2016/4349 Karar sayılı kararı; "...Mahkemece, tüm dosya kapsamına göre, TTK'nın 392/3. maddesinde yönetim kurulu üyelerinin şirketin defter ve dosyalarını inceleme hakkının ne şekilde kullanılacağına düzenlendiğini, anılan yasa maddesine göre bu hakkın kullanılması için yönetim kurulu üyesi olma zorunluluğunun bulunduğu, davacı ...'in dava tarihi itibarıyla şirket yönetim kurulu üyesi olduğu halde yargılama aşamasında 28/04/2015 tarihinde yapılan olağanüstü genel kurul toplantısında üyeliğinin sona erdirildiği, bu şekilde dava tarihinden sonra davacının dava ehliyeti ve TTK'nın 392. maddesine göre inceleme yapma hakkının ortadan kalktığı gerekçesiyle konusuz kalan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiş. Bu kararın taraf vekilleri tarafından temyiz edilmesi üzerine de mahkemece, 28/05/2015 tarihinde verilen kararlarla, verilen kararın TTK'nın 392/4. maddesi uyarınca kesin olduğu gerekçesiyle taraf vekillerinin temyiz isteminin reddine karar verilmiştir. ... Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin 28/05/2015 tarihli ek karara yönelik tüm temyiz itirazları yerinde değildir." www.lexpera.com (çevrimiçi 28.01.2018).

⁵⁶⁰ **Pulaşlı**, Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı Var Mıdır?, s. 64.

⁵⁶¹ **Pulaşlı**, Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı Var Mıdır?, s. 64.

⁵⁶² **Kalender**, s. 228.

İsviçre Federal Mahkemesi, benimsenen görüşün aksine, korunmaya değer bir hukuki yararın varlığı halinde, üyelik görevi sona ermiş yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkını kullanabileceğine ilişkin karar vermiştir⁵⁶³.

b. Davalı

TTK md. 199/4'ün madde metninde bilgi verme yükümlüsü bir kişi veya organ değil, bağlı şirket olarak gösterilmiştir. Düzenlemenin bu şekilde yapılmış olması bağlı şirketin tüzel kişilik olmasının bir sonucudur⁵⁶⁴.

TTK md. 374'ün bir sonucu olarak somut durumda bağlı şirket tarafından bilgi ve belge verilmemesi kararının şirketin yönetim ve temsil organı olan yönetim kurulu tarafından verilebilir. Bu bağlamda, davanın tüzel kişinin organı tarafından verilen karara karşı tüzel kişiye açılması söz konusu olur (MK md. 50)⁵⁶⁵. Ayrıca belirtmek gerekir ki, tüzel kişilerde organ kavramı doktrinde geniş tanımlanmaktadır. **Öztan**, ticari emniyetin sağlanması bakımında önem arz ettiğinden, mühim işlerin sevk ve idaresi için görevlendirilen ticari mümessillerin, tüzel kişilerin müdürleri kadar yetki sahibi olmaları sebebiyle organ niteliğinde olduğunu ifade etmektedir⁵⁶⁶. Bununla birlikte, Yargıtay'ın bir kararında, bir bankanın şube müdürü organ kabul edilmiştir⁵⁶⁷.

⁵⁶³ İsviçre Federal Mahkemesi, üyenin yönetim kurulu üyesi olduğu döneme ilişkin, kazanç payı talebi ya da üyenin sorumluluğu ile ilgili çekişmeli bir durum veya dava mevcutsa eski üyenin bilgi alma hakkının kullanılabilceğini ifade etmiştir. **Pulaşlı**, Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı Var mıdır?, s. 55.

⁵⁶⁴ **Karasu**, Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, s. 81.

⁵⁶⁵ **Kalender**, 229; **Kırca (Şehirali/Manavgat)**, s. 723.

⁵⁶⁶ **Öztan**, Bilge, Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk, Ankara, 1970, s. 73 vd.

⁵⁶⁷ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 15.1.1964 tarih, 1963/600 Esas ve 964/55 Karar sayılı kararı: "... MK. m.48 ..." (Kanun değişikliği sonrası MK md. 50) "... uyarınca tüzel kişiler uzuvları eliyle iradelerini açığa vururlar ve gerek hukuki işlemleri gerekse herhangi bir eylemleriyle onları alacaklı veya borçlu duruma sokarlar. Buna göre uzuvlar tüzel kişileri kayıtsız şartsız temsil ederler. TK.nun ticaret ortaklıklarına ilişkin hükümleriyle dahi, aynı esaslar benimsenmiştir. Nitekim, TK. m.138'de MK. m.48'e ..." (Kanun değişikliği sonrası MK md. 50) "... gönderme yapılarak bu yön belirtilmiştir. Banka müdürü, anonim ortaklığın esas mukavelesine göre, bankanın bir uzvudur." **Helvacı, İlhan**, 'Hukuki Mütalalar/7 – Haksız Fiilde Teselsül', *Borçlar Hukuku, Miras Hukuku ve Eşya Hukukuna İlişkin Hukuki Mütalalar*, C.1, 2000-2010, İstanbul, 2010.

Bu halde, şirket yönetimi ile görevli kişilerin de organ olarak kabul ediliyor olması karşısında; bu kişilere doğrudan bilgi talebinin iletilmesi ya da bağlı şirket tarafından bu kişilerin görevlendirilmesi halinde de bu kişiler tarafından bilgi ve belge verilmemesi sebebiyle tüzel kişi bağlı şirket aleyhine dava açılması mümkün olacaktır⁵⁶⁸. Sonuç olarak, dava, her durumda bilgi verme borcunun nihai taşıyıcısı olan şirket tüzel kişiliğine karşı açılır⁵⁶⁹.

Kanaatimizce bu kişiler tüzel kişilik adına hareket ettiğinden ve bilgi verme yükümlüsü de açıkça tüzel kişilik olarak gösterildiğinden organ sıfatını haiz kimseler tarafından bilgi teminine yönelik gerçekleştirilen işlemler sebebiyle de tüzel kişilik aleyhine dava açılması mümkün olacaktır.

Yine belirtmek gerekir ki, talep edilen bilgi ve belgenin iletilmemesi haricinde bilgi ve belgenin eksik veya yanlış iletilmesi de şirket aleyhine dava açılmasına sebep olarak kabul edilir⁵⁷⁰.

4. Dava Açma Süresi

Yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkını düzenleyen Kanun maddesinde (TTK md. 392) bilgi alma davasının açılması için bir süre öngörülmemiştir. Sürenin ön görülmemiş olması davanın her zaman açılabilceği anlamına gelmez. Burada önemli olan husus, talebi reddedilen üyenin, bilgi alma talebiyle amaçladığı hukuki yararı sona erdirmeksizin dava açmasıdır⁵⁷¹. Bu doğrultuda, hukuki yararın süreyi belirlemesi söz konusu olur⁵⁷².

Ancak, belirtmek gerekir ki, hakkı ihlal edilen kişi tarafından, uzun süre sessiz kalındıktan sonra dava açılması yargıda MK md. 2'ye aykırılık olarak kabul edilmektedir⁵⁷³. **Kırca** ise, talebin dava tarihi itibarıyla güncel olup olmadığının tespiti

⁵⁶⁸ **Kalender**, s. 230.

⁵⁶⁹ **Kortunay**, s. 387.

⁵⁷⁰ **Kırca**, (**Şehirali Çelik/Manavgat**), s. 723.

⁵⁷¹ **Kalender**, s. 231-232.

⁵⁷² **Kaya**, s. 328.

⁵⁷³ **Can**, s. 153; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 15.12.2014 tarihli, 2014/12767 Esas ve 2014/19719 Karar sayılı kararı, Yargıtay 19. Hukuk Dairesi'nin 04.07.2017 tarihli, 2016/7301 Esas ve 2017/558 Karar sayılı kararı. (www.lexpera.com çevrimiçi – 30.09.2018)

başta olmak üzere somut olayın şartlarına ve MK md. 2 ye göre bir sonuca varılması gerektiğini belirtmektedir⁵⁷⁴. **Kortunay**, bilgi talebinin güncelliğini koruduğu süre boyunca dava açılabilirliğini ifade etmektedir⁵⁷⁵. **Kalender** ise, bir sürenin ön görülmemiş olmasının bir boşluk olarak düşünülmemesi gerektiğini pay sahibinin bilgi alma davası açma hakkının düzenlendiği TTK'nın 437/5. maddesinde on günlük süre ön görüldüğünü ve bu sürenin üye yönünden de kıyasen uygulanması gerektiğini savunmaktadır⁵⁷⁶.

Pay sahibi tarafından on gün içerisinde dava açılması gerektiğinin düzenlendiği TTK md. 437/5 hükmü ve talebi başkan tarafından reddedilen üyenin isteminin değerlendirilmesi için yönetim kurulunun 2 gün içerisinde toplanması gerektiğinin düzenlendiği TTK md. 392/4 hükmü dikkate alındığından üye yönünden dava açma süresinin kanun koyucu tarafından bilinçli olarak belirlenmediği kanaatindeyiz. Zira, kanun koyucu, üye tarafından her zaman dava açma imkanına sahip olunması için bu yolu tercih etmiştir. Bu bağlamda, kanunun amacı da gözetildiğinde yönetim kurulu üyesi tarafından talebinin güncel olduğu süre boyunca dava açılabilirliği kanısındayız.

5. Görevli ve Yetkili Mahkeme ile Yargılama Usulü

TTK 392/4 ile bilgi alma davasının açılabilirliği görevli ve yetkili mahkeme belirlenmiştir. Madde metnine göre yetkili mahkeme şirket merkezinin bulunduğu yerdeki mahkeme, görevli mahkeme ise asliye ticaret mahkemesidir⁵⁷⁷.

Şirket merkezinin bulunduğu yerde asliye ticaret mahkemesi mevcut değil ise, dava asliye hukuk mahkemesinde açılır ve asliye hukuk mahkemesi, asliye ticaret mahkemesi sıfatı ile yargılama yapar (TTK md. 5/4).

⁵⁷⁴ **Kırca (Şehirli/Manavgat)**, s. 723.

⁵⁷⁵ **Kortunay**, s. 386.

⁵⁷⁶ **Kalender**, s. 231-232.

⁵⁷⁷ TTK md. 5/1 hükmü ile paralel bir düzenlemedir. TTK md. 5/1; “Aksine hüküm bulunmadıkça, dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın asliye ticaret mahkemesi tüm ticari davalar ile ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine bakmakla görevlidir.” Bu sebeple **Kalender**, görevli mahkemenin TTK md. 392/4'te yeniden belirtilmiş olmasının gerekli olmadığı görüşündedir. **Kalender**, s. 233.

HMK md. 6 ile genel yetkili mahkemeler gösterilmiştir. Bu maddeye göre, davalının bir tüzel kişi olması durumunda tüzel kişinin yerleşim yerinde, diğer bir ifade ile merkezinde bulunan mahkeme yetkili mahkeme olur. Bu doğrultuda, TTK md. 392/4 ile belirlenen yetki, genel yetki kuralı ile paralel bir düzenlemeyi içermektedir. Bu doğrultuda TTK'da yer alan düzenleme ile davacı tarafın hakkına hanel gelmemesi, bilgi alma davasının hızlı bir şekilde sonuçlanması ve çözüme kavuşturulması gerekliliği göz önüne alındığında TTK'da yer alan yetkinin, kesin yetki olarak kabulü ile yetki uyuşmazlıklarının önüne geçilmesi doğru olacaktır⁵⁷⁸. Bu kabul, bu hususta yapılacak yetki sözleşmesinin, esas sözleşme değişiklikleri ile genel kurul kararlarının da geçersiz olacağının kabulünü gerektirir⁵⁷⁹.

TTK md. 392/4 ile her ne kadar görevli ve yetkili mahkeme belirlenmiş olsa da yargılamada uygulanacak usul ifade edilmemiştir. Şirket davalarında yargılama usulün düzenlendiği TTK'nın 1521. maddesinde hangi durumlarda basit yargılama usulünün uygulanarak ihtilafın çözümleneceği belirtilmiştir. Bahse konu maddede sayılan haller, üye tarafından açılan bilgi alma davası ile bağdaşmamaktadır. TTK'da bu konuda özel bir düzenleme bulunmadığından genel kanun olan HMK'da yer alan hükümlere göre yargılama usulünün belirlenmesi gerektiği kanaatiyiz.

HMK'nın 316. maddesinde doğrudan dosya üzerinden karar vermek konusunda kanunun mahkemeye takdir hakkı tanıdığı dava ve işlerde, basit yargılama usulünün uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Bilgi alma davasının düzenlendiği TTK 392/4. maddede istemin dosya üzerinden incelenerek karara bağlanabileceği ifade edildiğinden bahse konu davanın basit yargılama usulüne tabi olduğu kabul edilmelidir⁵⁸⁰. Kaldı ki, kanun koyucunun bilgi alma davasının hızlı sonuçlanmasını isteme iradesi karşısında basit yargılama usulü ile ihtilafın çözümlenmesinin kabul edilmesinin yerinde olduğu kanısındayız.

⁵⁷⁸ **Can**, s. 167.

⁵⁷⁹ **Kalender**, s. 234; **Can**, s. 167

⁵⁸⁰ **Kaya**, Bilgi Alma Hakkı, s. 330, 331; **Can**, s. 159; **Kalender**, s. 237.

Bununla birlikte, bilgi alma davası, HMK md. 382’de belirtilen çekişmesiz yargı işlerinden sayılmamıştır. Hakkın niteliği, kapsamı, ret şartları dikkate alındığında tüm koruyucu haklar gibi bu davanın da çekişmeli yargı hükümlerine tabi olması gerektiği kabul edilmelidir⁵⁸¹. Çekişmeli yargı hükümlerinin uygulanmasının bir sonucu olarak, mahkeme dilerse tanık veya bilgi vermekle yükümlü kişileri dinleyebilir⁵⁸². Kanaatimizce, kararın kesin olarak verildiği de düşünüldüğünde, talebin tüm araştırmalar yapıldıktan sonra sağlıklı bir şekilde sonuçlandırılması için uyuşmazlığın çekişmeli yargı olarak görülmesi gerekir.

6. İspat Yüğü

MK md. 6 uyarınca, ispat hukukunda genel kural, herkesin iddia ettiğı hususu ispatlamakla yükümlü olmasıdır. Böylelikle, davacı hakim şirket yönetim kurulu üyesi tarafından öncelikle talep edilen bilgi ve belgelerin TTK md. 199/4 kapsamında olduğunun ve haklı bir sebep olmamasına rağmen bu bilgilerin teslim edilmediğinin açıklanması ve somutlaştırılması gerekmektedir⁵⁸³. Kanaatimizce, hakim şirket yönetim kurulu üyesi raporun hazırlanması için gerekli tüm belgeleri değil, TTK md. 199/4 kapsamında olmak şartıyla bazı belgeleri de talep edebilir. Bu halde de hukuki yarar, somutlaştırma ve ispat yönünden aynı hususlar geçerli olacaktır. Her iki halde de önemli olan husus dava öncesinde talep edilen bilgi ve belgelerin açıkça bağı şirkete iletilmiş olması ve davada da talep edilen bilginin somutlaştırılmasıdır⁵⁸⁴. Bu husus, HMK md. 194’ün bir gereğidir. Buna göre, taraflar, dayandıkları vakıaları, ispata elverişli şekilde somutlaştırmalı ve dayandıkları delilleri ve hangi delilin hangi vakıanın ispatı için gösterildiğini açıkça belirtmelidir. Kaldı ki, maddenin Gerekçe’sinde⁵⁸⁵ tarafların belirttikleri hususları ispatla yükümlü oldukları yenilenmiş

⁵⁸¹ **Kaya**, Bilgi Alma Hakkı, s. 331; **Can**, s. 160; **Kalender**, s. 237.

⁵⁸² **Kırca (Şehirali/Manavgat)**, s. 723; **Kortunay**, üyenin mahkeme kararı açılanıncaya kadar bilgi edinme talebiyle ilgili konuların görüşüldüğü toplantılara katılmaktan imtina edemeyeceğini ifade ederek, bilgi isteminin güncelliğini yitirmemesi için uygulamada mahkemelerin mümkün olduğunca dosya üzerinden inceleme yaparak talebi karara bağlamaları gerektiğini belirtmiştir. **Kortunay**, s. 387.

⁵⁸³ **Kalender**, s. 235.

⁵⁸⁴ **Kalender**, s. 235.

⁵⁸⁵ HMK Gerekçe, md. 194: “Bir davada, ispat faaliyetinin tam olarak yürütülebilmesi, mahkemenin uyuşmazlığı doğru tespit ederek yargılama yapabilmesi, karşı tarafın ileri sürülen vakıalara karşı kendini savunabilmesi için, iddia edilen vakıaların açık ve somut olarak ortaya konulması gerekir. Genel geçer ifadelerle, somut bir şekilde ortaya koymadan iddia veya savunma amacıyla vakıaların

ve iddia ve savunmalarını somut delile dayandırmaları gerektiği vurgulanmıştır. Dilekçede yer verilen ve iddia edilen belirli olguların delillerle bağlantılanmaması ve somut ve açık şekilde gösterilmemesi halinde somutlaştırma yükünün yerine getirilmemesinden söz edilir⁵⁸⁶. Bu doğrultuda, tarafların, iddiasını ispatlaması için öncelikle somutlaştırma yükümüne uygun hareket etmesi gerekmektedir. Kanaatimizce, tanıkla ispat yönünden bir sınırlama bulunmuyor olsa da ispat probleminin yaşanmaması için dava öncesi tüm işlemlerin yazılı olarak yapılmasında fayda vardır⁵⁸⁷.

Davacı tarafından yukarıda açıklanan ispat faaliyeti dışında davalı bağlı şirketin de bilgi ve belge verilmemesinin dayanağı haklı sebebini ispatlaması gerekmektedir. Haklı sebep sayılabilecek halleri yukarıda açıklamıştık⁵⁸⁸. Bu hallerden birinin varlığında bilginin ifşası şirkete zarar verebilir. Bu sebeple, mahkeme tarafından haklı sebep olup olmadığına yönelik kararın bilgi veya belgenin incelenmesi neticesinde verilebileceği kanaati hasıl olur ise, davalı şirketin zarar görmemesi ve davanın reddinin hayata etki etmesi için mahkeme tarafından bilgi güvenliğinin sağlanması yönünde gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir⁵⁸⁹.

ileri sürülmesi durumunda, yargılamanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi mümkün olmayacağı gibi, vakıaların anlaşılması için ayrıca bir araştırma yapılması ve zaman kaybedilmesi söz konusu olacaktır. Taraflar, haklarını dayandırdıkları hukuk kuralının aradığı koşul vakıalara uygun, somut vakıaları açıkça ortaya koymalıdır. Bu vakıaların somut olarak ileri sürülmesi, ilgili taraf için bir yüküdür; bu yükü yerine getirmeyen sonuçlarına katlanacaktır.”

⁵⁸⁶ **Atalay**, Oğuz, Menfi Vakıaların İspatı, İzmir, 2001, s. 22 vd.

⁵⁸⁷ **Kalender**, s. 234.

⁵⁸⁸ Bknz. çalışmanın ‘Bağlı Şirketin Bilgi Vermekten Kaçınma Hakkı’ başlığı altındaki açıklamalar.

⁵⁸⁹ **Kalender**, s. 236.

SONUÇ

Şirketler topluluğu, hakimiyetin ve birden fazla şirketin var olması ile meydana gelmektedir. Toplulukta yer alan şirketler birbiri ile ilişki içerisinde olduğundan bilgi alma ve inceleme hakkının kapsamının diğer şirketlere de sirayet edecek şekilde düzenlenmesi bir gerekliliktir. Bu sebeptendir ki, TTK md. 199/4 ile hakim şirket yönetim kurulu üyesine özel ve geniş bir şekilde bilgi alma hakkı tanımıştır. Ancak hakim şirket yönetim kurulu üyesinin inceleme hakkına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla, hakim şirket yönetim kurulu üyesi, üyesi olmadığı ancak topluluk içerisinde yer alan diğer şirketler hakkın bilgi sahibi olacak ancak bu şirketlerin defter ve belgelerini inceleyemeyecektir.

Hakim şirket yönetim kurulu üyesi için ayrıca bilgi alma hakkı düzenlenmesi gerekliliği TTK md. 202’de yer alan sorumluluk hükümleri ile sıkı bir bağlantı içerisinde. Nitekim, bu madde ile yönetim kurulu üyesi için düzenlenen genel sorumluluk hükümlerine ek olarak hakim şirket yönetim kurulu üyesine topluluk menfaatine yönelik hareket etme ve karar alma sorumluluğu getirilmiştir. Bu bağlamda, hakim şirket yönetim kurulu üyesinin özen ve sadakat yükümlülüğünün hakim şirketi aşacak şekilde değerlendirilmesi gündeme gelmektedir. Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin sorumluluktan kurtulabilmesi, topluluk ve bağlı şirketler hakkın bilgi sahibi olmasına ve bu bilgiler çerçevesinde özen ve sadakat borcuna uygun kararlar vermesine bağlıdır.

Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı, topluluğun yönetimi, bağlı şirketlerin kayba uğramaması, kayıp söz konusu olsa dahi bu kaybın tespiti ve denkleştirilmesi için ciddi ödeneme sahip olduğundan bu hakkın yönetsel hak olduğu kabul edilmiştir. Nitekim, TTK md. 199/4’ün Gerekçe’sinde de üyenin aydınlanmasından çok topluluğu doğru şekilde analiz edebilmesi için bu hakkın tanındığı belirtilmiştir. Bu hak, yönetsel bir hak olduğundan bireysel, vazgeçilmez, feragat edilmez, müktesep ve bağımsız bir haktır.

Yönetim görevinin ifası açısından olmazsa olmaz bu hak, aktif şekilde kullanılmamaktadır. Hakim şirket yönetim kurulu üyesi, talebi üzerine, tanzim edilen rapor vasıtasıyla bilgi sahibi olmaktadır. Rapor, topluluk içerisinde yer alan diğer

şirketlerin mali durumu hakkında bilgi vermekte ve ekonomik ve yönetim birliğine ilişkin büyük resmi göstermektedir. Bu sebeple raporun topluluk raporu şeklinde ifade edilmesi gerektiği kabul edilmiştir.

Raporun düzenlenme usulüne ilişkin öğretide farklı görüşler yer almaktadır. raporun bağlı şirket tarafından düzenlenmesi gerektiğine ilişkin görüşler beyan edilmiş olsa da, tarafımızca, Tekinalp tarafından da kabul edilen, bağlı şirketlerden gerekli bilgi ve belgelerin temini ile hakim şirket yönetim kurulu tarafından görevlendirilen komisyon tarafından raporun düzenlenmesi gerektiği görüşü benimsenmiştir. Zira, kanun maddesinde bağlı şirket tarafından gerekli bilgi ve belgelerin hakim şirketin bu işle görevlendirilen uzmanlarına verilmesi gerektiği, madde Gerekçe'sinde ise hakim şirketin kendi bilgi ve olanaklarıyla rapor hazırlaması güç olduğundan bağlı şirkete bilgi ve belge verme yükümlülüğü getirildiği ifade edilmiştir.

Bağlı şirketler tarafından verilen bilgiler çerçevesinde düzenlenecek raporda bağlı şirketlerin finansal ve malvarlığıyla ilgili durumlara ile üç aylık hesap sonuçlarına, hâkim şirketin bağlı şirketlerle, bağlı şirketlerin birbirleriyle, hâkim ve bağlı şirketlerin pay sahipleri ve bunların yakınlarıyla ilişkilerine; yaptıkları işlemlere ve bunların sonuç ve etkilerine yer verilir. Hakim şirketin karar alarak ya da kendi esas sözleşmesine madde ekleyerek yukarıda belirtilen konuları genişletmesi mümkün değildir. Zira bu halde hakim şirketin, bağlı şirkete hukuka aykırı şekilde müdahale etmesi söz konusu olur. Bu bağlamda, raporda yer alacak konular bağlı şirket esas sözleşmesine madde eklenmesi suretiyle genişletilebileceği kanaatinde varılmıştır.

Bağlı şirket yoruma yer bırakmayacak açıklıkta haklı sebebin varlığı halinde bilgi ve belge talebini reddedebilir. Kanun koyucu, haklı sebep kavramını Gerekçe'de verdiği örneklerle somutlaştırmaya çalışmıştır. Örnek üzerinden yapılan yorum neticesinde şirket sırrı kabul edilebilecek bilgilerin üçüncü kişiler ile paylaşılma ihtimalinin haklı sebep olarak değerlendirilebileceği kabul edilmiştir. Bu örnek haricinde başka bir durumun haklı sebep kabul edilip edilmeyeceğinin tespiti için İsviçre öğretisinde, şirketler hukukunda yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının sınırlanabileceği -5- durum incelenmiştir. Kıyasen yapılan bu inceleme neticesinde, kanundan kaynaklanan görevin ifası ve şirket çıkarları için ihtiyaç duyulan kapsamda kullanılmayacağı durumlarda (işlevsellik ve ölçülülük sınırı), üyenin, topluluk veya

topluluk içerisinde yer alan şirketler ile menfaat çatışması olduğu veya kendi menfaatinin ön plana çıktığı durumlarda (menfaat çatışması sınırı), üye elde ettiği bilgileri üçüncü kişilere ifşa edeceğine ya da görevini yerine getirmek amacı ile kullanmayacağına ilişkin durumlarda (hakkın kötüye kullanılması yasağı sınırı) ve işletme veya ticari sırrın paylaşılamayacağı durumlarda talep edilen bilgilerin verilmemesinin haklı sebep teşkil edeceği belirlenmiştir.

Yönetim kurulu başkanı tarafından raporun ne kadar sürede hazırlattırılması gerektiğine ilişkin kanun maddesinde bir süre ön görülmediğinden bilgi alma hakkının önemi ve yönetim kurulu üyeleri tarafından verilen kararların topluluğa olan etkisi dikkate alınarak belirlenecek makul süre içerisinde raporun tamamlanması gerektiği kabul edilmiştir. Makul süre, topluluğun büyüklüğü, toplulukta bulunan şirketlerin sayıcı ve iş hacmi değerlendirilerek belirlenmelidir.

Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının ihlali halinde bu ihlale sebep olan kişiler hakkında cezai yaptırım TTK md. 562’de öngörülmüştür. Bilgi alma talebinin hiç veya gerektiği gibi karşılanmaması eylemi neticesinde meydana gelen suç adli para cezası ile cezalandırılacaktır. Bu halde, mağdur hakim şirket yönetim kurulu üyesi olacakken, fail, bağlı şirkette bilgi ve belge vermekle yükümlü kişi/ler, raporu hazırlamakla yükümlü hakim şirket yönetim kurulu başkanı ya da raporun hazırlanması için özel olarak görevlendirilmiş uzman veya komisyon üyeleri olabilir.

Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının ihlali halinde başvurulabilecek hukuki yol ise madde metninde belirtilmemiştir. Ancak, Borçlar Kanunu’nun 113. maddesinde yapma borçlarına ilişkin eda davası ikame edilebileceği ifade edilmiştir. Bununla birlikte şirketler hukukunda yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının düzenlendiği TTK md. 392’de bu hakkın ihlali halinde eda davası açılabileceği ön görülmüştür. TTK md. 199/4, TTK md. 392’nin uzantısı ve özel hükmü kabul edilebileceğinden hakim şirket yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkının ihlali durumunda hakim şirket yönetim kurulu üyesi tarafından bilgi alma davası ikame edilebileceği kanaatinde varılmıştır. Bu halde, davacı hakim şirket yönetim kurulu üyesi, davalı ise bağlı şirket olabilecektir.

KAYNAKÇA

Adal, Musa Armağan, Anonim Şirketlerde Yıllık Faaliyet Raporu, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Akdağ Güney, Necla, Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, İstanbul, 2010.

Akdağ Güney, Necla, Anonim Şirket Yönetim Kurulu, İstanbul, 2016.

Aker, Halit, Hakim İşletme ile Bağımlı Şirket Arasındaki Hukuki İlişki ve Hakim İşletmenin Sadakat Borcu, Batider, C. 22, S. 2, Aralık, 2003.

Aker, Halit, Türk Ticaret Kanunu Madde 14 Hakkında Bazı Düşünceler ve Yeni Bir Tacir Türü “Hakim Teşebbüs”, Batider, C. 25, S.2, Haziran, 2009.

Akın, İrfan, Şirketler Topluluğu Sorumluluk Hukuku, Ankara, 2014.

Albayrak, Mustafa, Şikayete Tabi Suçların Özellikleri ve Bu Suçlara Bağlanan Hukuki Sonuçlar, TBB Dergisi, S. 77, 2008.

Altay, Sıtkı Anlam, Anonim Ortaklıklar Hukuku’nda Sermayeye Katılmalı Ortak Girişimler [Equity Joint Ventures], İstanbul, 2009.

Altay, Sıtkı Anlam, Pay Sahibi Olmayan Kamu Tüzel Kişisini Temsil Eden Yönetim Kurulu Üyesinin Azlinde Yetki Sorunu, Prof. Dr. Hamdi Yaman’a Armağan, İstanbul, 2017.

Atalay, Oğuz, Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Haklarının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, C. 16, Özel Sayı 2014, (Basım Yılı 2015).

Atalay, Oğuz, Menfi Vakıaların İspatı, İzmir, 2001.

Ayan, Özge, -6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde- Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sadakat Yükümlülüğü ve Bu yükümlülüğün İhlalinin Sonuçları, Ankara, 2013.

Aydın, Murat, Ceza Muhakemesinde Yetki ve Görev Meselesinde Bazı Sorunlara İlişkin Değerlendirmeler, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1, 2013.

Aytaç, Zühtü, Yönetim Kurulu Üyelerinin Hakimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılmasından Doğan Sorumluluğu, Batider, 2013, C. 29, S. 4.

Bahtiyar, Mehmet, Makaleler II, İstanbul, 2008.

Bahtiyar, Mehmet, Ortaklıklar Hukuku, İstanbul, 2015.

Barlas, Nami, Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, İstanbul, 2016.

Baştuğ, İrfan/ **Göksoy**, Yaşar Can, “Limited Şirkette Ortakların Denetleme Hakları”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan, İstanbul, 1998.

Birsel, Mahmut, Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları, İmran Öktem’e Armağan, Ankara, 1970.

Bora, Sevdâ, Şirketler Topluluğunda Bağlı ve Hakim Şirket Raporları, Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014, C. 5, S. 9.

Boyacıoğlu, Cumhur, Konzern Kavramı, Ankara, 2006.

Bozbel, Savaş, Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı (6102 Sayılı TTK m. 392), Uluslararası Antalya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, C. 1, S. 1.

Bozkurt Yaşar, Sevgi, Amerikan Hukukunda Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluk Rejimi, Terazi Hukuk Dergisi, 2014, C. 9, S. 100.

Bozkurt Yaşar, Sevgi, Anonim Şirketlerde İşadamı Kararı İlkesinin (Business Judgment Rule) Uygulanması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 2014.

Boztosun Odman, Ayşe, Hukuksal Açıdan Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeliği, Ankara, 2013.

Can, Ozan, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Ankara, 2015.

Centel, Nur, Ceza Hukukunda Tüzel Kişilerin Sorumluluğu –Şirketler Hakkında Yaptırım Uygulanması-, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 6, 2016.

Çağa, Tahir, Özel Hüküm Genel Hükümü Daima Bertaraf Eder mi?, TBB Dergisi, S. 3, 1991.

Çamoğlu, Ersin, Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Özen Borcu, İmran Öktem'e Armağan, Ankara, 1970.

Çamoğlu, Ersin, Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu -Kamu Borçlarından Sorumluluk İle-, İstanbul, 2010.

Çebi, Hakan, Alman ve İsviçre Hukukunda Şirketler Topluluğunda Tek Elden Yönetim Kavramı, Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, C. 17, S. 1-2.

Çeker, Mustafa, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Hukuku, Adana, 2013.

Çelik, Aytekin, Anonim Şirketlerde Ortaklıktan Çıkarılma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2009.

Çınar, Fadime, Hesap Verilebilirlik İlkesi ile Kurumsal Performans İlişkisinde Paydaş Katılımının Rolü; Hastane İşlemlerinde Bir Uygulama, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 2015, C. 6, S. 13.

Çiftçioğlu, Cengiz Topel, Sırrın Korunması Boyutuyla Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrının Açıklanması Suçu, Ankara, 2017.

Çoştan, Hülya, Özel Hukuk Tüzel Kişilerinin ve Kamu Tüzel Kişilerinin Yönetim Kurulu Üyeliği, Batider, 2013, C. 29, S. 1.

Dent, George W., The Revolution in Corporate Governance, The Monitoring Board, and The Director's Duty of Care, 1981, Faculty Publications.

Dülger, Murat Volkan, Bankacılık Sırrı ve Sırrın Açıklanmasına İlişkin Suçlar.

Eisenberg, Melvin A., The Duty of Care of Corporate Directors and Officers, 1990.

Ekecik, Nurgül, Bağlı Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, Ankara, 2018.

Elgar, Edward, Handbook On International Corporate Governance- Country Analyses, (Ed.: MALLIN, C.A.), UK, 2006 (Axel v. Werder and Till Talaulicar, “Corporate Governance Developments in Germany”).

Çolgar Toraman, Emek, Anonim Ortaklıkta Şirkete Borçlanma Yasağı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2015.

Eminoğlu, Cafer, Türk Ticaret Kanunu’nda Kurumsal Yönetim (Corporate Governance), İstanbul, 2014.

Erdem, Nuri, Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2012.

Erem, Faruk, Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1968, C. 25, S. 1.

Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2014.

Eriş, Gönen, Gerekçeli Açıklamalı İçtihatlı 6335 sayılı kanunla güncellenmiş yeni TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler, Ankara, 2013.

Eriş, Gönen, Türk Ticaret Kanunu, Ticari İşletme ve Şirketler, Ticaret Şirketleri, Madde 223- 556, C.2, Ankara, 2007

Erol, Ahmet, Çağdaş Dünya Uygulamaları Işığında Vergi Denetimi, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Ocak, 2013, S. 109.

Forstmoser, Peter (**Sprecher**, Thomas/**Töndury**, Gian Andri), Personal Liability under Swiss Corporate Law, 2005.

Gürpınar, Bünyamin, ‘Anonim Şirket Yönetim Kurulu Toplantılarının Şekli ve Elektronik Toplantı Sistemi’, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, İstanbul, 2013.

Gündoğdu, Gökmen, Bir Şirketler Topluluğu En Az Kaç Bağlı Şirketten Oluşur? - Ticaret Sicil Yönetmeliği m. 105 Hükmünün Türk Ticaret Kanunu m. 195 Hükmü ile Uyumsuzluğu Sorunu-, Legal Hukuk Dergisi, C. 12, S. 12, İstanbul 2014.

Gürbüz Usluer, Aslı Elif, Türk Özel Hukukunda Özellikle Anonim Şirketlerde Ticari Sırrın Korunması, İstanbul, 2009.

Gürel, Murat, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nda Şirketler Topluluğunda Hakimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılmasından Doğan Sorumluluk, Ankara, 2009.

Hacımahmutoğlu, Sibel, Anonim Ortaklığın Yönetim Kurulu Üyelerinin Özen Yükümlülüğü: Fonksiyonel Yaklaşım, Batider, 2015, C. 31, S. 3.

Hacımahmutoğlu, Sibel, The Business Judgment Rule: İşadamı Kararı Mı Yoksa Ticari Muhakeme Kuralı Mı?, 2014, C. 30, S. 4.

Hanağası, Emel, Davada Menfaat, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara, 2007.

Hatemi, Hüseyin, Medeni Hukuk’a Giriş, İstanbul, 2004.

Helvacı, Mehmet, Hamdi Yasaman’a Armağan, İstanbul, 2017.

Helvacı, Mehmet, Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğunda Farklılaştırılmış Teselsül, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, S. 2.

Hopt, Klaus J., Groups of Companies: A Comparative Study on the Economics, Law and Regulation of Corporate Groups, 2015.

Işık, Olcay, Anonim Ortaklıkların Genel Yapısı ve 6762 Sayılı Ticaret Kanunu ile 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununda Yer Alan Düzenlemeler Çerçevesinde Yönetim Kurulu Üyelerinin Kişisel Hakları, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, S. 2, 2011.

İmregün, Oğuz, Anonim Ortaklıklar, İstanbul, 1989.

İmregün, Oğuz, Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Toplantı ve Karar Yetersayıları ve Yönetim Kurulu Kararlarına Karşı Başvuru Yolları, Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı, İstanbul, 2001, C. 1.

Kalender, Emre, Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma Hakkı, Ankara, 2017.

Kangal, Zeynel, Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu, Ankara, 2003.

Karaege, Özge, Yeni Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Yönetim Kurulu Üyeliğine Seçilme Koşulları, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2012, C. 16, S. 3.

Karaman Çoşgun, Özlem, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda Teşebbüs Kavramı ve Tacir Sayılmasının Sonuçları, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2015, C. 21, S. 1.

Karasu, Rauf, Anonim Şirketlerde Emredici Hükümler İlkesi, Ankara, 2015.

Karasu, Rauf, Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Batider, C. 23, S. 2, Aralık, 2005.

Katoğlu, Tuğrul, Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim ve Limited Şirket Yöneticilerinin Ceza Sorumluluğu, Batider, 2013, C. 29, S. 1.

Kaya, Arslan, Makalelerim 1, İstanbul, 2012.

Kaya, Arslan, Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi, Batider, 2015, C. 31, S.1.

Kaya, Arslan, Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Ankara, 2001.

Kaya, Arslan/**Hızır**, Serdar, 6102 Sayılı TTK'nın İlk İki Kitabı ile Getirilen Değişiklikler ve Yenilikler, Ankara, 2012.

Keklik, Belma/Eser, Hamza Bahadır/Demirkıran, Özlem, Demokrasinin Tabana Yayılması, Yönetimde Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik Bağlamında Bilgi Edinme

Hakkı Kanunu, Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 2011, C. 3, S. 2.

Kendigelen, Abuzer, Anonim Ortaklıkta Yönetime Katılma Haklarında İmtiyaz, İstanbul, 1999

Kendigelen, Abuzer, “Ortaklıklar Hukuku-Limited Ortaklık-No:41 Hakkı Nedenle Çıkma”, Hukuki Mütalaalar (Mahkeme Kararları ile Birlikte), C. II, İstanbul, 2006

Kendigelen, Abuzer, Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, İstanbul, 2012.

Kılıç, Semra, Halka Açık Anonim Şirketlerde Bilgi Alma Hakkı, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

Kırca, İsmail (**Şehirali Çelik**, Feyzan Hayal/**Manavgat**, Çağlar) Anonim Şirketler Hukuku, Temel Kavram ve İlkeler Kuruluş Yönetim Kurulu, C. 1, Ankara, 2013.

Kırca, İsmail, Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarında Takdir Yetkisi-Özen Borcu, Batider, 2004, C. 22, S. 3.

Kırca, İsmail, Tüzel Kişilerin Yönetim Kurulu Üyeliği, Batider, 2012, C. 28, S. 2.

Koca, Mahmut/**Üzülmez** İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2010.

Korkut, Ömer, Anonim Şirketler Yönetim Kurulu Üyesinin Şirkete Ait Belgelerin Kopyasını Alma Yetkisi, Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 3-4, 2006.

Korkut, Ömer, Anonim Şirketlerde Fiili Yönetim Kurulu Üyeliğinin Temsili, Prof. Dr. Fahiman Tekil’e Armağan, İstanbul, 2003.

Korkut, Ömer: Anonim Şirketlerde Fiili Yönetim Kurulu Üyeliği, Prof. Dr. Fırat Öztan’ a Armağan, C.I, Ankara 2010.

Korkut, Anonim Şirketlerde İnançlı Yönetim Kurulu Üyeliği, Ankara, 2007

Kortunay, Ayhan, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirketler Yönetim Kurulu ve Üyelerin Bilgi Edinme Hakkı, Mart, 2015.

Kubilay, Huriye, Anonim ve Limited Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin ve Müdürlerin Sorumluluk Sigortası, Bilgi Toplumunda Hukuk Ünal Tekinalp'e Armağan, C. 1, İstanbul, 2003.

Kuru, Baki/ **Arslan**, Ramaz/ **Yılmaz**, Ejder, Medeni Usul Hukuku, 6100 Sayılı HMK'na Göre Yeniden Yazılmış, Ankara, 2011.

Miroğlu, Haslet, Sermaye Piyasası Hukuku Açısından Ticari Sırlar, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

Moroğlu, Erdoğan, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler, İstanbul, 2016.

Moroğlu, Erdoğan, Oy Sözleşmeleri, İstanbul, 2007.

Narçin Tosun, Zelal, Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Düzenlemeleriyle Karşılaştırılması, Terazî Hukuk Dergisi, 2015, C. 10, S. 105.

Nomer, Füsün: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü, İstanbul, 1999.

Oğuzman, M. Kemal/**Barlas**, Nami, Medeni Hukuk, İstanbul, 2008.

Oğuzman, M. Kemal/**Öz**, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2014.

Okutan Nilsson, Gül, AB'de Şirket Gruplarına İlişkin Düzenleme Önerileri, Hukuki Perspektifler Dergisi, Nisan, 2005, S. 3.

Okutan Nilsson, Gül, Corporate Governance in Turkey, European Business Organization Law Review 8.

Okutan Nilsson, Şirketler Topluluğu, Türkiye Bankalar Birliği Dergisi, 2011, S. 79.

Okutan Nilsson, Gül, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Şirketler Topluluğu Hukuku, İstanbul, 2009.

Özcanlı, Fatma Beril, Şirketler Topluluğunda Hakimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilimdalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2017.

Özgenç, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2010.

Öztan, Bilge, Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk, Ankara, 1970.

Öztek, Selçuk, Şirketler Gruplarında, Yavru Şirketlerdeki Azınlık Pay Sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu md. 363/İsviçre Borçlar Kanunu md. 697 Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı, Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Hatırasına Armağan, Ankara, 1986.

Pekcanıtez, Hakan/ **Atalay**, Oğuz/ **Özekes**, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Ankara, 2013.

Paslı, Ali, Anonim Ortaklıkta Kontrol Sahibinin Özel Durumu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXVI, S. 2, İstanbul, 2008.

Paslı, Ali, 10 Soruda Bağlılık Raporu, Dünya Gazetesi.

Paslı, Ali, Anonim Ortaklıkta Kurumsal Yönetim (Corporate Governance), İstanbul, 2005.

Pekcanıtez, Hakan, Medeni Usul Hukuku, İstanbul, 2017.

Pekdinçer, Tamer/**Gündoğdu**, Gökmen, Amerikan Hukuku'nda Şirketler Topluluğu Hukuku Algısı ve Şirketler Topluluğunda Sorumluluğa İlişkin Uygulamaya Genel Bir Bakış, Regesta Ticaret Hukuku Dergisi, 2013, C.3, S. 2.

Polat, Necip, Saydamlık, Hesap Verme Sorumluluğu ve Denetimin Etkinliği, Sayıştay Dergisi, 2003.

Pulaşlı, Hasan, 6335 ve 6335 Sayılı Kanunlarla Türk Ticaret Kanununda Yapılan Değişikliklerin Şirketler Hukukuna İlişkin Kısmın Değerlendirilmesi, Regesta Ticaret Hukuku Dergisi, S. 2, 2012.

Pulaşlı, Hasan, Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı Var Mıdır? İsviçre Federal Mahkemesi'nin 04.04.2003 Tarihli (129 III 499) Kararı Üzerine Düşünceler, Batider, C. 22, S. 2, Aralık, 2003.

Pulaşlı, Hasan, Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Ankara, 2017.

Pulaşlı, Hasan, Şirketler Hukuku Şerhi, C. 1-2-3, Ankara, 2018.

Pulaşlı, Hasan, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Özen Yükümlülüğü ve Müteselsil Sorumluluğu, Batider, 2009, C. 25, S. 1.

Pulaşlı, Hasan, Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Sayı, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununu Beklerken 10-11-12 Mayıs Sempozyum, 2012, C. 18, S. 2.

Pulaşlı, Hasan, Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı ve Mahkemeden Özel Denetim İstemesine İlişkin Koşullar İsviçre Federal Mahkemesinin (BGE 133 III 133) 20 Aralık 2006 Tarih ve 4C278/2006 Sayılı Kararı, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C.II, Ankara, 2010.

Pulaşlı, İsviçre ve Alman Hukuku ile Karşılaştırmalı, Notlu ve İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Ticari Mevzuat, Ankara, 2013.

Selçuk Mahmatlı, Perihan, Paysahiplerinin Genel Kurulda Temsili, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Yüksek Lisans Programı, İstanbul, 2015.

Samsun, Nihal, 'Hesap Verebilirlik ve İyi Yönetişim' İyi Yönetişimin Temel Unsurları, T.C. Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Yayını, Ankara, 2003.

Söding, Judith Verena, Private Equity Minority Investments - Sharing Control in Closely Held Private Family Firms, 2012.

Şener, Oruç Hami, Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı, Ankara, 2017.

Tamer, Ahmet, Yeni Türk Ticaret Kanunu ile Getirilen Bir Yenilik: Pay Sahiplerinin (Ortakların) Şirkete Borçlanma Yasağı (TTK md. 358), TBB Dergisi, 2012, S. 102.

Tekil, Müge, Fransız Temyiz Mahkemesi'nin Rozenblum Kararı ve Grup Çıkartı Kavramı, Hukuki Perspektifler Dergisi, Nisan, 2005, S. 3.

Tekinalp, Ünal (**Çamoğlu**, Ersin /**Poroy**, Reha), Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, İstanbul, 2010.

Tekinalp, Ünal (**Çamoğlu**, Ersin/**Poroy**, Reha) Ortaklıklar Hukuku II, İstanbul, 2017.

Tekinalp, Ünal (**Poroy**, Reha / **Çamoğlu**, Ersin) Ortaklıklar Hukuku I, İstanbul, 2014.

Tekinalp, Ünal (Çamoğlu, Ersin/Poroy, Reha), Ortaklıklar Hukuku, İstanbul, 1975.

Tekinalp, Ünal, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, İstanbul, 2015.

Tekinalp, Ünal, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Şirketler Topluluğuna İlişkin Düzenlenmesinde Kontrol İlkesi, İstanbul, 2009.

Tekinalp, Ünal, Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku ile Tek Kişi Ortaklığının Esasları, İstanbul, 2012.

Teoman, Ömer, Tüm makalelerim, Cilt. 3, 2002 – 2010, İstanbul, 2010.

Teoman, Ömer, Yaşayan Ticaret Hukuku –Hukuki Mütalaalar- Kitap. 14/2010-2011, İstanbul, 2012.

Tobin, James M., The Squeeze on Directors – Inside is Out, The Business Lawyer, 1994, S. 49.

Toroslu, Nevzat, Ceza Hukuku Genel Kısım, Ankara, 2007.

Tozman, Önder, İhmal Suçlarında Teşebbüs ve Gönüllü Vazgeçme, TBB Dergisi, 2009.

Turanlı, Asiye Merve, Ceza Hukukunda Mağdur ve Mağdurun Korunması, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, 2012.

Uygun, İbrahim Dođuhan, Şirketler Topluluğu Hukukunda Pay Sahibi Haklarına Dayanan Hakimiyet, İstanbul, 2015.

Üçışık, Güzin/Çelik, Aydın, Anonim Ortaklıklar Hukuku, C. 1, Ankara, 2013.

Yanlı, Veliye, Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Pay Sahiplerinin Ortaklık Alacaklılarına Karşı Sorumlu Kılınması, İstanbul, 2000.

Yanlı, Veliye, Sermaye Piyasası Hukuku Çerçevesinde Halka Açık Anonim Şirketler ve Kamunun Aydınlatılması, İstanbul, 2005.

Yasa Dergisi, C. 17, S. 204 Aralık, 1998.

Yıldırım, Ayşe Elif, Avrupa Birliği Müktesebatı ve Türk Hukuku'nda Şirketler Topluluğu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015.

Yılmaz, Asuman, Türk Ticaret Kanunu'na Göre Bağlı Şirket Yönetim Kurulunun Bağlılık Raporu ve Bağlılık Raporunun Denetimi, Batider, 2015, C. 31, S. 2.

Yılmaz, Çağatay, Ticaret Hukukunda Ticari Sır ve Korunması, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonomi Hukuku Yüksek Lisans Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995.

Yılmaz, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C.1, Ankara, 2017.

Yiğitoğlu, Zeynep Özge, Hakimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılması Durumunda Tazminat Davası, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, 2015, S.2

Yüksel, Sinan, Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğunun Şartları ve Yargının Bunlara Yaklaşımı, İsviçre Borçlar Kanunu'nun İktisabının 80. Yılında İsviçre Borçlar Hukuku'nun Türk Ticaret Hukuku'na Etkileri, İstanbul, 2009.

İsviçre Kanun Metni İngilizce - Erişim:<https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19110009/201704010000/220.pdf>

13.06.1093 Tarihli, 83/349/AET Sayılı 7. Avrupa Konseyi Yönergesi -
Eriřim:[https://eur-](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31983L0349:en:HTML)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31983L0349:en:HTML](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31983L0349:en:HTML)

13.12.1976 Tarihli 77/01/AET Sayılı İkinci Ortaklıklar Hukuku Yönergesi -
Eriřim:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:31977L0091>

2013/34/EU Sayılı Konsey Yönergesi - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0034>

23.11.1992 Tarihli 92-101 AET Sayılı Konsey Yönergesi - Erişim: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31992L0101>

www.academia.edu

www.dergipark.gov.tr

www.lexpera.com.tr